

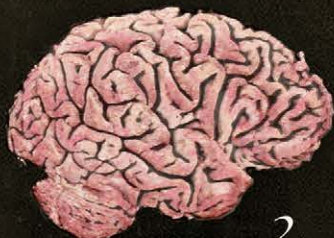
SKEPTIKKO

RATIONAALISEN AJATTELUN ÄÄNITORVI

2/2018

1.

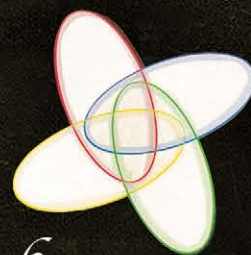
2.

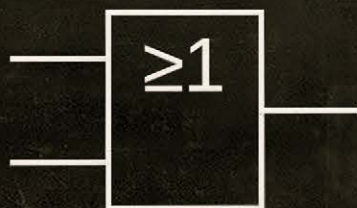
8.

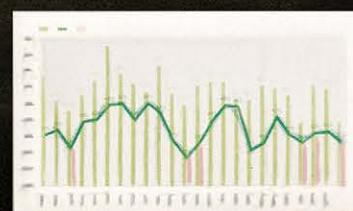
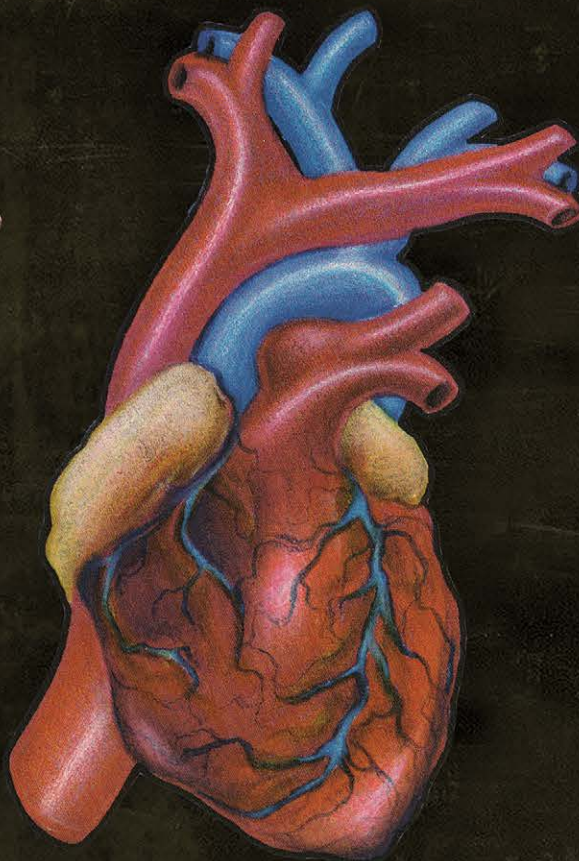
7.

6.

3.

9.

4.

10.

5.

Sisältö

2/2018

”Paikanna narratiivi.” Tarinat voivat olla vaarallinen ase.

- 4 **Osmo Tammisalo**
MINÄ, SKEPTIKKO
- 7 **Risto K. Järvinen**
UPSEERI JA USKOMUSLÄÄKÄRI
- 8 **Pauli Ohukainen**
KRIITTISEN TERVEYSAJATELUN 10 SÄÄNTÖÄ
- 14 **Raevaara**
SUVIVIRRESTÄ VIELÄ – TAI EI EHKÄ SITTEENKÄÄN
- 15 **Boxa**
GNOOMIT
- 16 **Vesa Linja-aho**
KULTTUURIMARXILAISSUUS – KUN SALALIITTOTEORIA KOHTAA YHTEISKUNTATIEEET
- 22 **Juhani Vilpo**
LÄÄKETIETEEN HARHAPOLUILLA, 4
- 24 **Risto K. Järvinen**
SOKRATES-PALKINTO JUSSI TAMMISOLALLE
- 25 **Ivan Puopolo esittää**
PYHÄ RIIDANKYLÄJÄ
- 26 IHME JUTTUJA
- 28 SKEPTIKKO 20 V. SITTEEN

Julkaisija:

SKEPSIS^{RY}

#120

Tieteiden talo
Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki
www.skepsis.fi

Päätoimittaja: Risto K. Järvinen

E-mail: editor@skepsis.fi

Toimitus: Närhitie 11, 01450 Vantaa

Toimitusneuvosto: Tapio Kortesaari, Heikki Nevala,
Jussi K. Niemelä, Minna Poutanen,
Tiina Raevaara.

Taitto: Tampereen seudun
Työllistämisyhdistys Etappi ry
Mediapaja /Jarmo Salmela

Kaikki tässä lehdessä julkaistut kirjoitukset ovat kirjoittajien omia mielipiteitä, eivätkä välttämättä edusta toimituksen tai Skepsiksen virallista kantaa.

Lehdellä on oikeus tehdä kopioita artikkeleista, saattaa niitä yleisön saataville sekä siirtää aineistoa kolmansille osapuolille, lähinnä tutkimuskäyttöön. Skeptikon näköislehti julkaistaan kahden vuoden viipeellä Skepsiksen www-sivuilla.

Skeptikko on sitoutunut noudattamaan Journalistin ohjeita ja Julkisen sanan neuvoston toimintaperiaatteita.

Painopaikka: PK-Paino
ISSN 0786-2571

Ilmoitushinnat: 1/1 (180 x 260 mm) 500 €
1/2 (180 x 130 tai 90 x 260) 250 €
1/4 (90 x 130 tai 180 x 65) 125 €

Seuraava Skeptikko ilmestyy syyskuussa. Lehteen tarkoitettu materiaali tulee olla toimituksessa elokuun loppuun mennessä.

29 **LeiniVaara**
ALEX JONES OIKEUTEEN

30 **Timo Saloviita**
KIRJAT: MUHAMMEDIA EI OLLUT OLEMASSA

32 **Osmo Tammisalo**
KIRJAT: MINNE MENET FEMINISMI?
OSA 1: SYRJIVÄT RAKENTEET

35 **Risto K. Järvinen**
KIRJAT: TUONELAN PORTILLA

*Blogin takaa Skepsiksen luentoestradille astunut Pauli Ohukainen esittelee kriittisen terveysajat-
telun 10 sääntöä artikkelissaan s. 8-13. Yksi niis-
tä kuuluu: ”Paikanna narratiivi.” Kuva: Mikko
Silventoinen.*

POLIITTISESTA AIHEESTA SKEPTISESTI?

SKEPSIS ON POLIITTISESTI SITOUTUMATON järjestö. Raja-
us on perusteltu: moni asia politiikassa on ensisijai-
sesti arvo-, ei faktakysymys. Samoilla faktoilla voidaan
perustella monenlaisia päätöksiä.

Poliittinen sitoutumattomuus ei kuitenkaan saa olla
esteenä sille, etteikö juuri tietyn poliittisen viitejoukon
lempi huuhaata saisi pureskella auki ja kritisoida. Myös
sellainen huuhaa, joka on käytännössä sataprosenttisesti
yhden poliittisen liikkeen viljelemää, ansaitsee tulla auki-
puretuksi. Näin tapahtuu Vesa Linja-ahon tähän lehteen
kirjoittamassa artikkelissa ”Kulttuurimarxilaisuus – kun
salaliittoteoria kohtaa yhteiskuntatieteet”.

Poliittisesta huuhaasta kirjoittaessa on tärkeää, et-
tei oma poliittinen vinouma (joka Linja-ahon kohdalla
kallistuu vasemmalle) ohjaa sekoittamaan faktaa ja fik-
tiota edes tahattomasti. Kuten Skepsiksen Facebook-
ryhmässä todettiin, jokaisessa poliittisessa liikkeessä on
mukana ihmisiä, jotka ovat huuhaahan päin kallellaan.
Esimerkiksi vasemmistopuolueiden rivistä nousee sään-
nöllisin väliajoin mobiilisäteilyhuuhaata, kun halu aut-
taa pientä ihmistä kurvaa tieteellisten tosiasioiden edel-

le. Vaihtoehtoinen oikeisto / äärioikeisto / laitaioikeisto
taas tykkää käyttää termiä ”kulttuurimarxilaisuus”, joka
ei muille kelpaa edes ironiseen käyttöön.

Suomenkielisessä poliittisessa keskustelussa ”kult-
tuurimarxilaisuutta” käytetään lähes sataprosenttises-
ti salaliittoteoriamerkityksessä. ”Kulttuurimarxismi” toi-
mii kätevästi avainsanana, josta tunnistaa termin käyt-
täjän poliittisen viiteriikän. Muita kyseisen ryhmän
käyttämiä sanoja ovat mm. ”vihervasemmisto”, ”su-
vaitsevaisto”, ”ajatusrikollinen”, ”moraalisäteily” tai
”haittamaahanmuutto”.

Ideaalimaailmassa ihmiset käyvät vapaata keskustelua,
vaihtavat näkökulmia. Näin tieteellinen ja yhteiskunnal-
linen keskustelu menee eteenpäin. Todellisuudessa täysin
vapaa, moderoimaton keskustelu täyttyy Linja-ahon ha-
vaintojen mukaan nopeasti laitaioikeistotrollien viesteistä.
”Keskustelu” heidän kanssaan on yhtä hyödytöntä – tai
jopa vahingollista – kuin uskomuslääkinnän tai kreatio-
nismien edustajien marssittaminen televisiostudioon: ai-
noa lopputulos on, että vahingollinen aatemaailma saa
näkyvyyttä.

LUE TÄMÄ TAI...

KYSYN SINULTA, rakas Skeptikko-lehden lukija, mitä
mieltä olet edellisen lehden pääkirjoituksesta. Kyllä, tar-
koitan sitä 5140 merkin eli 526 sanan tekstimassaa, jo-
ka röhötti juuri tällä samalla paikalla Skeptikko 1/2018
-lehden sivulla numero 3.

Pääkirjoitus alkoi seuraavasti: ”Tosiasia on, että minä-
kin olen lopulta alkanut opetella sisäistämään viimeaikai-
sia absurdeja väittämiä.” Loppuhuipennuksessa totesin:
”Skeptikoiden kansalaisyhteiskuntalinjauksessa pyritään
tunnistamaan alan keskeisimmät yhteistyömuodot kansa-
laisyhteiskunnan toimijoiden kanssa sekä paikantamaan
yhteistyön haasteet.”

En ole saanut lehden pääkirjoituksista palautetta vii-
meiseen kymmeneen vuoteen. Pääkirjoitus on lähes aina
lehden vaikein teksti kirjoittaa. Se on, tai sen pitäisi olla,
lehden tärkeimpiä kirjoituksia, eli painavaa sanottavaa tu-
lisi löytyä. Aina ei ole löytynyt. Risuja ei silti ole tullut,
jos ei kehujakaan. Olen alkanut epäillä, että kukaan ei lue
tämän lehden pääkirjoituksia.

Viime lehdessä tein testin. Kokosin pääkirjoituksen
netin puppupuhegeneraattorilla ja verkosta löytämillä-
ni vaikeaselkoisilla virkkeillä, joihin lisäsin alan sanastoa,

kuten ”huuhaa”, ”rajatieto” ja ”placebo”. Sitten jäin odot-
telemaan mahdollisia reaktioita.

Yhtään palautetta puppupääkirjoituksesta ei tullut. Ei
yhtään. Skepsiksen hallituksen jäsen Ville Aarnikko hy-
myili minulle ovelasti ennen huhtikuun luentoa Tieteiden
talolla. ”Onko hän huomannut jekkuni?”, ajattelin.
Luennolla toinen hallituksen jäsen Mikko Ville Valjento
kehui lehteä. ”Lollasin Osmo Tammisalon messujutul-
le!” Sydämeni iski ylimääräisen lyönnin, kun Sokrates-
palkinnon juuri saanut Jussi Tammisola nosti kiitospu-
heensa aluksi kyseisen Skeptikko-lehden ilmaan ja... kehui
julkaisua.

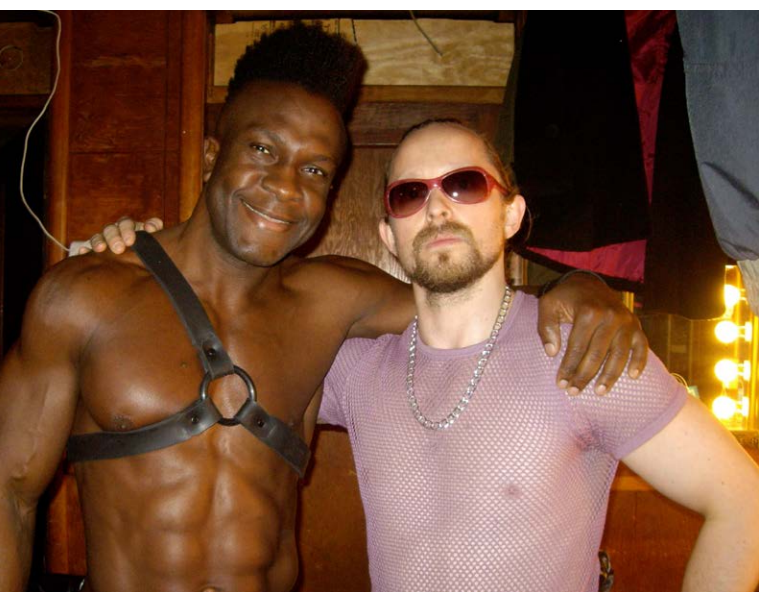
Todennäköistä on, että pääkirjoitukseen tarttuneet ovat
nopeasti kohauttaneet hartioitaan ja jatkaneet eteenpäin
lehden lukemista tai selaamista ja unohtaneet, mitä juu-
ri näkivät. Todennäköistä myös on, että pääkirjoitukseen
tarttuneita on vähän, koska en jäänyt kepposestani kiinni.

Lupaani yrittää kirjoittaa parempia pääkirjoituksia täs-
tä lähtien. Jotta yhä useampi lukija tarttuisi niihin, keksin
uudistuksen: tästä lähtien pääkirjoituksella on otsikko ja
kirjoituksia voi olla useita lyhyempiä samalla sivulla.

RISTO K. JÄRVINEN

Tietokirjailijan uran ohella Osmo Tammissalo on toiminut akrobaattina. Hän on myös opettaja Suomen suurimmassa sirkuskoulussa. Kuvissa "Kova-Osmo" poseeraa New Yorkin The Box -yökerhon muiden esiintyjien kanssa.

Minä, skeptikko:

Osmo Tammisalo

*”Mieluiten viettäisin aikani ihmisluontoa koskevien kysymysten parissa”,
Skepsiksen uusi hallituksen jäsen kertoo.*

OPTIMISTISINKIN SKEPTIKKO joutuu myöntämään, että tiede ei voi kiinnostaa kaikkia. Jokunen skeptikko on myös saattanut huomata, että loppuun asti vietynä tieteeseen kuuluva epäily ja pyrkimys täydelliseen rehellisyyteen voi pilata ihmissuhteita. Silti, kun skeptisen asenteen on kerran sisäistänyt, siitä ei ole helppo irrottautua.

Välillä kuitenkin kuulee väitteitä, että ”olin skeptikko, mutta sitten koin henkiparannuksen ihmeen” tai ”Jeesuksen rakkaus voitti ateismini”. Tällaisten ulostulosten kohdalla on syytä kysyä, mihin henkilön skeptisyys tai ateismi oli perustunut. Oliko katsomus mietitty loppuun asti vai oliko seurattu puolisoa tai ystäviä? Joskus väite-tyssä takinkäännessä voi olla myös annos poseeraamista. Moni uskova kuvittelee olevansa vakuuttavampi, jos hän väittää kokeneensa pitkän ja kuivan ateistisen kauden. Toki ateistijakso voi olla myös yksilön omaa uskoa vahvistava tarina.

Olipa skeptikon/ateistin kääntyminen uskovaiseksi aito tai epäaito, se on harvinaista verrattuna lapsenuskon menettämiseen. Jotakin senkaltaista löytyy myös monen skepsisläisen henkilöhistoriasta. Tässä suhteessa olen erilainen ja tylsä. En ole menettänyt uskoani, sillä sellaista ei ole ollut. En voi kertoa ufokontakteistani, telepaattisista yhteyksistäni, saati rippileirinuotiolla kohtaamastani Jeesuksesta.

Nuorena jopa ihmettelin, mikseivät kaikki ole skeptikoita. Asennehan johtaa kohti totuutta ja suojaa huijatuksi tulemiselta. Ei kai sellaista katsomusta ole tarpeen selitellä tai piilotella. Kaiken lisäksi skeptisismi tuo huumaanin lähestymistavan muihin ihmisiin. Jos henkimaailma on humpuukia ja jos meillä on vain tämä yksi maallinen elämämme, se kannattaa käyttää inhimillisen kärsimyksen vähentämiseen. Henkiolentohorinoita ei tarvita muistuttamaan ihmisiä olemaan hyviä toisilleen.

Toki skeptikotkin yleensä uskovat johonkin, josta ei ole mahdollista saada varmuutta. Jo lapsena esimerkiksi ajattelin, että ihmiskunnan asiat olisivat paremmin ilman henkimaailmaa koskevia uskomuksia. Yhteiskunnan maallistuminen onkin yhteydessä moniin laadukkaammasta elämästä kertoviin mittareihin (esim. rikollisuuden vähäisyys Pohjoismaissa verrattuna Latinalaiseen Amerikkaan). Muuttujia on kuitenkin liikaa, jotta syysuhteista päästäisiin selville pelkkien tilastovertailujen avulla. Ratkaisevia kokeita asian vahvistamiseksi on myös

mahdoton tehdä. Silti väitän, että uskonnosta mahdollisesti koituvat hyödyt ovat saavutettavissa myös ilman uskoa/uskontoja. Kokemukseni mukaan valtaosa papeistakin on tätä mieltä – tai ainakaan he eivät osaa kertoa, mitkä seikat edellyttäisivät uskontoa.

On sanottu, että ihmistä ei voida järkisyin saada luopumaan opeista, jotka hän on omaksunut muista kuin järkisyyistä. En ole näin pessimistinen. Yksilötasolla väite pitää usein paikkansa, mutta väestötasolla ja pitkällä aikavälillä ihmiset pystyvät luopumaan ei-järkiperusteisista näkemyksistään. Eroa kirkosta -sivuston tilastot kertovat juuri tästä. Valistusta ja maallistumista on vaikea pysäyttää, kun ne kerran ovat lähteneet liikkeelle.

MINÄ, TIETOKIRJAILIJA

VAIKKA OLEN VIIME VUOSINA kirjoittanut Skeptikkoon varsin ahkerasti ja vieläpä liityin yhdistyksen hallitusrintamaan vuoden 2018 alussa, huuhaa ei ole kovin korkealla kiinnostuksenkohteissani (pois lukien akateeminen huuhaa). Mieluiten viettäisin aikani ihmisluontoa koskevien kysymysten parissa. Onko ihminen enemmän itse-käs vai epäitsekäs? Miten valitsemme puolisoamme ja missä määrin olemme yksiavioisia? Entä miksi tunnemme mustasukkaisuutta, seksuaalista inhoa ja seksuaalista häveliäisyyttä? Tai ylpeyttä, kiitollisuutta ja rankaisuhalua? Ja miksi olemme empaattisia tuntemattomiakin kohtaan? Entä millaisen valintapaineen kaukaisten esivanhempiemme käymät heimokahakat loivat?

Kiinnostukseni tieteeseen ja ihmisluontoon on johtanut useampaan kirjaan: 500 sivua ihmisen parinvalinnasta, 600 sivua ihmisen kulttuurista, moraalista ja moraalitunteista, 215 sivua populaatioiden välisistä älykkyyseroista, 315 sivua psykoanalyysin kritiikkiä ja 115 sivua naistutkimuksen kritiikkiä (viimeksi mainittu yhdessä Jussi K. Niemelän kanssa). Kaikissa kirjoissa motiivini on ollut ihmistieteiden edistäminen ja ihmisen käyttäytymisen selittäminen.

Tiede- ja kirjoittamisharrastukseni eivät kuitenkaan pidä leivässä, eivätkä ne anna edes välittömiä palkintoja. Miksi olen silti päätenyt alalle? Veikkaan, että osaselitys on nuorena koettu vallankumouksellisuuden tunne ja sitä seurannut identiteetin muodostuminen.

Tämä vallankumouksellisuus on siinä mielessä para-

doksaalista, että opiskeluvuosiinani ihmisluonnosta olivat kiinnostuneet lähinnä sosiobiologit. Heidät nähtiin tuoloin pikemminkin konservatiiveina, vallitsevan järjestyksen ylläpitäjinä. Tämäkin on paradoksaalista, sillä varhaisen sosiobiologien taustojen perusteella alaa olisi yhtä hyvin voitu pitää vasemmistoliberaalien salaliittona.

Opiskeluaikanani kellot kävivät Suomessa Moskovan aikaa; sosiaalitieteissä myös Wienin ja Pariisin aikaa. En muista tarkalleen, kuinka vahvaksi koin freudilaisten, postmodernien tai marxilaisten oppien aseman, mutta ajattelin, että tieteellisten vaihtoehtojen esiin tuominen ei ainakaan huonontaisi asemiani. Biologia ei sinänsä ole yhteiskunnallisia oppeja vastaan tai niiden puolesta, mutta niiden taustaoletuksista biologialla on sanottavaa. Tajusin tuolloin, että monen käsitykset ihmisluonnosta ja sitä koskevasta tutkimuksesta olivat ideologisista syistä virheellisiä.

1970- ja 80-luvuilla käyty kiista biologian soveltamisesta ihmisen käyttäytymisen selittämiseen päättyi tieteellisillä areenoilla sosiobiologian voittoon. Julkisuudessa ja monella humanistisella alalla biologia kuitenkin kärsi tappion. Psykologi Liisa Keltikangas-Järvinen totesi kymmenen vuotta sitten, että harva hänen luennoilleen tuleva opiskelija tietää, mitä sosiobiologia oikeasti tutkii ja mitä se on tutkimistaan ilmiöistä sanonut, mutta ”kaikki tietävät, että sosiobiologia on paha asia”.

Tilanne on nykyään muuttunut, ja evoluution merkitys ihmisen käyttäytymiselle hyväksytään laajalti. Toki osa akateemisesti koulutetuista edelleen saa paniikkireaktion joidenkin biologiaa sivuavien tutkimusalojen väitteistä. Hyviä esimerkkejä ovat sukupuolten tai populaatioiden väliset älykkyyserot, joiden tutkimista pidetään paikoin lähes rikollisena puuhana. Olen kuitenkin optimistinen sen suhteen, että ihmiset voidaan saada ymmärtämään, että tieteelliset havainnot sellaisenaan eivät ole moraalisia

tai moraalittomia ja että ihmisten tasa-arvoinen kohtelu ei edellytä tasapäisyyttä. Ihmisarvoisen kohtelun ei siis tule olla kiinni siitä, minkälaisia havaintoja tiede milloinkin sattuu tekemään.

Olin tyypillinen kumouksellinen siinäkin mielessä, että koin olevani huonossa yhteiskunnallisessa asemassa. 1990-luvun puolivälissä olin vastavalmistunut maisteri alalta, johon minulla ei ollut intohimoa. [1] Tulevaisuudennäkymäni eivät olleet huikeita. Koin kuitenkin saavani ulkopuolista tukea, joka ”mullistuksen” jälkeen lupasi parempaa asemaa. Tässä tapauksessa tuki ja lupaus eivät tietenkään olleet konkreettisia. Tuki oli jotakin paljon vankempaa; evoluutiosta ja ihmisluonnosta on päätyntä kirjoittamaan niin moni huipputason tutkija ja kynäniekka, että heitä lukiessaan kokee seurustelewansa fiksuimpien ihmisten kanssa. Tieteen edistäminen ei juuri muuta tukea tarvitse. En siis ollut muita rohkeampi pyrkiessäni esittelemään evoluution vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen. Olin vain löytänyt lokeroni.

[1] Vuonna 2006 julkaisin Jussi K. Niemelän kanssa naistutkimusta kritisoivan pamfletin Keisarinna uudet (v)aatteet (Terra Cognita). Teoksen kiihottamana Anne Moilanen – sittemmin kulttuuriministeri Paavo Arhinmäen avustaja tämän hallituskaudella – nimitteli minua Helsingin Sanomien kolumnissaan termeillä kananmunatieteilijä ja maksalaatikkotieteilijä. Nimityksillään hän pilkkasi elintarvikekemistin koulutustani. Tällaisten inhoa herättävien mielikuvien käyttö on tuttua historiasta: Goebbels olisi ollut ylpeä Moilasan herjoista. Tässä tapauksessa pilkka tosin sattui Moilasan omaan nilkkaan koulutusammattini naisvaltaisuudesta johtuen. Lisäksi voin tietysti olla imarreltu henkilöön käyvistä hyökkäyksistä. Yleensä ne johtuvat pätevien argumenttien puutteesta.

KESKUSTELUA

TIEDE TODISTAA JUMALAN **OLEMASSAOLON?**

ENNUSTAAKO KVAANTTIMEKANIikka
SIELUN OLEMASSAOLON?

KOSMOLOGIAN AIKAKÄSITYS ON
HUUHAATA.

KASVEILLAKIN ON TIETOISUUS JA ÄLY – MILLÄ SIIS EI OLISI?

LUSIKANTAIVUTUSTA
REIKIHOIDON WORKSHOPISSA
ALBERTAN YLIOPISTOSSA.

TIEDE LÄHESTYY VANHAA VIISAUTTA...

**TYÖNNÄ LUSIKKASI SOPPAAN. KIIHKEÄÄ MIELIPITEENVAIHTOA JOKA SIUNATUN PÄIVÄ:
KESKUSTELU.SKEPSIS.FI**

Upseeri ja uskomuslääkäri

RISTO K. JÄRVINEN

TÄNÄ VUONNA ON MUISTELTU sata vuotta sitten päättyntä Suomen sisällissotaa. Virolainen sotilas Hans Kalm toimi sodan aikana valkoisten Pohjois-Hämeen ensimmäisen pataljoonan eli niin sanotun Kalmin pataljoonan komentajana. Hänen johtamillaan joukoilla oli tärkeä merkitys Päijänteen länsipuolella käydyissä taisteluissa, jotka johtivat punaisten lopulliseen tappioon toukokuussa 1918. Kalmin joukoilla oli merkittävä osuus myös Lahden vapauttamiseen johtaneissa taisteluissa.

Taistelujen päätyttyä Kalmin pataljoona vastasi jonkin aikaa Hennalan vankileirin vartioinnista. Vankileirillä teloitettiin yli 600 punavankia. Kalmin osuus ja vastuu surmista ei ole selvinnyt.

Sisällissodan jälkeen Hans Kalm toimi Viroon lähteneen suomalaisen vapaaehtoisjoukon ”Pohjan Poikien” komentajana. Tämän jälkeen hän alkoi suunnitella lääkärin ammattia, jota varten hän hankki koulutusta ulkomailla runsaan kymmenen vuoden aikana. Hän palasi Suomeen 1934 ja yritti perustaa Turenkiin parantolan. Hänen aikeitaan ei kuitenkaan katsottu vasemmistopiireissä hyvällä silmällä. Lääkintöhallituksen kannanotossa Kalmin työ lupa-anomus hylättiin. Siinä viitattiin Kalmin otaksutusti käyttämään osteopaatio-nimiseen hoitomenetelmään, joka ilmeisesti on lääkärintoimen laitonta harjoittamista.

Suunnitelmat kariutuivat Turengissa, mutta 1935 Kalm onnistui perustamaan ”Terveyslaitos Kalmian” Pyhärantaan Raumanmeren rannalle. Myönteiseen toimilupa oli lääninhallituksen helpompi myöntää nyt, sillä hakemus oli muotoiltu niin, että siihen ei tarvittu lääkintöhallituksen lausuntoa. Päätöksessä ei mainita sanaakaan lääkitsemiseen tai tiettyihin hoitomenetelmiin viittaavasta toiminnasta. Silti Kalmin tavoite oli hoitaa normaalin koululääketieteen keinoin parantumattomia sairauksia. Kirjassaan ”Kalmia” hän kirjoitti:

”Kaikkina aikoina ovat puhtaus, rakentava ruoka sekä pe-

lottomuus aikaansaaneet sen, minkä pätöriaaniset tautibakterologit ja rokkoainetehtaat yrittävät väkisinkin ja vastoin kaikkea käytännöllistä järkeä lukea rokottelun ansioiksi.”

Kalm luettelee kirjassaan sivukaupalla onnistuneita parantumisia, mutta ei esitä tapauksia, jolloin parantolan dieetti, lepo, valohoito ja muut ohjeet eivät auttaaneet. Terveysviranomaisten asenne muuttui aikaa myöten Kalmin vastustajien ja heidän kirjoituksiensa vuoksi yhä kriittisemmäksi ”Kalmiaa” kohtaan. Hoidon teki epäilyttäväksi se, että siitä vastasi outoja oppeja saarnaava ja soveltava eversti. Kaiken lisäksi tämä röyhkeä maallikko uskalsi esittää lääkärikunnan koulutuksen syventämistä. Myöskään taloudellisesti parantola ei ollut mikään kulta-kaivos. Talvisodan syttyminen vuonna 1939 antoi virallisen ja luonnollisen syyn ajaa toiminta sodan jälkeen alas.

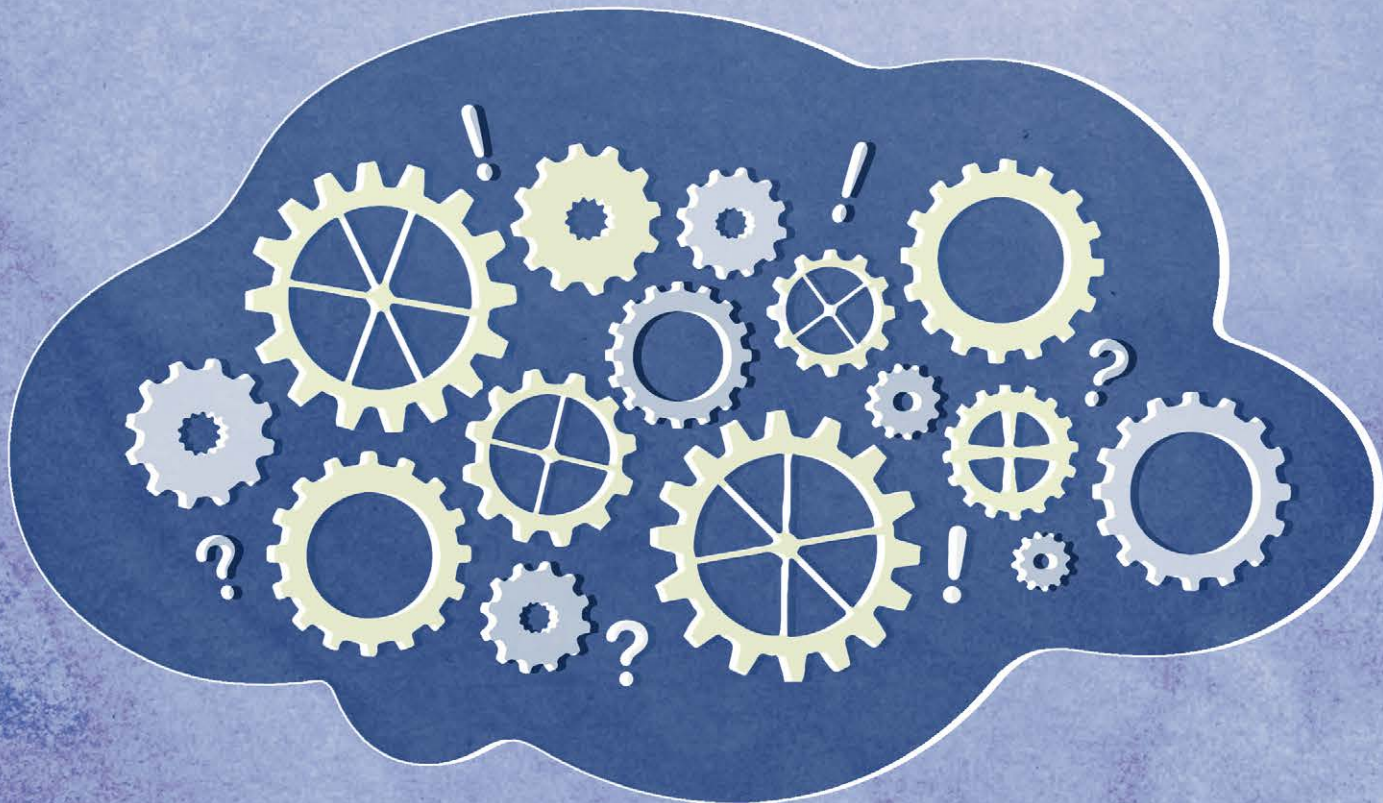
Sotien aikana ja jälkeen Kalm jatkoi opintojaan ulkomailla. Hän suoritti Yhdysvalloissa homeopaattisen lääketieteen kursseja ja käytti vuodesta 1952 alkaen vain homeopaattisia hoitomenetelmiä. Hän sai lääkärin oikeudet Suomessa 1957. Vuonna 1968 Kalmilla oli hoidossaan kaksi diabeetikkoa. Antamiensa lääkkeiden ohella hän vähensi insuliiniannoksia ja jätti lopulta insuliinin kokonaan pois. Potilaista toinen joutui koomaan, jonka yhteydessä hänelle kehittyi vakava hermovaurio ja pysyvä vamma. Ilmeni myös, että Kalm oli väärentänyt ulkomaisia tutkintotodistuksiaan. Valitusprosessin jälkeen Korkein hallinto-oikeus vahvisti 1974 Kalmin lääkärioikeuksien perumisen lopullisesti.

Hans Kalm kuoli Jyväskylässä helmikuussa 1981 lähes 92-vuotiaana.

Lähteet:

Jaakko Heinämäki: Hans Kalm – vapaussoturi ja vaihtoehdollinen lääkäri. Minerva 2007.

Arno Forsius: Hans Kalm (1889-1981) – virolaissyomalainen sotilas ja vaihtoehdollinen lääkäri. Saunalahti.fi/arnoldus/kalm.htm
https://fi.wikipedia.org/wiki/Hans_Kalm

Kriittisen terveysajattelun 10 SÄÄNTÖÄ

PAULI OHUKAINEN

*"Olen tiivistänyt kriittisen ajattelun tukipilarit kolmeen osaan:
loogisuus, itsekritiikki ja tieteellisen tiedon tarkastelu."*

TERVEYSTIETOA ON TARJOLLA joka päivä enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Terveys ja sen ongelmat koskettavatkin meitä jokaista. Ikävä kyllä liikkeellä on myös valtavat määrät huonoa, puutteellista ja jopa suorastaan harhaanjohtavaa terveysaiheista tietoa. Ilman soveltuvaa koulutusta voi usein olla hankala erottaa, mikä tieto pitää paikkansa ja mikä ei. Joskus se on hankalaa jopa koulutetullekin ihmiselle.

Tämän asian tiedostaminen on ollut kantava voima blogini "Tervettä skeptisyyttä" taustalla.

Olen ollut kiinnostunut tieteestä koko ikäni, mutta varsinaisesti kriittisestä ajattelusta innostuin pikkuhiljaa noin kymmenen vuotta sitten. Ajatuksia tuli pitkään haudottua omassa päässä ja puitua erilaisilla nimettömillä nettifoorumeilla. Lopulta muutamien esimerkkien (mm. akatemia-tutkija, dosentti Juha "Lihastohtori" Hulmi) kannustuksesta päädyin kirjoittelemaan ajatuksiani blogimuotoon.

Kriittinen ajattelu on äärimmäisen vaikeasti popularisoitavissa. Ihmiset, joille se on tuttua, ovat usein kärkeäitä kritisoimaan jopa "omiaan". Toisaalta monet, keille kriittisempi ajattelu ei ole niin tuttua, pitävät useita sen piirteitä epämielikkäinä – jopa loukkaavina. Esimerkiksi puhuttaessa mahdollisesta placebovaikutuksesta yllättävän usein kuulee närkästyneitä kommentteja. "Väitkö, että kuvittelen kaiken?" Omien uskomusten ja käsitysten päivittäminen on joskus kivuliasta puuhaa.

Itse näen nämä kaikki seikat haasteina. Koen myös, että laajempi tarkoitus on sen verran tärkeä, ettei tällaisten seikkojen voi antaa haitata menoa. Haasteet on tiedostettava, niiden voittamiseksi on tehtävä suunnitelma ja tartuttava härkää sarvista.

En toki väitä keksineeni lopullisia vastauksia. Kirjoittaminen ja lukijoideni kanssa keskustelu on osa jatkuvaa prosessia, jonka toivon jonain päivänä tuottavan yhä parempia keinoja kriittisten ajattelutaitojen parempaan edistämiseen.

Kutsu puhumaan Skepsiksen arvostettuun luentosarjaan olikin minulle paitsi valtavan suuri kunnia, myös tilaisuus vetää yhteen toistaiseksi oppimiani asioita.

KRIITTINEN AJATELLO ON TAITO,
JOTA JOKAINEN VOI OPETELLA

YLEISESTI OTTAEN INHOAN ERILAISSA roskalkehdissä ilmestyviä otsikoita, kuten "5 vinkkiä terveellisempään syömiseen". Syy on se, että niihin usein eksyy pseudotieteellistä roskaa. Lopulta kuitenkin listamuotoinen, suht. simppeliin sääntöihin perustuva esitystapa lienee monelle aika mieluisa tapa omaksua uutta tietoa.

Tämä onkin yksi keskeinen asia, minkä olen ajattelun popularisoinnista oppinut: joskus on tehtävä pieniä tyyllisiä myönnytyksiä saadakseen paikoin hankalatkin asiat helpommin omaksuttavaan muotoon.

Skeptikko-lehden lukijoille monet esitykseni asioista ovat tuttuja, mutta on valtava määrä ihmisiä, jotka eivät ole niistä koskaan kuulleetkaan. Päädyttyäni siihen että esitykseni olisi muotoa "10 sääntöä", oli lähinnä haaste valita ja tiivistää sopivat asiat sisällöksi. Paljon tärkeitä seikkoja piti jättää pois. Näistä olisi voinut puhua vaikka viikon.

Heti luennon alkuun esittelin itseni, jota seurasi ensimmäinen (numeroimaton) ajattelun sääntö: kyseenalaista jopa minun sanomiseni. Kerroin, että olen sydäntutkija (en lääkäri) ja tieteelliset meriittini ovat tässä vaiheessa uraa vielä suhteellisen rajoittuneet. Vertaisarvioituja julkaisuja on toistakymmentä, muutamia kongressiesityksiä, vertaisarviointeja sekä koulutuksia ympäri Eurooppaa. Olen myös Skepsis ry:n tieteellisen neuvottelukunnan jäsen. En kuitenkaan ole psykologi taikka filosofi, vaikka näistäkin asioista puhun. Sanomisiini tulee siis suhtautua terveellä kriittisyydellä, joskin erimielisyyksien ilmaantuessa toivon äärimmäisen painavia vastaperusteluja. Olen kuitenkin käyttänyt vuosien varrella ajatuksieni hiomiseen merkittävän määrän aikaa.

Seuraavaksi jatkoin johdantoa sillä, että kerroin, miksi kriittinen ajattelu on tärkeää ja mitä se edes tarkoittaa. Lyhyesti: roskaa on paljon liikkeellä. Kriittinen ajattelu on meillä jokaisella olevan kyvyn jalostamista yhä paremmaksi. Se on siis taito, jota jokainen voi opetella. Tämä selittää myös sen, miksi valitettavan usein voi nähdä korkeastikin koulutettujen ihmisten esittävän täysin järjettömiä väit-

teitä. Heillä on jäänyt tietyltä osin kriittiset ajattelutaidot katveeseen.

Olen tiivistänyt omasta mielestäni tärkeimmät kriittisen ajattelun tukipilarit kolmeen osaan: loogisuus, itsekritiikki ja tieteellisen tiedon tarkastelu. Ensimmäinen tarkoittaa sitä, että ajattelun (ja sen myötä oman argumentoinnin) tulisi seurata mahdollisimman tarkoin hyvän ja johdonmukaisen logiikan periaatteita. Toinen on se, että jatkuvan itsetarkkailun keinoin pyritään nappaamaan itsensä kiinni mahdollisista ajatusvirheistä. Se on myös sitä, että yritetään aktiivisesti tunnistaa oman tietämyksen rajat. Ja sitä, että tarvittaessa pystytään muuttamaan omia mielipiteitä. Kolmas kohta on olennainen, koska kriittiseen ajatteluun sisältyy myös oletamus siitä, että subjektiivinen, kokemusperäinen tieto on altis hyvin monenlaisille virheille. Tieteellinen tieto on (puutteistaan huolimatta) huomattavasti objektiivisempaa ja kykenee tuottamaan parempaa tietoa.

Usein erilaiset määrittelyt ovat helpompia negatiivien kautta. Kerroin esitelmässäni esimerkin mahdollisimman epäkriittisestä ajattelusta. Kyse on erästä Facebook-ryhmästä poimimastani keskusteluketjusta, missä muuan kommentoija kyselee vinkkejä reuman etenemisen pysäyttämiseen. Toinen kommentoija esittää yhden sanan: ”molybdeenin”, mikä saa aikaan riemastuneen reaktion: ”Kokeiluun!”. Ei mitään tarkentavia kysymyksiä neuvojan tietotasosta, ohjeen takana olevasta tutkimusnäytöstä eikä edes sen vertaa, että olisi annostusta kysely.

Tässä on huomattavaa, että mielestäni tällaisten ihmisten tuomitseminen tyhmiksi on julmaa, tarpeetonta ja yksinkertaisesti väärin. Näen kuitenkin jatkuvasti mm. blogeissani kommentteja, joissa vastaavissa tapauksissa heitelään ”luonnonvalinta hoitaa!” -tyyppisiä irvailuja. Yritän aina parhaani mukaan huomauttaa, ettei sellainen ole terveä skeptisyyttä, vaan yksinkertaisesti huonoa käytöstä.

Epäkriittisesti ajattelevat ihmiset ovat silti ihmisiä. He voivat olla täysin päteviä ja tietäviäsiä monessa muussa asiassa, mutta tietyltä osin kriittinen ajattelu falskaa. On myös huomattavaa, että esimerkkinä kysymys esitetään ryhmässä, missä vallitsee suhteellisen vilpittömän toisten hyväntahtoisen auttamisen ihanne. Kuten sanottua, kyse on taidosta, mikä voi käytön puutteessa rapistua. Toinen käyttämäni vertaus on lihas. Kriittistä ajattelulihaa tulee treenata, jos sillä mieli tehdä jotain.

1: OLE KIINNOSTUNUT TOTUUDESTA

KUN OLEN MIETTINYT, mikä olisi se kaiken ajattelun lähtökohta, olen toistaiseksi päätenyt siihen, että yksössääntö tulee olla: ”Ole kiinnostunut totuudesta”.

Tämä kuulostaa ehkä oudoltakin, mutta säännön tärkeys käy ilmi, kun ajatellaan modernin sosiaalisen median terveysviestinnän kulttuuria. Siellä jaetaan ensisijaisesti kokemuksia, mielipiteitä ja näkemyksiä. Näiden varjoon jää se, että hyvääkin tarkoittavat ihmiset voivat olla väärässä. Heidän näkemyksensä ei välttämättä edusta tosia asioita. Siksi on tärkeää perustaa koko ajattelunsa siihen, että pyrkii aina etsimään näkemysten heinäkasasta totuuden neulan.

2: UNOHDA KOKEMUKSEN LUOTETTAVUUS

TÄSTÄ PÄÄSTÄÄNKIN HETI TOISEEN seikkaan, eli siihen että oman (sekä toisten ihmisten) kokemuksen luotettavuus pitää unohtaa. Meidän aivomme ovat kehittyneet miljoonien vuosien evoluution aikana hyviksi monessa asiassa, mutta kriittinen ajattelu ei ole niille luontevaa. Usein on ollut tärkeää pystyä tekemään nopeita päätöksiä puutteellisenkin tiedon perusteella. Tarkkuus on jäänyt monessa asiassa nopeuden jalkoihin.

Aivomme keräävät joka hetki aisti-informaatiota monesta lähteestä. Ne sekoittavat niihin muistoja ja tunteita ja aktiivisesti rakentavat käsityksen todellisuudesta. Valtaosa tästä tulokinnasta jää meiltä piiloon, ja onkin arvioitu, että vain noin kaksi prosenttia aivojen tekemästä työstä pääsee tietoisuuteen saakka. Tämä näkyy helposti visuaalisissa illuusioissa, jotka viihdyttävät ja naurattavat meitä. Aivot tekevät omia tulintojaan, jos kuva hämää niitä. Saatamme myös löytää kaavoja täysin sattumanvaraisesta informaatiosta, kuten kuulla oman nimemme puheensorinasta tai tuntea virheellisesti kännykän värisevän vaatteiden sopivasti hipaistessa taskun seutua. Myös makuaistia on helppo huijata esimerkiksi laittamalla halpaa viiniä kalliimpaan pulloon.

Ajattelussa tapahtuu myös virheitä. Monet niistä johtuvat siitä, että raskaimmat ja kevyemmät kognitiiviset prosessit on jaettu erillisiin järjestelmiin. On helppo todeta itse, miksi näin on. Lähde kävelemään laskien päässäsi yhä monimutkaisempia laskutehtäviä niin lopulta huomaat, että on pakko pysähtyä, jotta laskeminen voi jatkua. On ymmärrettävää, miksi meidän on ajeltava ”pintakaasulla” suurin osa ajasta, koska muuten jopa liikkuminen olisi vaikeaa.

Miinuspuolena on se, että aivojen nopea prosessointi tuottaa hyvin helposti virheellisiä tuloksia. Nämä virheet ovat erityisen vahvasti läsnä kokemuspohjaisessa terveystiedossa. On esimerkiksi olemassa ilmiö nimeltään ”palautuminen keskiarvoon”. Se tarkoittaa tässä yhteydessä sitä, että ihmisen olotila yleisesti liikkuu jonkun tietyn keskiarvon ympärillä. Hyvää oloa seuraa usein huonompi ja päinvastoin. Ongelmia syntyy, kun jälkeenpäin mietimme tekemiämme valintoja ja niistä mahdollisesti seuranneita tapahtumia. Usein oloon haetaan helpotusta sen ollessa huonoimmillaan. Sitä kuitenkin seuraisi todennäköisesti helpottuminen, vaikka mitään ei tekisikään. Vastaavasti, kun olo on erityisen hyvä, on odotettavissa, että se palautuu kohti keskiarvoa, eli hieman huonompaan suuntaan. Syy ei välttämättä olekaan siinä gluteenipitoisessa leivässä, mikä tuli hyvän olon harjalla nautittua.

Tähän liittyy myös varsinaisten sairauksien niille tyyppillinen elinkaari. Vanhan wiisauden mukaan flunssa kestää hoitamattomana viikon ja lääkittynä seitsemän päivää. Moni alkaa kuitenkin ehkä siinä 4-5 sairastelupäivän kohdalla etsiä oloonsa helpotusta erilaisista keinoista. Niiden vaikutus voi olla olematon, mutta samoihin aikoihin elimistön immuunipuolustus pääsee niskan päälle taistossaan vieraita patogeeneja vastaan – eivät tarvinneetkaan siihen apua. Myös monet vakavammat sairaudet etenevät usein epälineaarisesti. Joskus ne voivat jopa mennä oireettomaksi, eli remissioon. Tähän ei tarvita superfoodeja, eikä niiden tehoa voi omakohtaiseen kokemukseen nojaten varmentaa.

Sairauksia voidaan myös diagnosoida väärin. Kerroin esitelmässäni esimerkin vanhan kotikyläni paikallislehdes-

tä. Siinä oli tarina tarina miehestä, joka sai keuhkosityöpä-diagnoosin. Superfoodien sijaan hän päättikin lääkittää syöpäänsä rankalla ryyppämisellä ja tupakoinnilla. Parin kuukauden jälkeen kontrollissa huomattiin kaikkien kasvainten kadonneen. Viina ja tupakka paransivat hänet! Tuskin. Todennäköisempi selitys on niin ikään jutussa kuvattu: kasvainten sijainnin vuoksi niistä ei saatu koepalaa. Ne saattoivat siis olla hyvälaatuisempaa sorttia, mistä (jopa viinassa marinoitu) elimistö selvisi omin neuvoin.

Olemme myös alttiita placebo- ja nocebovaikutuksille. Ne kuvaavat sitä ilmiötä, missä ihminen kokee oireiden helpottuvan (placebo) tai pahenevan (nocebo) saamatta minkäänlaista varsinaisesti vaikuttavaa ainetta. Kyse on aivojen luomasta kokemuksesta, mikä voi aiheuttaa voimakkaitakin objektiivisesti mitattavia vasteita. Tätäkään ilmiötä ei voi omakohtaisissa kokemuksissa sulkea pois. Elämme vain yhden elämän, joten koetta ei voi toistaa. Meille ei myöskään yleensä löydy identtistä kloonina kontrolliryhmäksi.

Kun on puhe elintapojen muutoksista, tulkintaa vaikeuttaa usein niiden monitekijäisyys. Jos vaihdetaan ruokavalio karppaukseen, siinä kyllä jäävät hiilihydraatit vähemmälle, mutta samalla saattaa jäädä pois kymmenkunta viikottaista saunakaljaa. Sillä taas voi olla merkittävä vaikutus yleiseen vointiin esimerkiksi parantuneen unenlaadun kautta. Tällaisia asioita ei kuitenkaan välttämättä edes muisteta, ja koko homma laitetaan vähentyneiden hiilareiden piikkiin.

3: OJENNA TODISTUSTAAKKA

KOLMAS SÄÄNTÖ ON ”ojenna todistustaakka”. Se viittaa siihen, että kriittisen ajattelijan on lupa vaatia hyvää todistusaineistoa. Rinnastan tämän oikeusjärjestelmään, missä ihmisten oletetaan olevan syyttömiä, kunnes painavin perustelu osoitetaan syylliseksi. Logiikan sääntöjen mukaan väittämän esittäjällä on velvollisuus osoittaa väitteensä todeksi. Kriittinen ajattelija voi pitää rimaa korkealla ja vaatia hyviä perusteluja pitäen väitteitä epätotena, kunnes toisin todistetaan.

4: TERVE SKEPTISYYS TULEE PEILATA...

NELJÄS JA VIIDES SÄÄNTÖ luovat raamit skeptisyydelle. Näkemykseni mukaan terve skeptisyys tulee 1) peilata ja 2) skaalata.

Peilaaminen tarkoittaa sitä, että jokaiselle väitteelle etsitään vastakkainen puoli ja asetetaan molempiin suuntiin sama kriittisyyden rima. On esimerkiksi väärin suhtautua erittäin kriittisesti verenpainetutkijan kommenttiin, jos samaan aikaan uskoo kritiikittömästi kaiken, mitä nettibloggaaja kertoo runsaan suolan syönnin tärkeydestä.

On hyvä nyrkkisääntö muistaa, että jos joku ilmoittaa olevansa ”x-skeptikko”, hän on todennäköisesti sittenkin pseudoskeptikko, eli kriittinen vain yhteen suuntaan. Ilmastomuutos-skeptikko on kovin kriittinen ilmastotutkijoita kohtaan, mutta uskoo maallikkobloggaajan sanaan paljon vähemmällä todistusaineistolla. Sama pätee esim. kolesterolin- tai AIDS-”skeptikoihin”.

5: ... JA SKAALATA

SKEPTISYYDEN SKAALAAMINEN PUOLESTAAN tarkoittaa sitä, että terveellä tavalla skeptinen ihminen suhteuttaa vaatimansa todistusaineiston väittämän suuruuteen. Jos ystävä kertoo ostaneensa kaupasta pakurikäppää, siihen riittää näyttöksi vaikkapa anekdootti, eli kertomus. Tutkimuksia ei kaivata. Jos taas ystävä kertoo pakurikäävän sisältävän vitamiineja, tämä on jo vähän kovemman luokan väite, mutta se on perusteltavissa parilla laadukkaalla kemiallisella tutkimuksella. Jos taas puhe tulee siitä, että pakurikäppä parantaa syövän, tulisi tällaisen väitteen tueksi olla useita ihmis-tutkimuksia ja mielellään niiden meta-analyysyjä.

Tällaisen terveen, skaalautuvan skeptisyyden ohella nähdään herkkäuskoisuutta ja hyperskeptisyyttä. Herkkäuskoinen ihminen on kuin artikkelin alun molybdeenin-ihminen, joka uskoo kaiken skaalaamatta. Hyperskeptikko puolestaan vaatii vähästäkin kohtuuttoman paljon todisteita. Tai toisaalta ei usko mitään, ellei siihen ole juuri tarkkaa, spesifiä tutkimusta.

Klassinen esimerkki on se, ettei meillä edelleenkään ole yhtään placebokontrolloitua tutkimusta laskuvarjojen tehosta tai siitä, että tupakointi aiheuttaa syöpää ihmisille. Joskus tietyn kysymyksen ympäriltä tiedetään jo niin paljon, että vahvoja johtopäätöksiä voidaan tehdä.

6: PAIKANNA KONSENSUS

SÄÄNTÖ NUMERO KUUSI kuuluu ”paikanna konsensus”. Tiede ei perinteestikään ole mikään huutoäänestys, mutta tutkijoiden yksimielisyys on aika painava asia, josta tulee olla tietoinen. Yksittäiset tukijat voivat olla tietyistä vivahteista eri mieltä, mutta kun toisistaan riippumatta suuri joukko tutkijoita katsoo samaa todistusaineistoa ja tulee samansuuntaiseen johtopäätökseen, on tämä syytä ottaa vakavasti. Tämä on myös kriittiselle ajattelijalle tärkeä määrmärkki, sillä terveystiedon joen vastarannalla on paljon kiiskiä. He kertovat tietävänsä asiat paremmin kuin muut. Tietämättä missä asiantuntijoiden yksimielisyys on ei voi tietää, kuka menee tätä virtaa vastaan.

Kun konsensus on paikannettu, kaivetaan sääntöjen työkalupakista aikaisemmin omaksuttuja seikkoja. Vastarannan kiiskelle voidaan surutta luovuttaa todistustaakka. Hänen tulee esittää erittäin painavin perustein, miksi juuri hän on oikeassa kaikkien muiden ollessa joko tyhmiä, korruptoituneita tai muuten vain epäpäteviä. Kyse on usein myös suuresta väittämästä, joka skaalautuvuuden lain mukaan vaatii suuren määrän todisteita.

On muistettava niin ikään symmetriaperiaate, eli tämän toisinajattelijan sanomisille on asetettava yhtä korkea rima, kuin muille. Ja kun palataan aina kriittisen ajattelun peruspilareihin, voidaan tarkistaa, minkälaisella itsekriittisyydellä kyseinen vastarannan kiiski omaan tietämykseensä suhtautuu. Onko hän sitä mieltä, että hänen ajatuksensa ovat varovaisesti ehkä harkitsemisen arvoisia vai julistaako hän itsensä jo voittajaksi?

Konsensus voi toki joskus olla väärässä ja toisinajattelijoitakin on myöhemmin onniteltu hyvästä työstään. Tämä on kuitenkin suhteellisen harvinaista varsinkin, kun otetaan huomioon kaikkien mahdollisten väittämi-

en määrä. Olen kiteyttänyt tämän ajatuksen erään lausahduksen muotoon, jolla alun perin puhuttiin demokratiasta: ”Kaikki asiantuntijat voivat olla väärässä hetken aikaa, ja yksi asiantuntija voi olla väärässä kaiken aikaa. Kaikki asiantuntijat eivät kuitenkaan voi olla väärässä kaiken aikaa.”

7: PAIKANNA NARRATIIVI

SÄÄNTÖ NUMERO SEITSEMÄN on ”paikanna narratiivi”. Eli tarina. Ihminen on hyvin vahvasti tarinaorientoitunut olento. Tarinoita on käytetty tuhansien vuosien ajan niin opettamaan kuin viihdyttämäänkin. Tänäkin päivänä hyvät tarinat myyvät niin elokuvissa sekä kirjoissa kuin uutisissa ja jopa tieteellisissä tutkimuksissakin.

Tarinat ovat kuitenkin myös vaarallinen ase. Täysin samojen faktojen ympärille voidaan tulkinnasta riippuen rakentaa jopa täysin vastakkaiset narratiivit. Tämä tapahtuu vetelemällä asioiden välille vähän uusia yhteyksiä ja ripottelemalla sekaan vähän omia mausteita. Käytän esimerkkinä Helsingin Sanomien uutista kouluruokailun kasvisten lisäämisestä. Ortopedi Antti Heikkilä ”uutisoi” täsmälleen saman artikkelin lukijoilleen kertoen että jutussa haastatellulla tutkijalla on ideologinen suhtautuminen ruokaan ja hänen kaltaisensa ihmiset ”riistävät lapset vanhemmilta ja pakottavat heidät noudattamaan omaa veganismi ideologiaansa (sic)”.

Kriittinen ajatteli huomaa, ettei jutussa käy mitään tällaista ilmi, vaan homma on vain Heikkilän omaa narratiivia. Ikävä kyllä moni hänen lukijoistaan tuskin edes klikkaa uutista auki, vaan seuraavana päivänä työpaikkojen kahvihuoneissa käydään taas keskustelua siitä, miten vegaaniprofessorit riistävät lapsia vanhemmiltaan. Tämä on esimerkki tarinoiden muuntumisesta meemeiksi, eli kulttuurigeeneiksi. Ne leviävät suusta suuhun kritiikittömästi, kunnes niistä tulee ”no kaikkihan sen tietää”.

8: TARKASTA SANOJEN MERKITYS

SÄÄNTÖ NUMERO 8 MUISTUTTAA, että on tärkeää tarkastaa sanojen merkitys. On nimittäin hyvin tyypillistä, että kaikenlaisessa huuhaassa sanoilla on joko täysin väärä merkitys tai ei merkitystä lainkaan. Tieteellisessä ja totuudenmukaisessa tiedossa usein sanoilla on selvät merkitykset, mistä ollaan yhtä mieltä. Käytän esimerkkinä ”Flaska”-nimistä pulloa, jota myydään kotimaisessa nettiverkkokaupassa. Sen kerrotaan olevan ”TPS-menetelmällä käsiteltyä lasia”, joka ”muuttaa pullossa olevan veden rakennetta”. Tätä kutsutaan veden ”strukturoiduksi”.

Paljon hienon kuuloisia sanoja, mutta lähemmässä tarkastelussa huomataan, ettei niillä ole mitään merkitystä. Jo yläasteen kemian tunnilla opitaan, että aineen nestemäiseen olomuotoon kuuluu määritelmällisestikin se, ettei selkeää rakennetta ole. Jos on, kyse on kiinteästä olomuodosta. Puhuttaessa vedestä ainoa ”struktuuri”, joka veteen voi tulla, muodostuu kun se jäätyy.

On olemassa monia esimerkkejä, missä oikeasta tieteestä lainataan termejä antamaan huuhaalle uskottavuut-

ta. Muita esimerkkejä ovat ”energia”, ”myrkky” ja ”säteily”. Tieteessä niille on hyvin täsmälliset määritelmät, mutta huuhaan puolella ne voivat tarkoittaa lähteestä riippuen mitä tahansa. Käytän itse näistä termiä ”tiedehävä”, sillä se on mielestäni oiva käännös englannin sanalle ”sciencey”, mitä paljon englanninkielisillä skeptikkosivuilla näkee.

9: MUISTA TIETEELLISEN TIEDON LUONNE

YHDEKSÄS SÄÄNTÖ on isoimmasta päästä, mutta tiivistetty äärimmäisen pieneen tilaan: ”Muista tieteellisen tiedon luonne”.

Tieteen tekijät (itseni mukaan lukien) voivat käyttää kymmeniä vuosia tieteellisen tiedon paremman tulkinnan opetteluun. On mahdotonta antaa suurelle yleisölle kovin selkeitä yleispäteviä ohjeita, mutta sen sijaan jokainen voi helposti omaksua tieteellisen tiedon yleisen luonteen: tieteellinen tieto on jatkuvaa ja kasautuvaa, iso kokonaisuus sekä hierarkkinen.

Kasautuvuus ja jatkuvuus tarkoittaa sitä, että tietoa tulee joka päivä lisää ja se rakentuu aina edellisen päälle. Oli aika, jolloin tietoa oli paljon vähemmän ja tulee aina aika, jolloin sitä on nykyistä enemmän. Tämä on tärkeää muistaa erityisesti silloin, kun kuulee väitettävän että ”tiede on ennenkin ollut väärässä” tai ”ennen oli paremmin”. Ei kyllä ollut ja jos ennen on oltu väärässä, se on johtunut siitä, että tietoakin on ollut vähemmän. Opiksi on otettu.

On myös tärkeää muistaa, että tieteellinen kirjallisuus on kokonaisuus, joka muodostuu yksittäisistä tutkimuksista jotka tarkastelevat samaa asiaa monesta eri näkökulmasta. Käytän tässä esimerkkinä kansantarinaa sokeista miehistä, jotka yrittävät selvittää norsun ulkomuotoa tunnustelemalla sitä eri paikoista. Tiede lähestyy todellisuutta samalla tavalla tunnustelemalla sitä eri keinoin.

Käytän esimerkkinä myös yhtä terveyskeskustelun kuumimmista perunoista: ravinnon rasvat. Niiden terveellisyttä pitää pohtia hyvin monesta näkökulmasta lähtien aina koeputkesta päätyen koe-eläinten ja -ihmisten kautta väestötutkimuksiin. Jos yksi raflaava tulos näyttää poikkeavan massasta, se tulee tulkita muun kokonaisuuden kontekstissa. Yksi poikkeus korvassa ei vielä kaada koko norsua, vaan kyse voi jopa olla huonosti tehdystä tutkimuksesta. Itse muistutan, että en yleensä pidä edes yksittäisiä tuloksia tieteellisenä tietona, vaan vasta monen vahvistuksen kautta muodostuvaa kokonaisuutta.

Tieteellisen tiedon kasautuvaan luonteeseen kuuluu myös se, että jokainen uusi tulos lisää tiedon määrää – jopa silloin, kun se kumoaa aikaisempaa tietoa. Tieteessä on nimittäin yhtä tärkeää tietää niin väärät kuin oikeatkin tulokset. Kun lukee (huonoa) tiedeuutisointia, voi saada sellaisen käsityksen, että välillä tutkijat tietävät paljon ja tekevät läpimurtoja, kun taas seuraavassa hetkessä he ovat hämmentyneitä ja ymmällään uusista tuloksista. Todellisuudessa kyse on käytännössä aina siitä, että menee hetken aikaa, kunnes uudetkin tulokset saadaan tulokseen koko kirjallisuuden valossa, testattua ja mahdoli-

sesti varmistettua. Lopputuloksena tiedon määrä on aina kasvanut – ei koskaan vähentynyt.

Tieteellisen tiedon hierarkia tarkoittaa sitä, että erityisesti terveystiedossa tulee muistaa, että kokeelliset ihmistutkimukset ovat suuremmin sovellettavissa käytäntöön kuin koeputkessa tehtyt alustavat tulokset. Huuhaassa voidaan joskus ottaa kovin alustavia hiiri- tai jopa soluviljelytutkimuksia ja vetää niistä johtopäätöksiä ihmisten terveyteen. Moni asia tappaa syöpäsoluja soluviljelymaljalla. Jopa niiden ampuminen.

10: PUNTAROI VAIHTOEHTOJA

VIIMEISEKSI ELI KYMMENENNEKSI terveysajattelun säännöksi olen nostanut vaihtoehtojen puntaroinnin. Kokeneemmat skeptikot tunnistavat tässä Occamin partaveitsen tai bayesilaisen päättelyn. Kyse on siis siitä, että kannattaa aina pohtia erilaisia vaihtoehtoja ja pyrkiä muodostamaan niiden oikeellisuudelle jonkinlainen todennäköisyys.

Käytän esimerkkinä homeopatiaa. Vaihtoehdot ovat, että se toimii tai se ei toimi. On mahdollista, että se toimii, mutta tämä edellyttää sitä, että 150 vuoden aikana tehtyt tutkimukset paitsi homeopatian kliinisestä tehosta, myös fysiikasta, kemiasta, farmakologiasta, biologiasta ja monesta muusta tieteestä ovat täysin väärässä. Tällaisen vaihtoehdon todennäköisyyden on pakko olla äärimmäisen pieni. Sen sijaan, jos oletamme, että homeopatia on pelkkää lumehoitoa, se riittää sellaisenaan selittämään näennäisen vaikutuksen. Ja on huomattavasti todennäköisempi vaihtoehto.

”TROIJAN HEVONEN”

ESITYKSEN LOPUSSA palasin vielä omakohtaisiin kokemuksiin. Mehän emme pääse niistä millään tavalla eroon. Kun otamme omakohtaisen kokemuksen vakavasti ja haluamme elää sen kanssa, kriittinen ajattelija hyväksyy sen aina tarkemman tarkastelun lähtökohdaksi – ei koskaan lopputulokseksi.

On siis väärää, epäkriittistä ajattelua todeta, että onhan noita tutkimuksia ja asiantuntijat sanovat mitä sanovat, mutta minä koen näin ja näin asia on. Sen sijaan on rationaalisempaa todeta, että oma kokemukseni on tämä, katsotaanpa sitten, mitä tästä voidaan sanoa kriittisen, tieteellisen tarkastelun jälkeen. Ja vielä senkin jälkeen tulkin on jätettävä avoimeksi paremmalle tiedolle.

Nämä ovat tällä hetkellä omasta mielestäni ne tärkeimmät työkalut, millä kuka tahansa voi omaa ajatteluaan parantaa. Monet ovat vieläpä sellaisia, että niitä voi soveltaa terveysaiheiden ulkopuolella. En siis salaile millään tavalla sitä, että terveys on vain ”Troijan hevonen”, minkä sisällä kuljetan kriittisen ajattelun murusia kiinnostuneiden lukijoiden mieliin.

Jatkan innolla aiheen popularisointia ja kiitän Skepsistä näin hienon foorumin tarjoamisesta! Otan myös kiitollisena vastaan palautetta ajatuksistani. Tavataan joko sosiaalisen median pyörteissä taikka jossain sopivassa yhteydessä ihan oikeassakin maailmassa.

Pauli Ohukainen on suorittanut filosofian maisterin tutkinnon biokemiasta ja molekyylibiologiasta.

Keväällä 2016 hän väitteli tohtoriksi sydänsairauksien perustutkimuksesta.

RISTO K. JÄRVINEN

Artikkeli perustuu Pauli Ohukaisen Skepsikselle pitämään luentoan Tieteiden talolla maaliskuussa Helsingissä. Luennoitsijaa ”kehystävät Skepsiksen hallituksen jäsenet Juha Leinivaara ja Ville Aarnikko.

Suvivirrestä vielä – tai ei ehkä sittenkään

JULKINEN KESKUSTELU SUVIVIRRESTÄ ei erityisesti houkuttele osallistumaan. Toisaalta Suvivirsi-keskustelussa esiintyy kiinnostava otos kaikkia niitä ajatusmalleja, joihin julkisuudessa ja sosiaalisessa mediassa käytävissä keskusteluissa törmää.

On erilaisia argumentoinnin malleja ja virheitä, on tyypillisiä jakolinjoja keskustelijoiden kesken. Sekin, että samaa keskustelua käydään vuodesta toiseen, on valitettavan ominaista ihmiskunnalle.

Mikään ei etene, mikään keskustelussa ei muutu, kukaan ei ole valmis muuttamaan kantaansa tai oikeastaan edes rehellisesti kuuntelemaan toisten näkemyksiä. Jos Helveti on olemassa, siellä käydään keskustelua Suvivirrestä.

Olen itse uskonnoton – varmaankin ateisti, jos joku haluaa minut niin luokitella. Ajattelen itse asiaa niin vähän, että tarkan luokittelun löytäminen on tuntunut hirveän turhalta.

Omissa ajatuksissani puuttuvaan jumalsuhteeseen ei liity minkäänlaisia komplekseja. Homma on varsin simppele.

Vaikeudet tulevat vastaan vain silloin, kun muu maailma törmää maailmankatsomukseeni. Sille ei nimittäin oikein tunnu löytyvän tilaa olla maailmankatsomus muiden rinnalla. Ihmisten jumalsuhteet ovat tasa-arvoisia – kunnan suhde jumalaan on olemassa. Uskonnotonta ei yleensä muisteta kutsua saman pöydän ääreen keskustelemaan.

Suvivirsikeskustelussa on tänäkin vuonna syyllistetty paljon muslimeita. Muslimien takia ihana suomalainen perinne tuhotaan, itkevät twitterissä jopa poliitikot.

Syyttäkää minua ja minunkaltaisiani, alkää muslimeita. Minä nimittäin olen sen henkilö, joka kokee olonsa koulujen juhlissa hirvittävän epämukavaksi aina, kun pitäisi laulaa tai lausua rakkautta ja kunnioitusta Jumalalle. Paljon mieluummin laulan tontuista ja kukkasista.

En muista lainkaan omasta lapsuudestani ja nuoruudestani, laulettiinko koulun kevätjuhlissa aina Suvivirttä. Ei ollut syytä kiinnittää asiaan huomiota. Joko keskustelua aiheesta ei käyty 1980- ja 1990-luvuilla, tai sitten se ei eksynyt ikäiseni korviin. Se, että Suvivirsi onkin ikiai-

kainen suomalainen perinne, on paljastunut minulle vasta aikuisiällä.

Väitän, että suurimmalle osalle suomalaisia Suvivirsi muuttunut merkitykselliseksi vasta keskusteluissa Suvivirren asemasta, eikä sen merkitys oikeasti nouse lapsuuden kevätjuhlista.

Suvivirsi on väylä vihata toisia keskustelijoita. Toiset vihaavat sen avulla muslimeita, toiset vapaa-ajatteliijoita, toiset ahdasmielisiä uskovaisia, toiset keskustalaisia, toiset ala-asteen opettajansa, kuka milloin mitäkin. Ajatellaan, että juuri se oma vihollinen haluaa poistaa Suvivirren tai vaihtoehtoisesti pitää sen väkisin mukana, vaikka maailma muuttuu.

Joillekin Suvivirsi symboloi suomalaista kulttuuria ja sen uhanalaisuutta. Nimenomaan maailman muutos on heistä uhkaavaa, ja siksi kulttuurimme tuotoksia pitää tietoisesti estää muuttumasta.

Kulttuurialalla työskentelevästä tämä tuntuu oudolta. Kulttuuri muuttuu aina, ja nimenomaan muutos tekee siitä elinvoimaista. Sellainen kulttuuri, joka muuttuu, on nimittäin käytössä. Kuolleet kulttuurit ovat kivettyneet niin kuvainnollisesti kuin usein konkreettisesti.

Mitä itse haluaisin Suvivirsi-keskustelulta? Oikeastaan vain rauhallisen mahdollisuuden sanoa ääneen, kuinka epämukavalta virsien laulaminen yhteisessä juhlassa tuntuu, ja kuinka vaikeaa on sopeutua siihen, että uskonto on vahvasti läsnä juhlissa, joiden tarkoitus on jokin muu kuin uskonnollinen. En varsinaisesti vaadi poistettavan mitään, mutta haluaisin tulla kuulluksi: haluaisin, että ihmiset yrittäisivät samaistua tunteeseeni.

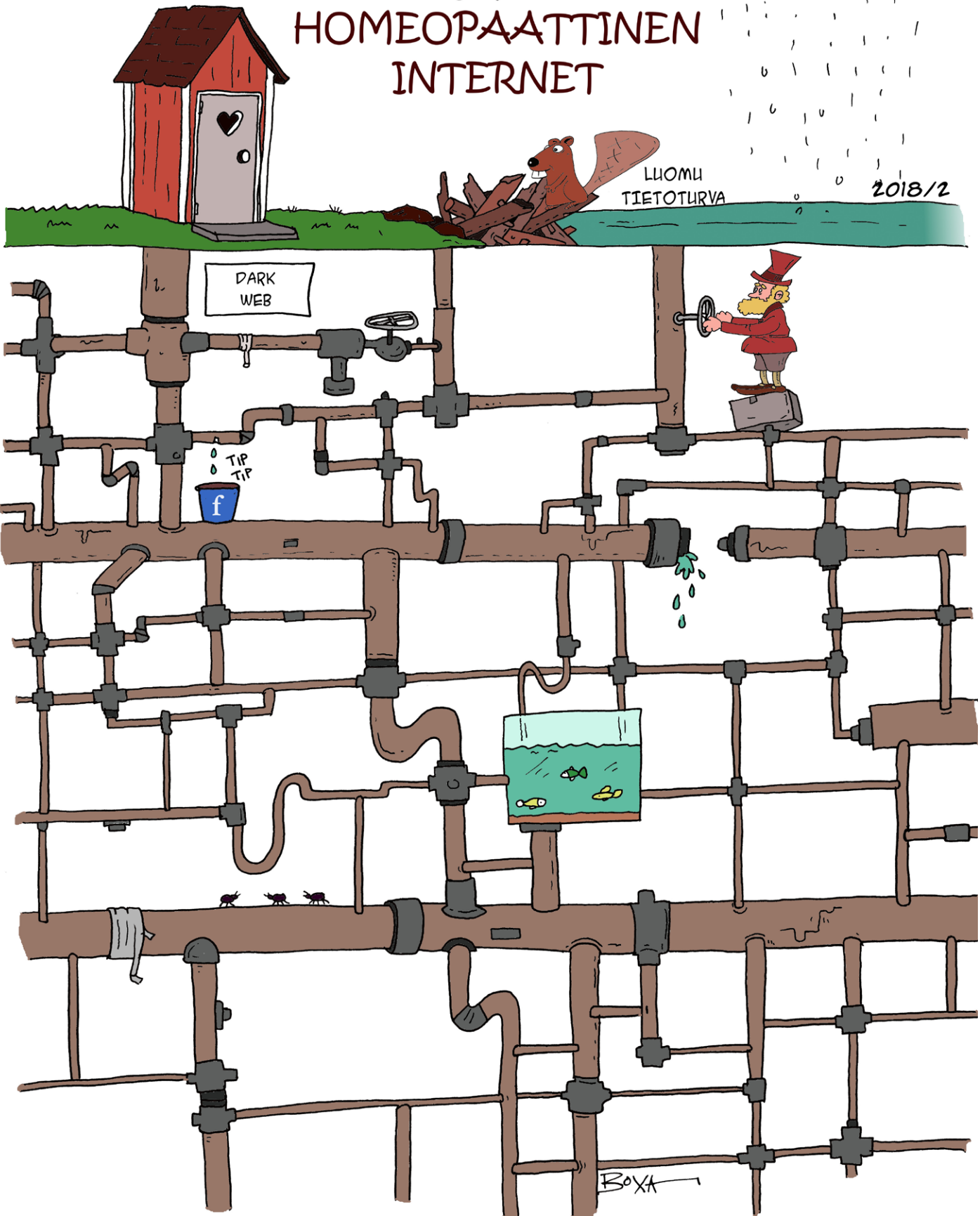
Haluaisin, että ihmiset, joille Suvivirsi nykyisillä sanoituksillaan on tärkeä, miettivätkin sitäkin, ovatko Suvivirren edustamat asiat muuten heidän elämässään tärkeitä. Tuntuu nimittäin usein siltä, että koulumaailmalle ulkoistetaan asioita, joita ihmiset eivät kuitenkaan toteuta omassa perheessään. Jos vaikkapa ruokarukousta tai virsien laulamista halutaan harjoitettavan koulussa, harjoitetaanko sitä myös koulun ulkopuolella? Jos ei, niin miksi ei?

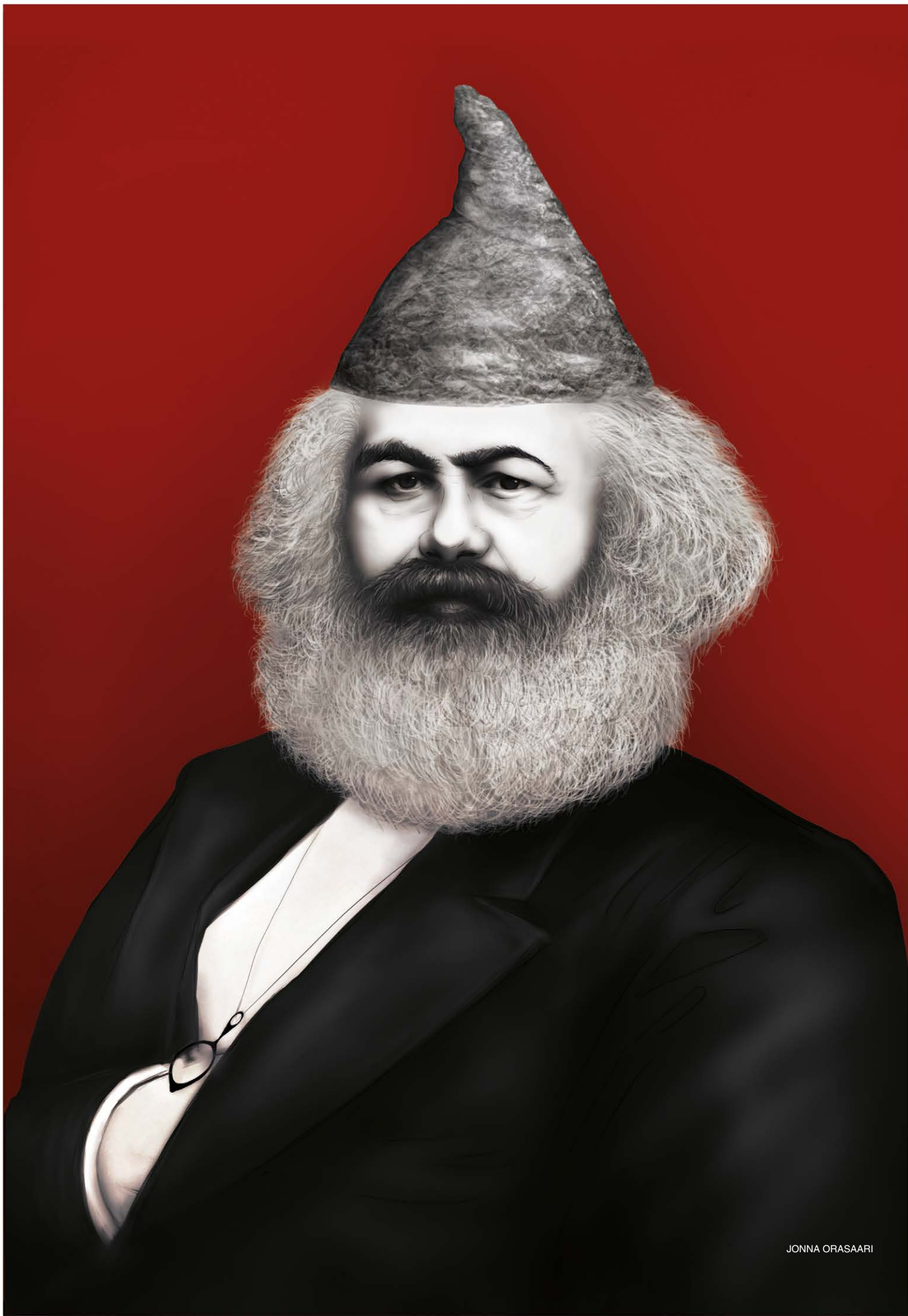
Tuhotkaa tämä kolumni, kun olette lukeneet sen. Luultavasti on todellakin paras pysyä erossa Suvivirsi-keskustelusta.

GROOMIT

GLOBAALIT TIETOVARANNOI

JA HOMEOPAATTINEN INTERNET

JONNA ORASAARI

Kulttuurimarxilaisuus – kun salaliittoteoria kohtaa yhteiskuntatieteet

— VESA LINJA-AHO —

Kulttuurimarxilaisuus, mitä se tarkoittaa?

KULTTUURIMARXILAISSUUS vilahtelee perusteluna yleisönosastokirjoituksissa ja nettikeskusteluissa, kun etsitään syyllistä muslimien maahanmuuttoon, syntyvyyden laskuun, oikeistopopulistin rikostuomioon tai numeron seitsemän poikkiviivan poistoon. Termiä ei sen tarkemmin määritellä, mutta se tuntuu olevan synonyymi kaikelle liberaalille hapatukselle sukupuolineutraaleista vessoista koti-isyyteen. Mistä termi on Suomeen rantautunut ja mitä se oikein tarkoittaa?

ALOITETAAN SANOMALEHDISTÄ

KANSALLISKIRJASTON VERKKOHAKU PALJASTAA, että ensimmäisen kerran suomalaisessa lehdistössä termi ”kulttuurimarxilaisuus” esiintyy Anders Breivikin 22.7.2011 tekemää Utöyan joukkomurhaa koskevissa uutisissa. Sittemmin elinkautiseen vankeuteen tuomittu tekijä latasi ennen iskuaan verkkoon 1500-sivuisen englanninkielisen manifestinsa ”Euroopan itsenäisyysjulistus 2083”, jossa hän peräänkuulutti konservatiivista vallankumousta, Euroopan sisällissotaa, joka ”puhdistaisi” Euroopan marxilaisuuden ja islamin vaikutuksesta. [1]

Etelä-Suomen Sanomien artikkelissa kerrotaan, kuinka Breivikin mukaan ”vallankumous alkaa kulttuurimarxilaisuuden yhteiskunnallisen monopolin murtamisella.” Breivikin logiikalla se tapahtuu poliittisen korrektiuden hylkäämisellä, sillä ”poliittinen korrekti on kulttuurimarxilaisuutta, joka johtaa monikulttuurisuuteen”. [1] Vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen tuomari Kim Heger kertoi, että Breivik myöntää teot, mutta kiistää rikosoikeudellisen vastuunsa: ”hän katsoi olleensa pakotettu tekoonsa, jotta hän pelastaisi Norjan ja Länsi-Euroopan kulttuurimarxismilta ja muslimivallalta.” [2]

Tämän jälkeen ”kulttuurimarxismi” vilahtaa arkistohaussa vain muutaman kerran: Breivikia koskevissa uutisissa, ironisesti muutamassa pakinassa, Kansan Uutisten MV-lehteä koskevassa kolumnissa ja erään perussuomalaisen nuoren mielipidekirjoituksessa [3], jossa vaaditaan Lappeenrannan teknillisen yliopiston ylioppilaskunnan

eroa SYL:stä eli Suomen ylioppilaskuntien liitosta, muun muassa koska

SYL on nyt linjannut olevansa ns. feministinen järjestö. Tämä ei tarkoita tasa-arvoa tai oikeutta. Tämä tarkoittaa ”sosiaalista oikeudenmukaisuutta”, joka tarkoittaa sitä, että vähemmistöillä pitää olla erityisoikeuksia. Tämä ei ole oikeaa tasa-arvoa vaan kulttuurimarxismia.

Mielenkiintoista on, että yhdessäkään jutussa ei avata termin merkitystä. Aina ensiesiintymisestään vuoden 2016 loppuun asti termi tuottaa vain 12 hakuosumaa Kansalliskirjastossa¹ (joista kolme tulee edellä mainitun ps-nuoren kirjoituksesta eri paikallislehdissä), mutta vuonna 2017 termi vilahtaa jo 17 kertaa, lähinnä (8 kertaa) yleisönosastolla: milloin kansanedustaja Teuvo Hakkaraisen tuomio [kiihottamisesta kansanryhmää vastaan] on ”kulttuurimarxismia parhaimmillaan”, milloin ”yhä enemmän poliittiseksi muuttuva poliisi” ”mielistelee kulttuurimarxisteja omituisilla kannanotoilla ja tempauksilla” (kyseessä oli somepoliisien vihapuhekampanja). Termi vilahtaa myös ”setalaista propagandaa” ja ”homolobbausta” kritisoivissa yleisönosastokirjoituksissa.

Äärioikeistolaisissa verkkokirjoituksissa ja valemedioissa termi vilahtelee sellaista vauhtia, että heikkohermosempi sekoaa laskuissaan. Yksi termin aktiiviviljelijöistä on tavarataloketjuyrittäjä Juha Kärkkäisen valemedioiksi luokiteltavat lehdet Magneettimedia ja KauppaSuomi, joista jälkimmäinen kohahdutti huhtikuussa 2017 jutullaan, jonka mukaan suomalainen koululaitos on rapautunut kulttuurimarxismiin takia – ja syyllinen on kukas muukaan kuin juutalaiset [4].

Ensimmäinen kirjoitus, jossa edes yritetään määritellä termiä, löytyy sekin mielipideosastolta 16.8.2017 [5], kun Eino W. Isojoelta kritisoi Suomen kaaokseen vievää punavihreää valtaa:

Marxismin kriisi synnytti kulttuurimarxismin, koska kapitalismi ei ajautunutkaan umpikujaan, eikä proletariaatti noussutkaan vallankumoukseen. Vallankumous teh-

däänkin nyt saavuttamalla kulttuurihegemonia, valtaamalla keskeiset instituutiot kuten taide, viihde, media, yliopistot ja kirkko sisältäpäin ja vähitellen. Joten juutalaiskristilliset arvot on tehtävä tyhjiksi, ja varsinkin sen seksuaalimoraali, siksi punavihreiden puheet yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta sekä sukupuolineutraalista avioliitosta ovat keskeisiä ja jo toteutumassa.

Ensimmäinen kunnollinen toimitettu lehtiartikkeli, jossa termiä avataan lukijoille, ilmestyi niinkin myöhään kuin 2.9.2017: Lännen Median lehdissä (Keskipohjanmaa, Kainuun Sanomat ja Satakunnan Kansa) ilmestyneessä Kari Salmisen artikkelissa ”Mitä on kulttuurimarxismi?” avataan termin sisältöä:

Kulttuurimarxismi on käsitteenä sateenvarjo. Termistä on tullut yhden laidan ihmisille Suomessakin jonkinlainen pahuuden klusteri. Se on akateemista ja mediasidonnaista punavihreyttä, feminismiä, sukupuolen ja seksin kategorioiden sotkemista, maahanmuuttoa puoltavaa kupla-ajattelua, EU-federalismia, Nato- ja Amerikkamyönteisyyttä, liberalismia ja kapitalismifanitusta.

Palataan vuoteen 2015. Etelä-Suomen Sanomissa on sivunkokoinen juttu suomalaisten arvoista [6], jossa toimittaja asettelee kekseliäästi vastakkain samana keväänä ilmestyneet kirjat ”Mitä mieltä Suomessa saa olla” (Timo Vihavainen, Marko Hamilo, Joonas Konstig) [7], jossa ennakoidaan konservatiivisten arvojen nousua ja ”Kaapista kaapin päälle” (Tuula Juvonen), joka kertoo seksuaalivähemmistöjen aseman kohentumisesta. Toimittaja summaa Konstigia ja Hamiloa:

Me uskomme, että arvomaailma kotimaassamme ja länsimaissa yleensäkin muuttuu vielä konservatiivisempaan ja kansallismielisempään, ehkä uskonnollisempaan suuntaan. Globalisaation, liittovaltiosuuntaisen Euroopan unionin, massamaahanmuuton, islamisaation ja ummehtuneen kulttuurimarxismin viimeisten inkarnaatioiden tuomat haasteet herättävät ihmisiä puolustamaan omia perinteisiä arvojaan ja elämäntapaansa. Olemme siitä itse eläviä todisteita.

Palataan konservatiivien kirjaan myöhemmin, sillä se on niitä harvoja lähteitä, joka on sekä termin käyttäjien itsensä kynästä että vakavasti otettava.

Kulttuurimarxilaisuus mainitaan myös Sana-lehdessä helmikuussa 2016, mainitun Joonas Konstigin haastattelussa. ”Kristinuskon on luonut länsimaat niin syvällisellä tavalla, ettemme edes ymmärrä sitä. Esimerkiksi ajatus siitä, että lapsen elämä on yhtä arvokas kuin aikuisen, on nerokas. Muista kulttuureista ei useinkaan löydy samantasaista tasa-arvoa. Kun tasa-arvoa ajava kulttuurimarxilaisen jälkeläinen hyökkää kristinuskon vastaan, se merkitsee isänmurhaa”, Konstig tulkitsee.

Marxilaisuus, kulttuurilla tai ilman, kirjoitetaan nykyään yleensä x:llä eikä ks:llä, vaikka Suomen kielen lautakunta molemmat aikanaan hyväksyi [8]. Tehdäänpä arkistohaku vielä varmuuden vuoksi ilman x:ää. Näin ei selviä varsinaisesti uutta termistä, jos piristävää poikkeusta kulttuurimarxilaisuuden syntilistan jatkeeksi ei lasketa.

Nimimerkki ”Tykkimies” kirjoittaa Ilkan yleisönosastolla [9], kuinka

kulttuurimarksilaisen koulun piti pilata myös numero seiska, kun poikkiviiva katosi siitä. Veräkää ihmeessä aina se tykistönkenraali Wilho Petter Nenosen merkittävin keksintö seiskan varren yli erotukseksi ykkösestä.

Sanomalehtilähteiden perusteella kulttuurimarxismi tuntuu siis olevan jonkinlainen kattotermi kaikelle uusvasemmistolaiselle ”hömpötykselle” aina sukupuolineutraaleista vessoista uskonnonvapaudelle. Vahva vaikutelma termin pääkäyttäjäkunnasta on, että kyseessä on pitkälti sama porukka joka lukee Magneettimediaa ja MV-lehteä.

Termiä ei yritetä määritellä, mikä toisaalta tekee siitä tehokkaan: kun jokin asia leimataan kulttuurimarxilaiseksi, ei tarvitse enää keskustella itse asiasta.

Tutustutaan seuraavaksi verkkolähteisiin.

SUOMALAISISSA NETTIKESKUSTELUISSA JO VUONNA 2008

TOIMITETTUUN MEDIAAN kulttuurimarxismi rantautui vasta Breivikin joukkosurman johdosta, mutta laitoikeistojen nettikeskusteluissa termi oli käytössä jo viime vuosikymmenen puolella. Varhaisimman maininnan tarjoaa Hommaforumin edeltäjä eli Jussi Halla-ahon Scripta-blogin vieraskirja, jossa nimimerkki ”Valkea” kirjoittaa 16.9.2007:

Lyhyt selostus kulttuuri marxismista. Sivusta sisältää myös muita telamiinoja, joita voi heittää telaketjufeministien ruuhkien alle. Tutkiskelkaa:
<http://no-maam.blogspot.com/2007/07/great-historical-outline-of-cultural.html>

Sivu (joka pikaisen tutkiskelun perusteella on laitoikeistojenkinen, vuosina 2001-2015 päivitetty blogi) löytyy vieläkin verkosta. Itse teksti on kopioitu (linkki mainiten) laitoikeistolaiselta, salaliittoteorioista ja suoranaista valeuutisistakin tunnetulta, vuonna 1997 perustetulta ”World Net Daily” -sivustolta. Sivusto puolestaan ilmoittaa lähteeksi kirjan ”The Culture-Wise Family: Upholding Christian Values in a Mass Media World”, (Ted Baehr, Pat Boone 2007), josta kirjoitus todella löytyy lukuna 10: ”Who stole our culture?” (William S. Lind).

Koko kirja vaikuttaa samanhenkiseltä foliohattusiiven kristillisyyden ilmentymältä kuin suomennettukin klassikkoteos ”Uhattu uusi sukupolvi”, (Texe Marrs 1989), alkuteos ”Ravaged by the New Age”, jonka mukaan suurin piirtein kaikki populaarikulttuuri My Little Ponysta Nintendoon oli vihtahousun salajuoni lasten sielujen kaappaamiseksi.

Luvun ”Who stole our culture?” luin huolellisesti, koska tämä on selvästi se perusteos, josta termi on rantautunut suomalaiseenkin laitoikeistokseen. Seitsensivuisen luvun sisällön voi tiivistää seuraavasti:

- Ennen (1950-luvulla) oli kunnollista. Isät kävivät töissä ja telkkarista tuli tervettä ohjelmaa.

- Sitten tuli kulttuurimarxilaisuus, jonka tunne-
me paremmin ”poliittisena korrektiutena” tai ”mo-
nikulttuurisuutena”. Kulttuurimarxilaisuuden
juuret ovat jo ensimmäisessä maailmansodassa, ja
aatteen tarkoitus on tuhota länsimainen kulttuuri
ja kristinusko.
- Marxilaisen teorian mukaan Euroopassa piti syn-
tyä kommunistinen vallankumous, kun suurso-
ta puhkeaa. No, eipä syntynyt, vaan ainoastaan
Venäjällä. Vallankumous ei onnistunut, koska län-
simainen kulttuuri ja uskonto on sokaissut työvä-
enluokan joten vallankumous ei onnistu, ennen
kuin molemmat tuhotaan.
- Tämän vuoksi tarvittiin uusi strategia: tuhotaan
länsimainen kulttuuri ja uskonto, soluttautamalla
mediaan, kirkkoon ja kouluihin. Tämä piti tehdä
salassa, jolloin se olisi tehokkaampaa. Tätä varten
perustettiin Frankfurtin koulukunta, jossa ”poliit-
tinen korrektius” kehitettiin.
- Avaimeksi länsimaisen kulttuurin tuhoamiseksi
otettiin Marxin ja Freudin oppien sekoittami-
nen: käytetään psykologista ehdollistamista. Kun
”Hollywoodin kulttuurimarxistit” haluavat ”nor-
malisoida homoseksuaalisuutta”, katsojille vöyry-
tetään ”sarjaa sarjan perään”, joissa ”ainoa norma-
alin oloinen valkoinen mies on homo”.
- Sitten kehitettiin kriittinen teoria ja ennakkoluulo-
jen tutkiminen ja kuvioihin lainattiin Nietzschen
filosofiasta arvojen uudelleenarviointi:

What that means, in plain English, is that all the old
sins become virtues, and all the old virtues become sins.
Homosexuality is a fine and good thing, but anyone who
thinks men and women should have different social ro-
les is an evil “fascist.” That is what political correctness now
teaches children in public schools all across America.

- Kyytiä luvussa saavat niin vapaa seksi, feminismi,
suvaitsevaisuus kuin homouskin.
- Kulttuurimarxilaiset ovat voitolla, ja amerikkalai-
nen perinteinen kulttuuri raunioina.
- Mitä me kristityt ja kulttuurikonservatiivit voim-
me tehdä? Voimme joko yrittää vallata takaisin
koulut, yliopistot, kirkot ja median kulttuurimar-
xilaisilta (mihin he ovat varautuneet ja kärsimme
varmasti tappion) tai käyttää lupaavampaa strategi-
aa: eristämme itsemme kulttuurimarxilaisilta insti-
tuutioilta ja rakennamme itse uudet: kotikoulu ja
kotiviljely.

Kyseinen luku on kopioitu moneen paikkaan verkossa ja
se on hyvä alkuperäislähde, kun haluaa tutustua termin
lanseeraajiin. Tekstistä puuttuvat lähdeviitteet, joten on
mahdotonta tarkistaa ainakaan helposti, pitääkö esimer-
kiksi seuraava väite paikkansa:

The Frankfurt School wrote about American public edu-
cation. It said it did not matter if school children learned
any skills or any facts. All that mattered was that they gra-
duate from the schools with the right “attitudes” on certain
questions.

Väite on vähintäänkin suosittu olkiukko vaihtoehtoisen
oikeiston (engl. alt-right) keskuudessa, onpa siitä tehty ai-
nakin yksi propagandavideoakin [10].

Artikkelin kanssa samoja väitteitä toistelee Juha
Ahvion pokkarikirja, fingerporihenkisesti nimetty ”Miten
tähän on tultu? – Seksuaalivallankumouksen kulttuuri-
marxilaiset juuret”, (Kuva ja sana, 2013). Lindin kirjoi-
tusta ei Ahvion lähdeluettelosta löydy, mutta kyse tuskin
on plagiarismista vaan siitä, että ajatus kulttuurimarxilai-
sten salaliitosta on levinnyt nettifoorumeilla niin laajalle,
että samoihin johtopäätöksiin voi hyvin päätyä itsekkin
artikkeleita googlailemalla ja Frankfurtin koulukuntaan
tutustumalla.

Kun Ahviosta puhutaan, on syytä huomauttaa, että
”kulttuurimarxilaisuuden” maalailu ”länsimaisen kult-
tuurin” tuhoamiseen tähtääväksi salaliitoksi muistut-
taa taannoista oikeistofundamentalistikristittyjen ”Secret
Gay Agenda” -paljastusta, jossa homoliikkeen täysin avoi-
mesti ajamat asiat nostettiin esiin salaliittona. ”Paljastus”
oli niin absurdi, että sateenkaariaktivistit omivat nopeasti
”gay agendan” omaksi pilatermikseen.

Halla-ahon blogin vieraskirjasta termi levisi pikku hil-
jaa laitoikeistolaisiin blogeihin, ja mainitaan pian muun
muassa Vasarahammer-nimimerkin blogikirjoituksessa
”Wildersin elokuvan sivusto suljettiin”, (23.3.2008) ja
Jari Leinon kynäilemässä Johanna Korhosen potkuja kä-
sittelevässä blogikirjoituksessa ”En ole homo, mutta ajat-
telin hakea Hesarin päätoimittajaksi”, (3.10.2008).

KULTTUURIMARXILAIKUUS MUUALLA KIRJALLISUUDESSA

FOLIOHATTUSIIVEN konservatiivikristittyjen kirjoittami-
en pamflettien lisäksi kulttuurimarxismia käsitellään san-
gen niukasti toimitetuissa tietokirjoissa. Erään gradumai-
ninnan [11] perusteella löytyy yliopiston oppikirjasta
”Kriittinen pedagogiikka” kohta, jossa – tuttuun tapaan
– termi vilahtaa, mutta sitä ei avata ([12] s. 30):

Yksi kriittisen pedagogiikan tärkeimmistä tehtävistä on ol-
lut korostaa koululaitokselle politiikan ja kulttuurin pii-
rissä tarjottua etuoikeutettua asemaa, ja kyseenalaistaa se.
Erityisesti 1990-luvulla opetusta teoretisoineet ovat usein
mieltäneet kouluopetuksen leimallisen poliittiseksi ja kult-
tuuriseksi hankkeeksi. Edistysaskeleet, joita on viime aikoi-
na saavutettu tiedon sosiologiassa, tietoisuuden historiassa,
koloniaalisen diskurssin kriittisessä tutkimuksessa, kulttuu-
rimarxismissa, mannermaisessa yhteiskuntateoriassa sekä fe-
ministisessä tutkimuksessa, ovat johtaneet ajattelemaan kou-
luja muunakin kuin pelkinä tietoa jakavina opinaheina.

Pisimmän suomenkielisen² johdannon kulttuurimarxi-
laisuuteen tarjoaa jo edellä mainitun Joonas Konstigin
(ym.) kirja [7], tarkemmin sanottuna yksi sen luvuista:
”Salaliitto nimeltä kulttuurimarxismi”, (s. 53-96). Luku
alkaa, kuten Sana-lehden haastattelukin, kuvauksella
Konstigin virtsaisemisesta McDonald’sin lattialle. Entinen
vasemmistoaktivisti ja nykyinen konservatiivi on erin-
omainen lähde mitä tulee termin ymmärtämiselle. Itse
termiä Konstig ei aktivistivuosiensa 1990-luvulla ollut

kuullutkaan, kuten ei moni muukaan:

Kun kulttuurimarxismien käsite viime vuonna [= 2014] nousi suomalaisen poliittiseen keskusteluun, sille naurettiin salaliittoteorian. Voi kai sitä sellaisenakin pitää, mutta käytännössä kyseessä on vain ideologinen jatkumo siinä missä muutkin ideologiset jatkumot kuten sosialismi, liberalismi ja vihreä aate. Minä elin tuon jatkumon silloisessa vaiheessa. En muista kuulleen kulttuurimarxilaisuuden käsitettä koskaan saati käyttäneeni sitä, mutta olin osa sitä marxismia, jota vielä 1990-luvulla, opintoja aloittaessani, esiteltiin kurssikirjoissa.

Mitä tulee määritelmään:

Määrittelen ”kulttuurimarxismia” tässä esseessä näin: Se on marxilainen aatemaailma ilman pyrkimystä kommunismin. Se on marxismin keinot ilman marxismin päämäärää, kulttuurivallankumous ilman taloudellista kommunismia. Aatemaailman taustaa ei tietenkään tarvitse tiedostaa sen jakaakseen.

Ilman pyrkimystä kommunismin, ilman marxismin päämäärää. Tämä määritelmä on ristiriidassa William S. Lindin salaliittoa uhkuvan kirjoituksen kanssa, jonka mukaan marxilaiset vaihtoivat strategiaa kun vallankumous ei onnistunutkaan ja kulttuurimarxismin tavoite on ”rappeuttaa” yhteiskunta, jotta vallankumous olisi mahdollinen.

Joonas Konstigin esseessä käsitellään myös Frankfurtin koulukunta, kriittinen teoria, Freud, ydinperheen taantumuksellisuus, pitkä marssi instituutioiden läpi ja uusvasemmiston rokkitähti Herbert Marcuse vapautuneen seksuaalisuuden julistuksineen, kuten Lindinkin kirjoituksessa. Konstigin sävy on kuitenkin jalat maassa oleva ja asiallinen. Jokaiselle termiä viljelevälle voisi oikeastaan suositella Konstigin esseen lukemista, jotta tietää mistä on puhumassa.

Myös Konstig on tietoinen termin historiasta:

Miten tämän ideologisen jatkumon sitten nimeäisi? Kulttuurimarxismi on osuva, joskaan ei ongelmaton nimi. Terminä se on etenkin amerikkalaisten konservatiivien kuten Pat Buchanan ja William S. Lindin käyttämä. Termin ovat sieltä omaksuneet jotkut äärioikeistolaiset ryhmät, ja myös alhainen norjalainen massamurhaaja käytti sanaa. Mutta onko sanan kulttuurimarxismi kuvaama ilmiö totta? Ihmistieteissä empiiriset tieteelliset testit eivät yleensä ole mahdollisia, eivätkä ne onnistu myöskään kulttuurimarxismin kohdalla. Siksi sitä ei voi ”todistaa” todeksi tai vääräksi oli siitä mitä mieltä tahansa. Kulttuurimarxismi voidaan nähdä salaliittona tai salaliittoteorian tai – kuten tässä – ideologisenä traditiona. Marxismissa vihollinen oli porvarillinen yhteiskuntarakenne, ja kulttuurimarxismissa sellaiseksi asettuu usein porvarillinen elämäntapa: porvarillinen käytös, pukeutuminen ja ulkomuoto, kohtuus ja kompromissit ja omasta elämästä ja takapihasta huolehtiminen niin kauan kuin jossain esiintyy sortoa.

Kokonaan eri juttu on, onko marxismi ilman kommunismia lainkaan huono asia ja jos on, kenen mielestä. Tämä

onkin sitten jo arvokysymys eikä Skeptikko-lehden ydinmaaperää. Myöskään omasta elämästä – ja takapihasta – huolehtiminen ei poissulje vaikkapa sukupuolineutraalien vessojen tai vapaan seksin kannattamista. Konstig jatkaa:

Mao opetti vallankumouksellisia Punaisessa kirjassaan: ”Meidän on kannatettava kaikkea mitä vihollinen vastustaa ja vastustettava kaikkea mitä vihollinen kannattaa.” Tämä vastamotivaatio on olennainen. Siinä missä vanha marxismi oli vielä kommunismin puolesta, kulttuurimarxismi suuntautuu enää vain vastaan. Lopputulos, kommunismi, on unohtunut, mutta keinot siihen pääsemiseksi ovat tallella: heikentää, sotkea ja pilkata kaikkia vastakkaisia verkostoja, jotka voisivat toimia puskureina ja suojana vallankumoukselliselle liikehdinnälle. Eli alas suvun sisäinen solidaarisuus, alas avioliitto ja perhe (paitsi uus- ja ”sateenkaariperheet”), alas perinteet, alas kirkko – tuo ehkä vahvin yksittäinen totalitarismilta ja utopioilta suojaava instituutio – alas tyytyväisyys omaan sukupuoleen ja sukupuoliseen suuntautumiseen, alas kansallistunne ja kansalliset symbolit ja ikonit, alas kansallisvaltioiden rajat...

Tässä vaiheessa älyllisesti alkanut kirjoitus rupeaa lipsuamaan olkiukkoiluksi multikulturalismeineen ja kuvitteellisine feudilaismarxilaisine sosiologeineen, joka nimeää avoliitossa hedelmöityshoidolla syntyvän lapsensa sukupuolineutraalisti Ruuksi.

Silmiinpistävintä on, että tämä ”kulttuurimarxilaisuus” esitetään naurettavana tai vahingollisena. Kaikki perinteet eivät ole kivoja ja hyödyllisiä. Tämäkin on arvokysymys, mutta miksi normeista poikkeamisen hyväksyttävyyden lisääntyminen olisi huono asia? Se, että muunsukupuolinen Ruu elää henkilöystävänsä kanssa polysuhteessa Helsingin Kalliossa, ei ole omakotitalossa Espoossa asuvalta heteroydinperheeltä pois.

KULTTUURIMARXISMI YHTEISKUNTATIEETEESSÄ

KUTEN KONSTIGIN ESSEESSÄÄN MYÖNTÄÄ, kulttuurimarxismi on terminä ongelmallinen muun muassa sen aktiivisen käyttäjäkunnan takia. Onko termissä vikaa, jos se kuuluu lähinnä hörhösiiven konservatiivikristittyjen, norjalaisen massamurhaajan ja äärioikeiston suussa? Onko kyseessä lähinnä kätevä avainsana, jonka käyttäjän tunnistaa näppärästi foliohattusiiven laitaoikeiston edustajaksi samalla tavalla kuin ”Big Pharmasta” puhujan tunnistaa terveyshuuhaan levittäjäksi?

Toisaalta ”Big Pharma” on huono analogia, koska kulttuurimarxismi ei terminä vaikuta kelpaavan edes vasemmistolle (eikä rationaaliselle oikeistolle) ironiseen käyttöön. Mitä oikea yhteiskuntatieteilijä tuumaa kulttuurimarxismista? Kysyin asiaa professori Vesa Oittiselta, joka työskentelee Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa, erityisalanaan Itä-Euroopan ja Venäjän aate- ja oppihistoria. Hän on myös Karl Marx -seuran puheenjohtaja.

Oittisen mukaan ”kulttuurimarxismi” on lähtökohdiltaan ennen kaikkea äärioikeiston/alt-rightin/laitaoikeiston käyttämä leimasiin.

”Termi ei ole analyttisesti tarkka. Monet ilmiöt, joita siihen yritetään sisällyttää, eivät edes ole alkuperältään marxilaisia tai Marxin teorioiden mukaisia, vaan palautuvat lähinnä 60-luvun radikalismiin, erilaisiin anarkistisiin virtauksiin ja postmodernistiseen diskurssiin. Esimerkiksi lesbo-, queer- ym. keskustelut eivät kumpua marxilaisesta teoriaperinteestä”, Oittinen kertoo. ”Kulttuurimarxismiin sisällytetään myös esim. maailmankatsomuksellinen relativismi, joka on täysin vierasta marxismille, mutta sen sijaan luonnehtii kyllä postmodernismin suuntauksia.”

Leimakirvestermien käyttö ei ole uusi juttu. ”1920-30-luvuilla oli etenkin oikeistopiireissä käytössä sellaisia ilmaisuja kuin ”salonkibolshevismi” tai ”kulttuuribolshevismi”, joita käytettiin puhuttaessa vasemmistolaisen sivistyneistön edustajista. Se vaikuttaa olleen nykyisen kulttuurimarxismi-termin edelläkävijä. Ja jos mennään vielä kauemmaksi historiaan, niin jo 1700-luvulla konservatiiviset ja valistuksen vaikutusta kauhistelevat piirit levittivät vastaavanlaisia sivistyneistösaliitton teorioita, puhuttiin vapaamuurarien salaliitosta alttaria ja valtaistuinta kohtaan ja niin pois päin”, Oittinen jatkaa.

Ettei asia olisi liian yksinkertainen, Oittinen muistuttaa, että kulttuurimarxismilla on ollut alun perin toinenkin merkitys. ”Sillä viitataan tällöin etenkin englantilaiseen akateemiseen marxismiin, joka paljolti keskittyy juuri kulttuuri-ilmiöiden analyysiin ja tarkasteluun. Tällaisen ’cultural marxism’in tyypillinen (jollei tyypillisin) edustaja on yhdysvaltalainen Fredric Jameson. Ja aivan, anglosaksisessa cultural marxismissa on myös melko lailla postmodernistista väritystä”.

Samoilla linjoilla on myös laitoikeiston salaliittoteorioihin erikoistunut belgialaisprofessori Jérôme Jamin keväällä 2018 julkaistussa tutkimusartikkelissaan [13]. Jaminin mukaan kulttuurimarxismia ja Frankfurtin koulukuntaa on tutkittu akateemisesti vuosikymmeniä. Tämän 1930-luvulla syntyneen hyvin dokumentoidun akateemisen teorian rinnalle on syntynyt yhdysvaltalaisen radikaalisiiven oikeiston piirissä salaliittoteoriaversio 1990-luvulla. Yhdysvaltojen laitoikeiston piiristä tämä on sitten levinnyt muualle maailmaan.

Salaliittoversio ja akateeminen versio nojaavat samoihin tosiasioihin, mutta varsinainen ero syntyy vastauksissa seuraaviin kahteen kysymykseen:

- Suunnittelivatko [Frankfurtin koulukunnan edustajat] tekevänsä juuri sitä mitä on tapahtunut?
- Onko kulttuurimarxismin piikkiin laitettu ”länsimaisten arvojen” tuhoaminen/tuhoutuminen tosiasia?

Salaliittoteoriana kulttuurimarxismi on hyvin tyypillinen: yhdistellään jo (monimutkaisten syy-seuraussuhteiden ansiosta) tapahtuneita asioita kotikutoisella logiikalla yhtenäiseksi tarinaksi, jonka juoni on, että joku pieni klikki on koko tapahtumaketjun taustalla.

Jaminin mukaan akateemisessa perinteessä kulttuurimarxismi oli – ja on vieläkin – osa ”kriittistä teoriaa” sovellettuna kulttuurin tutkimukseen. Sen mukaan kulttuuria tulee tutkia osana yhteiskuntajärjestelmää ja sosiaalisia rakenteita, jossa sitä tuotetaan ja toteutetaan.

Kulttuurimarxismi on siis yksi filosofinen työkalu, joka antaa mm. yksilöille eväitä vastustaa mediamanipulaa-

tiota ja voi voimaannuttaa ihmisiä kamppailemaan omien vaihtoehtokulttuurien ja poliittisen muutoksen puolesta – ilman mitään salaliittoa. Useita vuosikymmeniä syntymisensä jälkeen tämä teoria otettiin erilaisten salaliittoteorioiden hampaisiin uhkana, jonka tarkoitus on tuhota länsimainen kulttuuri ja luoda maailma, jossa ei ole jumalaa, perinteitä, historiaa eikä arvoja.

Ensimmäiset maininnat tästä salaliittoteoriasta ovat peräisin 1990-luvun alusta ja äärioikeiston pienen piirin ulkopuolelle ne levisivät 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä jo mainitun William Lindin kirjoitusten vaikutuksista. Kirjoitusten leviämisen ja levittämistä strategia tuo mieleen kreationistit: samoja väitteitä kopioidaan ja niihin viitataan ristiin, jolloin näyttää, että kirjallisuutta ja ”tutkimusta” on paljonkin, vaikka, kuten Jamin kirjoittaa:

When consulting these numerous texts addressing Cultural Marxism, it appears that they all draw on the same set of core texts, as it is often the case in the blogosphere where multiple websites refer to each other, giving the appearance of a huge literature but using at the end only a few common sources.

Salaliittokirjoittelu alkoi lähes saman tien Neuvostoliiton hajottua. Kun yksi uhka poistui, tilalle piti keksiä uusi?

Lähdeluettelo

- [1] Etelä-Suomen Sanomat, ”Äitinsä luona asunut ristiretkeläinen,” 25 heinäkuu 2011.
- [2] Etelä-Suomen Sanomat, ”Ruusukulkue täytti Oslon keskustan,” 26 heinäkuu 2011.
- [3] D. Kaartinen, ”Ylioppilaskunnan erottava SYL:sta,” Lappeenrannan Uutiset, 26 marraskuu 2016.
- [4] S. Salminen, ”Lehdessä syytetään juutalaisia valkoisten heteroiden aseman polkemisesta,” Iltalehti, 25 huhtikuu 2017.
- [5] E. Wiitalahdet, ”Punavihreä valta vie Suomen kaaokseen,” Ilkka, 16 elokuu 2017.
- [6] M. Pietiläinen, ”Vain raju kriisi kääntäisi kohti perinteitä,” Etelä-Suomen Sanomat, 28 maaliskuu 2015.
- [7] T. Vihavainen, M. Hamilo ja J. Konstig, Mitä mieltä Suomessa saa olla – suvaitsevaisto vs. arvokonservatiivit, Minerva, 2015.
- [8] Suomen kielen lautakunta, 3/1989. [Online]. Available: <https://www.kielikello.fi/-/marksilainen-vai-marxilainen>.
- [9] Nimimerkki Tykkimies, ”Nenosen viiva takaisin,” Ilkka, 5.1.2017.
- [10] [Online]. Available: <https://www.facebook.com/myiannopoulos/videos/911847222286507/>.
- [11] M. Kivari ja T. Oikkonen, ”Katsaus Oulun yliopiston luokanopettajakoulutuksen opetussuunnitelman suunnitteluprosessiin pragmatismiin ja kriittisen pedagogiikan näkökulmista,” Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Oulun yliopisto, 2016.
- [12] H. A. Giroux ja P. McLaren, Kriittinen pedagogiikka, Vastapaino, 2001.
- [13] J. Jamin, ”Cultural Marxism: A survey,” Religion Compass, 2018.

Viitteet

- ¹ Sanomalehtiarkistohaku hakusanalla kulttuurimarx* –
- ² Keskityn tarkoituksella suomenkielisiin lähteisiin ja termin käyttöön Suomessa.

Lääketieteen harhapoluilla, 4

Eläkkeellä oleva veritautilääkäri Juhani Vilpo on kirjoitussarjassaan kertonut uransa varrella sattuneista tapauksista, joissa hän muun tiedeyhteisön mukana on harhautunut käyttämään hoitomuotoja, jotka paremman tiedon valossa ovat osoittautuneet hyödyttömiksi. Tarinoiden ydin on, että viisaskin voi mennä vipuun ja että tiede korjaa virheensä ennemmin tai myöhemmin. Sarja päättyy.

Luuytimensiirto rintasyövän hoidossa

JUHANI VILPO

”Tämä tapaus on kypsyttänyt sisäistä skeptikonalkuani.”

RINTASYÖPÄ on kuvattu 3000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua Egyptissä. Hoito-ohjeita kirjoittivat jo muinaiset kreikkalaiset ja roomalaiset lääkärit. Kirurgia on alusta asti ollut keskeinen menetelmä rintasyövän hoidossa.

Rintasyövän hoitoa ovat leimanneet eri näkemykset taudin luonteesta. Tämä puolestaan on johtunut tieteen kehityksestä, mutta voisinkin kuvitella, myös monenlaisista uskomuksista (Rayter Z ja Mansi J, toim., Medical Therapy of Breast Cancer, Cambridge University Press, 2003). Kirjassa kuvataan kehityksen neljä pääjaksoa: 1) ”Kokemukseen perustuva” (kirurginen) vaihe ennen lääkinnällisten hoitojen käyttöönottoa. 2) ”Pessimistinen vaihe”, jossa rintasyöpä katsottiin – luulin aineenvaihdunnalliseksi – yleissairauksiksi. 3) ”Optimistinen aikakausi”, jolloin radikaalin, entistä laajemman, leikkauksen avulla tauti ajateltiin voitavan parantaa. 4) Vaihetta, jota nyt elämme, kuvataan ”realistiseksi vaiheeksi”. Tälle on tyypillistä kirurgian lisäksi lääkehoito ja sädehoito. Nämä ovat olleet rutiinia yli 50 vuoden ajan. Skeptikkoräpäle minussa naurahtaa nykyisen vaiheen ”realismille”.

Uusia rintasyöpätapauksia Suomessa (Nordcan, vuodet 2011-2015) oli 4659/v. Niiden osuus naisten syövästä oli noin kolmannes. Vastaavana aikana tautiin kuoli vuosittain 850 naista. Suhteellinen elossaolo-osuus 5 vuotta diagnoosista oli noin 89 %. Elossa olevia rintasyöpää sairastavia tai sairastaneita naisia oli 31.12.2015 66 723. 1980- ja 1990-luvuilla, joita kirjoitukseni koskee, tulokset olivat selvästi huonommat.

LUUYTIMENSIIRTO

ALAN PIONEERI E. Donnall Thomas osoitti 1960- ja 1970-luvuilla, että jotkut leukemiatapaukset saatiin para-

nemaan sädehoidon ja suurten sytostaattien (solunyrkky) turvin. Tämä saattoi tapahtua vain, jos potilas sai luuytimensiirron, eli terveen luovuttajan luuytimen soluja, joiden turvin potilaan verisolujen tuotanto saatiin uudelleen käyntiin. Professori Thomas, johon tutustuin 1970-luvulla, sai myöhemmin näistä ansioistaan Nobelin palkinnon.

Myöhemmin metodi on tullut vakioksi tiettyjen leukemiatapauksien hoidossa. Koska verisolujen tuotannosta vastaavat vertamuodostavat kantasolut, käytetään nykyään termiä kantasolusiirto. Kantasolut voivat olla peräisin luuytimestä, mutta myös kiertävästä verestä. Jos siirre on peräisin toiselta (terveeltä) henkilöltä, on kyseessä allogeeninen siirto. Jos siirretään omia, ja välillä pakastettuja soluja, on siirto autologinen.

KANTASOLUSIIIRTO KIINTEIDEN KASVAINTEN HOIDOSSA

THOMASIN TULOSTEN INNOITTAMINA kaksi alan yhdysvaltalaista auktoriteettia, George Canellos ja Emil Frei III, ehdottivat, että samalla metodilla voitaisiin hoitaa myös potilaiden kiinteitä kasvaimia. Yksi huomion pääkohteista oli Amerikassakin kovin yleinen rintasyöpä. Sen hoitotulokset tuolloin olivat paljon huonommat kuin edellä esittämäni nykytulokset. Pian tämän jälkeen Canellosin ja Frein oppilaat suorittivat joitain alustavia tutkimuksia, joiden perusteella näytti siltä, että uudella terapiamuodolla saatiin parempia tuloksia kuin käytössä olleilla hoidoilla.

Uuteen terapiaan kuului leikkauksen lisäksi aikaisempaa suuremmat sytostaattien annokset ja potilaan omien luuytimistä kerättyjen ja välillä syväjäädytettyjen solujen palauttaminen sytostaateilla tuhotun luuytimen elvyttämiseksi. Idea oli, että näin voitiin käyttää ”syöpäsoluja tappavia” sy-

tostaattiannoksia. Nämä automaattisesti tuhoaisivat myös luuytimen verisolutuotannon, joka kantasolujen palautuksella saataisiin jälleen toimimaan.

Uuden hoitomuodon tarjoamat edut pantiin nopeasti merkille myös Suomessa. Suomenkielisessä artikkelissa (Joensuu H, Remes K, Duodecim 110, 1121, 1994) viitattiin lupaaviin yhdysvaltalaisiin tuloksiin (Peters W ym. J Clin Oncol 11, 1132–1143, 1993) ja todettiin, että ensimmäinen kantasolujen siirto rintasyöpäleikkauksen jälkeen Suomessa tapahtui vuonna 1993 Turussa onnistuneesti ilman komplikaatioita. Kirjoittajat painottivat kuitenkin, että kunnollisia satunnaistettuja tutkimuksia hoidon tehosta ei ollut käytettävissä.

OMA OSUUTENI

1980-LUVUN LOPULLE TULTAESSA lähes kaikissa Yhdysvaltain ja Euroopan yliopistosairaaloissa ja suurimmilla yksityisklinikoilla oli käytössä hoitomuoto, jossa kantasolusiirtoa käytettiin kiinteiden kasvaimien tukihoidona. RA Rettig työtovereineen (Rettig ym. False Hope: Bone Marrow Transplantation for Breast Cancer, Oxford University Press, 2007) kertoi, että yksin Yhdysvalloissa yli 30 000 rintasyöpäpotilasta oli saanut kantasolusiirron. Kustannukset olivat miljoonia dollareita. Hoitoon liittyi 3–15 %:n kuolleisuus. Tästä jälkiviisaasta kirjasta on olemassa erinomainen kirja-arvostelu (D Hayers, N Engl Med, 357, 1059–1060, 2007). Asian tärkeyttä kuvaa historian esille nostaminen näinkin arvovaltaisella foorumilla.

Hoitomuoto otettiin käyttöön myös suomalaisissa yliopistosairaaloissa, joissa itsekkin silloin toimin. Potilasvalinnat tapahtuivat onkologien (syövänhoitoon erikoistuneiden lääkärin) toimesta. Yhteistoiminta hematologian ja onkologien kesken oli tiivistä. Veritautilääkärin osaksi tuli toimenpiteen tekninen suoritus: 1) Solujen keräys, joka tapahtui leikkaussalissa anestesialääkärin nukuttamalta potilaalta suoraan luuytimestä imemällä. Keräys saattoi kestää 1–3 tuntia. Myöhemmin kerättiin myös veren kiertäviä kantasoluja, jolloin potilas oli hereillä eikä leikkaussaliolosuhteita tarvittu. 2) Kantasolufraktio saatettiin rikastaa tarkoitusta varten kehitetyillä suodattimilla. 3) Solujen säilytys nestetyössä laboratoriossa. 4) Solujen käyttökuntoon saattaminen pakastamisen jälkeen. 5) Soluvalmisteen toimittaminen hoito-osastolle.

Kantasolujen palauttaminen potilaille tapahtui normaalin verensiirron tapaan, potilaan laskimoon. Autologisen kantasolusiirron hinta lieene kaikkiaan noin 20–30 000 euroa hoitopäivistä riippuen (dos. Marjatta Sinisalo, henkilökohtainen tiedonanto). Yhdysvalloissa hinta-arvio oli 50 000–400 000 dollarin välillä, potilaspauksesta riippuen.

Muistan hyvin, kuinka esitin eräässä alkuaikojen lääkärin yhteiskokouksessa kysymyksen: ”Onko tämän hoitomuodon teho todella varmennettu?” Kaikki muut olivat vakuuttuneet hoidon tehosta. Minussa ollut kehittymättömän skeptikkoräpäle hyväksyi tämän, enkä käynyt alkuperäisen tietomateriaalin kimppuun. Tämä tapaus on jälkeänpäin osaltaan kypsyttännyt sisäistä skeptikonalkuani.

OIKEIN TOTEUTETTUIJEN TUTKIMUSTEN TULOKSET

DRAMAATTINEN KÄÄNNE hoitomuotoon suhtautumisen tapahtui Amerikan Onkologiyhdistyksen (American Society of Clinical Oncology) vuosikokouksessa vuonna 1999. Kokouksessa raportoitii viidestä suuresta etenevästä kliinisestä tutkimuksesta, joissa oli verrattu uutta hoitomuotoa (suuriannoksen kemoterapia plus autologinen kantasolusiiri) normaaliannoksiseen kemoterapiaan. Molempiin liittyi samanlainen kirurginen hoito. Neljä näistä tutkimuksista osoitti, että uudesta hoitomuodosta ei ollut etua perinteiseen hoitoon verrattuna. Joukossa oli myös ansiokkaasti pohjoismainen tutkimus 525 potilaallaan. Tämä tutkimuksen lopulliset tulokset julkaistiin seuraavana vuonna (Bergh J, ym. Lancet 356:1384–91, 2000).

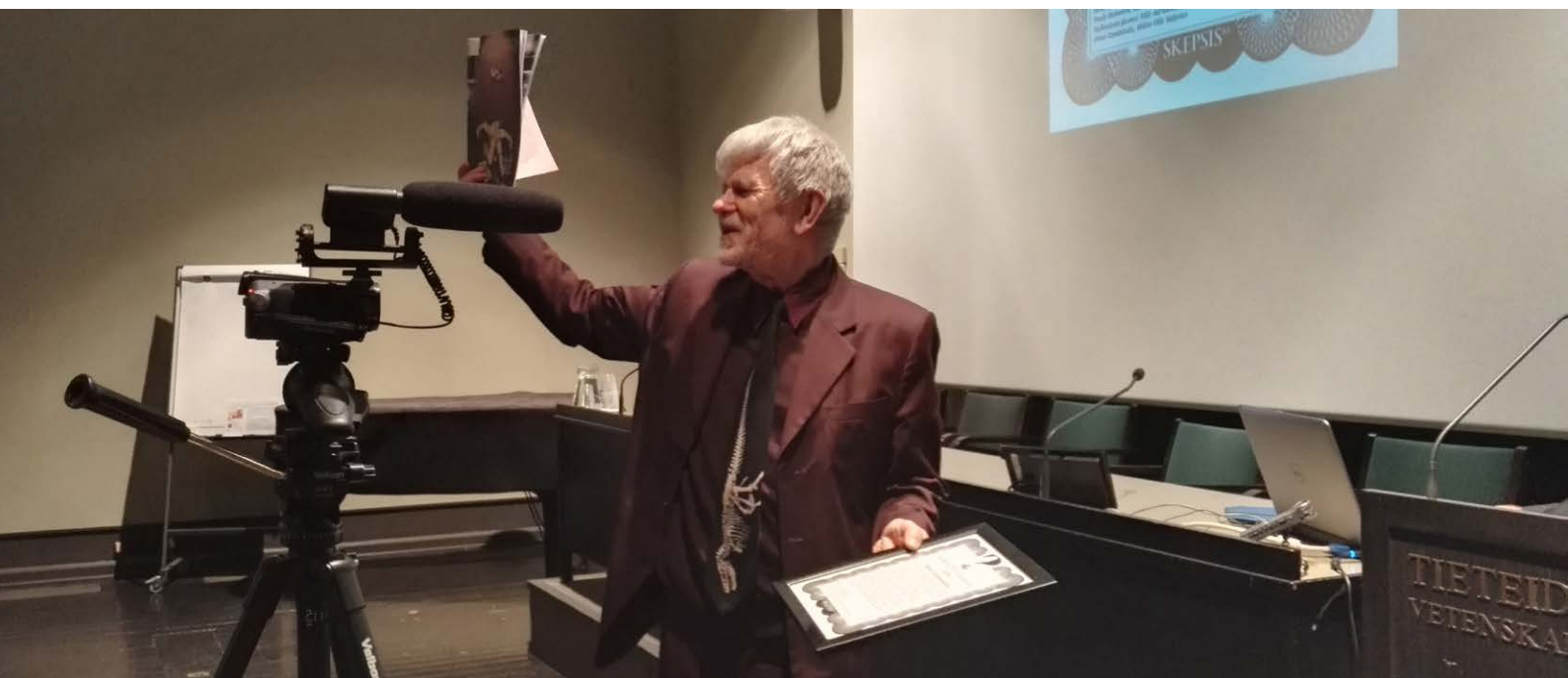
Viides tutkimus, joka oli suoritettu Etelä-Afrikassa, antoi vielä toivoa kantasolusiirron kannattajille. Tämä tutkimus osoittautui kuitenkin vilpillisesti suoritetuksi, joten toivo uuden hoidon paremmuudesta sai mennä. Kokouksen läsnäolijat muistelivat, että tutkimus teitattiin tavalla, joka muistutti parastakin amerikkalaista oikeussali-oopperaa. Aihetta on kuvattu myös Wikipediassa: ”High-dose chemotherapy and bone marrow transplant”. Tämän artikkelin luotettavuutta en tietenkään voi varmistaa, mutta referenssiluettelona se ainakin toimii.

POHDINTAA

PIDÄN KOKEMUSTA ARVOKKAANA ja erittäin opettavana. Yleisesti ottaen historian kirjoittavat voittajat, joihin en itseäni tässä kirjoitussarjassani lue. Olen kuitenkin oppinut ja saanut nauttia tapauksista, joissa (lääke)tiede on itse korjannut omat virheensä. Onneksi olen eläkkeellä; vastaan tulevien asioiden määrä on valtavan pieni verrattuna aktiiviaikaan professorina ja ylilääkärinä. Nyt hupenevaa aivokapasiteettia ja lisääntyntä skeptisyyttä ei tarvitse jakaa enää liian monen asian suuntaan.

Tämänkin tarinan perusjuonne on sama kuin sarjan aikaisemmissa artikkeleissani: ensin mielipidejohtajien hypoteesi, sitten heppoiset tätä tukevat tutkimustulokset, suunnaton alkuinnostus, kantojen lukkoon lyönti eli hoidon vakiintuminen. Onneksi lääketiede etsii, voimavarojensa puitteissa, kunnon näyttöä uusille menetelmilleen.

Tässä tapauksessa on mukana kuitenkin suuri määrä tekijöitä, jotka ovat ainutlaatuisia tai ainakin suuruusluokaltaan tavallista isompia. Ensiksikin, potilaiden määrä oli erittäin suuri. Mikä tahansa uusi hoito antoi paljon kaivatua toivoa suurelle potilasjoukolle ja heitä hoitaneille lääkäreille. Toiseksi, tutkijoille ja hoitaville lääkäreille oli tarjolla tavallista suurempi akateeminen ansioituminen ja myös suuret taloudellisen hyödyn mahdollisuudet. Kolmanneksi, hoitomuotoon alkoi liittyä (etenkin Yhdysvalloissa) suuria sosiaalisia ja poliittisia paineita. Yhtenä näkökulmana oli mm. naisten oikeus uusiin ja kalliisiin hoitoihin. Neljäntenä kannustimena voitaisiin pitää modernin ja usein suuriannoksen kemoterapian voittokulkua muiden syöpätautien hoidossa. ”Olihan sen pakko toimia rintasyöpäänkin!”

Jussi Tammissola käytti tilaisuutta hyväkseen ja kehuu lukemaansa Skeptikko-lehteä.

Sokrates-palkinto Jussi Tammissolalle

SKEPSIS MYÖNSI vuoden 2018 Sokrates-palkintonsa dosentti Jussi Tammissolalle. Hän on toiminut kasvinjalostuksen alalla yli 50 vuoden ajan. Tutkimuksen, yliopisto-opetuksen ja asiantuntijatehtävien lisäksi hän on pitänyt suurelle yleisölle tarkoitettuja luentoja ja julkaissut yleistajuisia kirjoituksia erityisesti ravintokasvien geeniteknologisesta jalostuksesta. Hän myös ylläpitää laajaa geenit.fi-sivustoa.

Tammissolan sitoutumista tieteelliseen menetelmään ja tutkimustuloksiin kuvaa se, että aiemmasta geenimuuntelun vastustajasta ja luomuviljelyn kannattajasta kehkeytyi tiedon lisääntymisen myötä geeniteknologian kannattaja ja uskomuksiin perustuvien viljelymenetelmien kriitikko.

Mediassa esillä olevia ruoantuotantoon liittyviä virheellisiä käsityksiä Tammissola kommentoi: ”Harva tutkija ehtii niihin vastailemaan. Yhdenkin väärän väitteen kumoaminen perusteluineen vie aikaa, joka on pois oikealta työltä eli tutkimukselta. Ja usein tekstit jäävät lehdissä julkaisematta.”

”Jussi Tammissola kuuluu niiden esimerkillisten, mutta harvalukuisten tutkijoiden joukkoon, jotka ehtivät ja jaksavat tehdä tällaista valistustyötä”, Skepsis kiitti Tieteiden talolla Helsingissä huhtikuussa.

TOTUUDEN TORVI

JUSSI TAMMISSOLA KERTOI, että kun hän kuuli Skepsiksen myöntämästä huomionosoituksesta, hänen ensimmäinen reaktionsa oli kauhistus. Hänen kuudenkymmenen vuoden takaiset hämärät muistikuvansa sok-

raattisesta metodista olivat sellaiset, että siinä keskustelukumppani houkutellaan heikoille jälle puhumaan itsensä kanssa niin paljon ristiin, että tämä tulee kumonneeksi omat väitteensä ja tekee parannuksen.

”Minulla ei ole minkäänlaisia taipumuksia tällaisiin tai-toihin. Keskikoulussa opin olemaan puhumatta ja lukiossa kirjoittamatta. Lopetin kirjoittamisen moneksi vuodeksi, ja jouduin myöhemmin opettelemaan sen ihan alusta uudestaan. En olisi oppinut myöskään puhumaan, jollei vaimo olisi saanut minua vakuuttumaan siitä, että ihmiset eivät tiedä, mitä ajattelen, ellen jotenkin viestitä asioita ulospäin.

Kirjoittajana Tammissola kertoi olevansa totuuden torvi, joka ei harhauta vastustajaa ovelasti vaan tykittää suoraviivaisesti faktaa esille.

”Kun levitän tekstejäni niin laajalle kuin pystyn, uskon niiden kohdalle osuvan lukijoita, jotka osaavat välittää saamaansa tietoa niille, jotka eivät ennen olleet valmiit vastaanottamaan tieteen sanomaa.”

Tämä oli yksi peruste, joka sai Tammissolan hyväksymään hänelle myönnetyn Sokrates-palkinnon. Viimeinen niitti hyväksymisprosessissa oli Sokrateen vaimon Ksantipan jäähyväiskirje miehelleen, joka oli päättänyt valita myrkkymaljan vapauden sijaan: ”Kaipaamaan sinua jään, sinä vanha ja ruma ukko.”

Tammissola kertoi katso-neensa peiliin ja huomanneensa, että aika paljon sokraattisia piirteitä hänessä sittenkin on.

”Kiitän kovasti. Kyllä tämä palkinto kunnia on, vaikka perustelut ovatkin vähän epämääräiset”, Tammissola nauratti yleisöä.

RISTO K. JÄRVINEN

Pyhä riidankylväjä

NIETZSCHE OPETTI, että millään ei ole mitään merkitystä. Kaikki arvot voisivat aina olla toisin, eikä ole mitään tapaa selvittää, mikä arvoista on toista parempi. Arvoja voi perustella vain toisilla arvoilla.

Otetaan esimerkiksi ysiluokkalainen Tiina, japanilaisia mangakortteja keräilevä teini. Satakiloisen, bodaavan moottoripyöräjengiläisen voi olla vaikea ymmärtää, mikä korteissa viehättää. Mutta täsmälleen samoin Tiinan on vaikea ymmärtää, mikä nahkaliiveissä ja proteiinijuomissa niin kiinnostelee.

Kuvitellaan heidän seurakseen juuri maahan saapunut avaruusolio. Hän ei ymmärrä sen enempää liivimiehen kuin Tiinanakaan ajatuksia. Aivan yhtä turhanpäiväistä kikkailua on hänen mielestään kumpikin.

Se johtuu siitä, että yhdelläkään asialla maailmassa ei objektiivisessa mielessä, ulkopuolelta tarkasteltuna, ole mitään merkitystä: ei liiveillä, korteilla, sisustuksella, kirjallisuudella, taiteella, luonnolla – ei millään, edes elämällä.

Joistakin merkitysten monimutkaisemmista vyyhdeistä tätä on vaikeampi havaita. Työpaikan merkitystä perustellaan rahalla, jota perustellaan hyvällä elämällä, jota perustellaan onnellisuudella ja niin edelleen. Kuitenkin jos koko ketju puretaan osasiinsa, päädytään aina samaan lopputulokseen: millään ei ole väliä. Jokainen arvo saa oikeutuksensa aina vain sitä edeltävästä arvosta, jolla ei sinällään ole merkitystä.

Tämä ei tietenkään ihmiselämän kannalta ole kiitollinen tilanne. Jos millään ei ole väliä, miksi sitten ylipäänsä jatkaa elämistä? Jotta täällä oleilussa olisi edes jotain mieltä, täytyy asioille antaa merkityksiä – juuri niin kuin bodaava liivimies ja manga-teini tekevät. Se kuitenkin muodostuu ongelmaksi silloin, kun merkitystä annetaan liikaa.

Jos merkitysjanan toisessa päässä on täydellinen nihilismi, on sen toisessa päässä kokemus pyhästä. Pyhä on liian suuren merkityksen antamista jollekin.

Leikitään että otan Jeesus-patsaan mukaani, kävelen Senaatintorille ja häpäisen sen brutaalisti. Jos kukaan ei näe, mitä seuraa? Ei mitään. Elämä jatkuu kuten ennenkin. Aurinko nousee ja laskee myös jatkossa.

Leikitään seuraavaksi, että häpäisyn näkee jo tapamme avaruusolio. Mitä tapahtuu? Ei edelleenkään mitään. Kukaan ei suutu, edes mitään normaalista poikkeavaa ei tajuta olevan meneillään.

Entä jos paikalla onkin harras uskovainen, mitä tapahtuu? Tapahtuu äärimmäinen loukkaus. Aiemmin ei

kyseessä itse asiassa ollut edes häpäisy vaan jotain epämääräistä toimintaa, joka alkoi ja loppui. Vasta uskovaisen ollessa läsnä toiminnasta tulee häpäisy, ja seuraa loukkaantuminen.

Loukkaantuminen on mahdollista ainoastaan siksi, että uskovainen on antanut tapahtumalle liian suuren merkityksen. Jos olisi olemassa merkityksen voimakkuuden säädin ja pudottaisimme uskovaisen Jeesus-patsaalle antaman merkityksen puoleen, mitään ongelmaa ei olisi. Uskovainen kohauttaisi hartioitaan ja jatkaisi matkaansa. Toteaisi ”ai tuommoistakin on” ja painelisi lukemaan raamattua. Uskovaisen ja Jeesus-patsaan tilalle voidaan tietenkin kuvitella mitä tahansa muuta, mistä joku loukkaantuu.

Ihmisten välille syntyy konflikteja, kun he lataavat asioihin liian suuria merkityksiä. Niin ei silti kenenkään ole pakko tehdä. Elämisen mielekkääksi kokeminen ei yhdenkään asian kohdalla edellytä merkityksen kääntämistä kaakkoon, pyhään. Riittää kun se on asetuksessa: tämä on minulle mielekästä, mutta ymmärrän, että muille ei, eikä se haittaa pätkäkään.

Ivan Puopolo työskentelee toimittaja-juontajana MTV3:n Huomenta Suomi -ohjelmassa.

LÄÄKÄRILIITTO HALUAA KIELTÄÄ uskomushoitajien antamisen pienille lapsille ja tietyistä vakavista sairauksista kärsiville aikuisille. Liitto aikoo puskea uskomushoitajien sääntelyn seuraavaan hallitusohjelmaan. Kyse on hoidoista, joiden tehosta ei ole tieteellistä näyttöä. ”Nykyinen lainsäädäntö ei ehkäise vahinkoja. Esimerkiksi rikoslaki astuu kuvaan vasta äärimmäisissä tapauksissa, kun potilas on jo saanut vaurion tai jopa menehtynyt”, perustelee Lääkäriliiton toiminnanjohtaja Kati Myllymäki Lännen Medialle.

Myös sosiaali- ja terveysministeriö (STM) pitää nykyistä uskomushoitoja koskevaa lainsäädäntöä riittämättömänä ja hoitomuotojen valvontaa liian vähäisenä. Ministeriön mukaan tilanne saattaa johtaa potilasvahinkoihin. ”Tarve sääntelyn kehittämiseksi on olemassa, asia olisi hyvä ottaa mahdollisuuksien mukaan seuraavaan hallitusohjelmaan”, kommentoi ylilääkäri Katri Makkonen STM:stä. ”Uskomuslääkinnän suurimpia riskejä ovat lääketieteellisen hoidon aloittamisen viivästyminen, sairauden pahentuminen ja potilaan vahingoittuminen.”

Tällä hetkellä viranomaiset saavat tietoa uskomushoitajien haittatapahtumista sattumanvaraisesti, sillä alalla toimivilla ei ole ilmoitusvelvollisuutta. Haittojen seurannan ja tai tilastoinnin puute rajoittaa asiakkaiden mahdollisuutta punnita hoitojen seurauksia. Ministeriö harkitsisi haittailmoitusjärjestelmän kehittämistä uskomushoitajiin.

TS.FI 5.6.

TIINA LÖYSI SORMENPÄÄN KOKOISEN patin rinnastaan joulun alla 2016. Ensimmäiseksi hän soitti pitkäaikaisimmalle ystävälleen, heti perään äidilleen. Molemmat patistivat menemään lääkäriin. Välittömästi, juoksujalkaa. Niin hän tekikin. Rinta tutkittiin, ja diagnosoiksi varmistui pahanlaatuinen aggressiivinen rintasyöpä. Normaalisti tässä tilanteessa rinta leikataan, ja mahdollisesti karkuun päässeiden syöpäsolujen kimppuun käydään sädehoidolla ja sytostaateilla. Tiina kieltäytyi näistä kaikista. ...

”Yritin kaikin voimin kääntää hänen päätään, mutta hän oli vakuuttunut, että ei halua elimistöönsä myrkyä”, äiti sanoo nyt, puolitoista vuotta myöhemmin. Tytär aikoi parantua tavalla, jolle on monta määritelmää. Näkökulmasta riippuen voi puhua vaihtoehtohoidoista, uskomushoidoista, puoskaroinnistakin. Tiinalle ne olivat tuhatvuotisesti testattuja luonnonmenetelmiä. Hän aikoi

taistella ja ajatella positiivisesti, uskoi, että elimistö on viisas ja osaa parantaa itse itsensä. ...

Lääketieteellisten hoitojen sijaan Tiina lääkitsi itseään raakaruoalla ja luontaistuotteilla. Äiti kertoo uuden maailmankatsomuksen myötä ilmaantuneiden ystävien auttaneen hankkimaan tuotteita Yhdysvalloista asti. Parhaimmillaan niitä oli pari muovikassillista. Äidin mieleen on jäänyt ainoastaan kissankynsiuute. ”Ehkä siksi, että se kuulosti niin hassulta.”

Äidillä ei ole tarkkaa käsitystä, kuka Tiinaa hoiti ja miten. Jossain vaiheessa tytär oli kokeillut mistelihoitoja ja turvautunut henkiparantajaan. Hän myös suunnittele hakeutuvansa luontaishoitoihin keskittyneelle klinikalle Sveitsiin tai Intiaan. ...

Tiinan äiti silmäilee tyttärensä tavaroita lohduttomana. Viimeisen kuukauden ajan hän on selvittellyt, lajitellut ja pakannut astioita, vaatteita, kirjoja ja koriste-esineitä pahlavilaatikoihin. Asunnossa on hiljaista. Laatikoita kertyy pikkuhiljaa oven viereen. Äiti sanoo, että ei halua haastaa riitaa kenenkään kanssa, koska se ei tuo hänen tyttärtään takaisin. Kukaan ei tiedä, olisiko Tiinan syöpä parantunut lääketieteellisillä hoidoilla, mutta tilastot ovat aukottomasti niiden puolella. Tällä hetkellä nimittäin 90 prosenttia rintasyöpään sairastuneista on elossa viiden vuoden kuluttua sairauden havaitsemisesta. Vaihtoehtohoidoissa suhde on murheellisempi. Tuoreen amerikkalaisen rekisteritutkimuksen perusteella pelkästään vaihtoehtohoitoja käyttäneillä oli 2,5-kertainen riski menehtyä sairauteensa. ...

Puoli yhdeltä yöllä huoneessa olivat äiti ja hoitaja, kun Tiina lopulta sulki silmänsä lopullisesti. Kaikki tapahtui rauhallisesti. Äiti istui hetken vuoteen vieressä, keräsi tavarat ja ajoi taksilla tyttärensä tyhjään kotiin. Ilmoitettuaan suru-uutisesta tyttärensä tuttaville hän sai seuraavana aamuna tekstiviestin. Siinä kerrottiin, että Tiinaan oli saatu kuoleman jälkeen yhteys. Kivut ja tuska olivat poissa, Tiina oli päässyt hellimöön, ja kaikki oli hyvin.

RIIKA LEHTOVAARA: KOTILIESI.FI 28.4.

KAUHAJOEN SÄÄPROFETTA Yrjö Nieminen, 87, onnistui ennustamaan alkukesän sään täysin nappiin. Ilta-Sanomat haastatteli huhtikuun puolivälissä kolmea kansanmeteorologia ja pyysi heiltä sääennusteen tulevalle kesälle. Yrjö Nieminen ennusti sään lämpenevän 6. toukokuuta, ja niin myös kävi.

Niemisen sääennustukset perustuvat sekä muurahaisen että pilvien liikkeisiin. Toukokuun ensimmäisellä viikolla alkaneen kesäkelin hän päätteli pelkästään pilvistä, sillä muurahaiskeko ei vielä huhtikuun puolivälissä ollut ennustukseen valmis. ”Itsenäisyyspäivänä katselin taivaalle ja näin kuusi pilveä ylökyyttä. Ne olivat tulipunaisia ja mustareunaisia. Siitä päättelin, että kuuden kuukauden päästä alkaa kesä, joka kestää kaksi viikkoa. No kyllä meni vähän ylikin.”

Nieminen on pitänyt sääpäiväkirjaa jo 60 vuotta ja päätellyt lämpimän ja aurinkoisen alkukesän olevan aina sen merkki, että loppukesä vietetään hampaita kalistellesa ja sateita pidellessä. Muurahaiskekokin kertoi hänelle saman karun totuuden: helteet päättyvät toukokuun loppuun mennessä ja 3. kesäkuuta alkaa sadekausi. ”Kesäkuu on oikein kriittinen. Jotkut merkit vielä puuttuvat, mutta kun alkaa sataa, sitten sataa kaksi viikkoa. Vähän pelkään, että juhannuksena on villahousukeli.”

Koulujen päättäjäisiä saatetaan siis juhlia vähän jo epävarmassa kelissä, mutta jos hyvin käy, sateet voisivat nippanappa loppua juhannukseksi.

IS.FI 29.5.

VANHAT PSEUDO- ELI NÄENNÄISTIETEET tuskin leviävät melko korkeasti koulutetun väestön joukossa hälyttävän laajalle. On pikemminkin aihetta kiinnostaa huomiota salonkikelpoisemmalta näyttävään ja vaikutuksiltaan epäsuorempaan mutta yhtä huolestuttavaan pseudotieteelliseen ajattelutapumukseen. Nykyaajan pseudotiede ei esiinny muinaisoppien tai salattujen mysteerien vaan dynaamisen konsulttibusneksen ja johtamiskoulutuksen asussa. Siinä viitataan sujuvasti esimerkiksi aivotutkimuksen ja evoluutiopsykologian tuloksiin – tai pikemminkin niiden hatariin tulkintoihin. Näin tuotetaan tieteellisesti kestävämmiä ja käsitteellisesti sotkuisia hokemia vaikkapa siitä, kuinka ”intuition” kautta voidaan saada ei-loogista ”tietoa” ja ”vatsanpohjatuntemuksillakin” on tieteellisesti todennettava biologinen perusta. Eräs julkisuudessa viime aikoina esiintynyt (tohtorin tutkinnon suorittanut) ”intuitiotutkija” julisti Ylen verkkosivuilla 5.4.2018 julkaistussa kritiikkimäisessä haastattelussa, että ”meillä on vatsassa viiden rotan aivokapasiteetin verran älykkyyttä”. Tällaisilla väitteillä lienee suunnilleen yhtä paljon tieteellistä pohjaa kuin puheilla taivaankappaleiden vaikutuksesta ihmiskohtaloihin tai enkeliterapeuttien satuilulla enkelten värähtelytasoista.

SAMI PIHLSTRÖM: ETIIKKA.FI/NYKYPAIVAN-PSEUDOTIEDETTA 9.4.

BRITILÄISEN PARISKUNNAN syytetään murhanneen ranskalaisen lastenhoitajansa harvinaisen ra’alla tavalla viime syyskuussa. Syytteen mukaan brittipari tappoi hoitajan, poltti hänen ruumiinsa ja hautasi jäänteet puutarhaansa. Pariskunta asui keskiluokkaisella alueella Lontoossa. Tällä viikolla alkaneessa oikeudenkäynnissä on käynyt ilmi, että veriteon taustalla on vähintään outoja motiiveja. Pariskunnan nainen epäili lastenhoitajan juonivan häntä vastaan naisen entisen poikaystävän kanssa. Nainen uskoi entisen kumppaninsa kontrolloivan las-

tenhoitajaa mustan magian avulla, vaikka lastenhoitaja ja entinen kumppani eivät ole koskaan tavanneet toisiaan.

ILTALEHTI.FI 20.3.

KOKEELLISEN TIETEEN KEINON kuolemanrajakokemuksista on vaikea saada otetta. Ei voi luoda koeasetelmaa, jossa osallistujat olisivat vähällä menehtyä. Aivotutkija Jimo Borjigin Michiganin yliopistosta ja hänen kollegansa onnistuivat kuitenkin vuonna 2013 toteuttamaan rajakokemuksia valaisevan kokeen rotilla. He aiheuttivat sydänkohtaukset yhdeksälle nukutetulle koe-eläimelle. Kun rottien sydän lakkasi lyömästä ja veri virtaamasta aivoihin, aivoissa yllättäen ryöpsähti sähköimpulssien vyöry. Useissa jyräjien aivojen osissa oli kliinisen kuoleman eli verenkierron ja hengityksen lakkaamisen jälkeen 30 sekunnin ajan tavallista valvetilaa aktiivisempaa toimintaa. Aivosähkökäyrät muistuttivat niitä, joita saadaan hyvin kiihtyneiltä tai tukehtuvilta rotilta. Vaikuttaa siltä, että aivoilla on eräänlainen sähköinen joutsenlaulu ennen kuin ne vaimenevat lopullisesti. Vaikka koe tehtiin rotilla, se on hyvä alku. Tähän asti on tiedetty vähän siitä, mitä aivoissa tapahtuu kun sydän lakkaa lyömästä. Ilmeisesti niissä tapahtuu kuolemanrajakokemuksen aikana pienesä ajassa paljon, mutta vääristyneessä muodossa.

HS.FI 19.3.

OULUN YLIOPISTON LÄÄKETIETEELLISESSÄ tiedekunnassa on 9.3. tarkastettu Heidi Jurvelinin väitöskirja, jonka mukaan suomalaisen Valkee-yhtiön markkinomilla korvavaloilla on vaikutusta aikaerorasisutukseen ja kaamosmasennukseen. Valkee-yhtiön tarina, jota olen seurannut tiiviisti jo usean vuoden ajan, on surullinen esimerkki siitä, miten ei-lääketieteellisten hoitojen nimissä voidaan myydä huuhaa-tuotteita. Korvavalojen toiminnasta ei ole mitään pitäviä tieteellisiä todisteita, kuten professori Juhani Knuuti on blogissaan jo selkeästi osoittanut. Fysiikan kannalta valo ei myöskään voi vaikuttaa, koska Valkeen käyttämien LED-polttimoiden valo vaimenee kudoksissa niin nopeasti, ettei siitä pääse kuin mitätön murto-osa korvan läpi. Lisäksi tietääkseni ihmisillä ei ole löydetty aivoista reseptoreja, joita tarvitaan aivojen ”valohoittoon”.

On moraalitonta valjastaa tohtoriopiskelija todistelemaan Valkee-yhtiön perusteettomia väitteitä varsinkin, kun ohjaajilla on yhteys Valkeeseen. Sama kuvio tehtiin Oulussa jo vuonna 2014 tarkastetun toisen väitöskirjan kanssa. Jätän Jurvelinin väitöskirjan sisällön lääketieteen asiantuntijoiden arvioitavaksi, mutta väitöskirjan tasosta kertonee jotain se, että lehtien impaktitekijät ovat poikkeuksellisen alhaisia lääketieteen alalla. Lisäksi yksi julkaisuista on niin sanottu predatory- eli roskajulkaisija Frontiersin sarjassa. Tämä väitöskirja ei ole kunniaksi Oulun yliopistolle eikä kenellekään tarkastusprosessiin osallistuneelle.

TAPIO ALA-NISSILÄ, FYSIIKAN PROFESSORI, AALTO SCI TOHTORI-KOULUN JOHTAJA 2010-2016, AALTO-YLIOPISTO: MEDIUUTISET.FI 13.3.

Skeptikko 20v. sitten

JUNG OLI ITSE TAIPUVAINEN taikauskoon. Hän muun muassa kirjoitti paksuja eepoksia alkemiasta ja laati jopa horoskooppeja. (S. Albert) Kivinen arveleekin, että Jung yritti tarkoitushakuisesti löytää selityksiä omalle taikauskolleen.

Yliopistolla ontologian tutkimushanketta vetävä Kivinen pitää Jungin ajatuksia niin sotkuisina ja epämääräisinä, ettei niistä parhaalla tahdollakaan ota tolkkua.

- Hän puhuu esimerkiksi kausaliteetista yleensä tarkoittaen fysikaalista kausaliteettia. Mutta jos otamme lähtökohdaksi vaikka David Humen kausaliteettimääritelmän, jossa hän sanoo, että syy on olio, jota seuraa toinen, ei se mitenkään lyö lukkoon sitä, että kausaliteetti pitäisi olla fysikaalista, vielä vähemmän mekaanista. Miksi ei yhtä hyvin voisi olla psykofyysistä tai psykokopsyykistä kausaliteettia mentaalisten tapahtumien välillä, tai mentaalisten ja neuraalien tapahtumien välillä, Kivinen kysyy.

Jung väittää muun muassa, että on olemassa ”merkituksen välityksellä toisiinsa liittyviä tapahtumia”, joita ei voida pitää puhtaina sattumina, mutta joita ei voida myöskään kausaliteetin avulla selittää.

- Tässäkin itseasiassa liikutaan kausaliteetin parissa, kun väitetään, että on olemassa joitain agentteja, joilla on omituislaatuisia tavoitteita, Kivinen huomauttaa.

Kivinen ei ota kantaa siihen, onko tällaisia agentteja olemassa vai ei. Sen sijaan hän kylläkin perää täsmällisiä käsitelmääritteitä, jotta ylipäätään tiedettäisiin, mistä milloinkin puhutaan. Jos leikittelisimme esimerkiksi ajatuksella, että meillä olisi Jungin synkronisiteettiagentti, joka myös selittäisi paranormaalien ilmiöiden olemassaoloa, meidän pitäisi päästä yksimielisyyteen paitsi itse synkronisiteetin käsitteestä myöskin siitä, mitä näillä parailmiöillä tarkoitetaan.

Pohdinnan jälkeen Kivinen päätyy esittämään määritelmää, jonka mukaan jokin ilmiö on paranormaali aina suhteessa johonkin tiettyyn teoriaan.

- Jos tuo teoria ei pysty selittämään tapahtumaa ilman että teoriaan on tehtävä suuria muutoksia, silloin tuon määritelmän mukaan ilmiö on paranormaali. Se on paranormaali suhteessa johonkin teoriaan, mutta ei ehkä enää myöhempiin teorioihin, jotka kenties selittävät sen.

MARKETTA OLLIKAINEN

MIKROMAAILMA, atomien, atomytimien ja alkeishiukkasten maailma on varsin kaukana jokamiehen ja -naisen arkitodellisuudesta. Siinä esiintyvät kohteet ovat aivan liian pieniä nähtäviksi, jopa kunnolla käsitettäviksi. Tätä välittömän havaintomaailmamme ulkopuolella olevaa maailmaa kuvaamaan on kehitetty matemaattinen teoria ”kvanttimekaniikka”. Kun omaan kokemuspäiriimme

kuuluu vain isoja kohteita, monet kvanttimekaniikan oikein ennustamat mikromaailman ilmiöt saattavat tuntua alkuun hyvinkin oudoilta, niillä kun ei välttämättä ole vastineita makromaailmassa.

Joitakin tässä kuvauksessa koettuja ”paradokseja” käytetään joskus täysin vieraassa yhteydessä kosmisten yhteyksien ja muiden vastaavien hullutusten perusteluna. Esimerkiksi usein esitetään kahden kaukana toisistaan tapahtuvan mittauksen välisiä korrelaatioita näyttönä jostain mystisestä kvanttimekaanisesta jopa valoa nopeammasta kaukovaikutuksesta. Tyypillisimmillään tämä liittyy niin sanottuun Einstein-Podolskyn-Rosenin paradoksiin eli EPR-paradoksiin. Seuraava käsittely pyrkii vähän poistamaan tämän ilmiön mystiikkaa ja näyttämään, että ainakaan valoa nopeampaan sanomien siirtoon sitä ei voi käyttää.

JOUNI NISKANEN

HELMIKUUSSA 1998 Oulun skeptikoihin otti yhteyttä mieshenkilö, joka ilmoitti omaavansa selittämättömän kyvyn. ... ”Pystyn liikauttamaan ovea matkan päästä koskematta siihen. Oven saan liikahtamaan/kolahtamaan jännittämällä pallealihastani.”...

Koeasetelman paikka oli Oulun pääkirjasto ja koe- paikka oli alustavasti käyty hyväksymässä haastajan ja Skepsis ry:n toimihenkilöiden kanssa. Koetta edeltävissä testeissä oli todettu, ettei ollut epäilystäkään siitä, etteikö haastaja sopivien olosuhteiden vallitessa kykenisi saamaan aikaan lupaamaansa ilmiöitä. Testin tarkoituksena olikin osoittaa, että ilmiö on poikkeuksellisuudestaan huolimatta täysin luonnollinen, eikä siihen liity mitään paranormaalialia. ...

Esillä oleva ilmiö on hyvä esimerkki siitä, kuinka täysin luonnollinen mutta poikkeuksellinen ilmiö helposti mielletään paranormaaliksi arkielämässä. Haastajamme kertoi häntä itseäkin huvittavia tarinoita henkilöistä, joille hän oli kykyään esitellyt ja jotka olivat heti alkaneet vouhottamaan henkiolentojen maailmoista ja jos jonkinmoisista yliluonnollisista voimista.

SAMI TETRI

SKEPSIKSELLE ON AVATTU interaktiiviset keskusteluvut webbiin. Keskustelualue on julkinen eli kuka tahansa netin käyttäjä voi kirjoitella sinne viestejä. Aiemmin skeptisistä asioista on keskusteltu Skepsiksen sähköpostilistalla ja internetin uutisryhmissä.

OSSI PASANEN

*Lainaukset lehdestä Skeptikko 2/1998.
Skeptikot verkossa: skepsis.fi/lehti*

Alex Jones oikeuteen

SANDY HOOKIN ALA-ASTEELLA joulukuussa 2012 tapahtunut joukkosurma jätti syvät jäljet pienen kaupungin yhteisöön. Menetettyjen lasten sureminen tehtiin vaikeaksi, koska vanhempia syytettiin internet-keskusteluissa näyttelijöiksi. Salaliittoteorioiden kannattajat vainosivat lasten vanhempia. Heidän kotonaan käytiin ja kyseltiin, miksi he eivät tunnusta, etteivät oikeasti menettäneet lapsiaan.

Suurimmalle kuulijakunnalle väitteitä lavastuksesta ja tapahtumassa käytetyistä näyttelijöistä esitti InfoWars-ohjelman juontaja Alex Jones. Ohjelman verkkosivulla käy kuukausittain 30 miljoonaa lukijaa. Pelkästään Alex Jonesin YouTube-kanavalla on 2,3 miljoonaa tilaajaa.

Tammikuussa 2015 Alex Jones puhui ohjelmassaan Sandy Hookista. Hänen johtopäätelmänsä eivät jättäneet tulkinnanvaraa.

”Sandy Hook on synteettinen, täysin väärä, näyttelijöillä tehty. En voinut uskoa sitä ensin. Tämä osoittaa kuinka röyhkeitä he ovat, kun selkeästi käyttävät näyttelijöitä.”

Harvalla lapsensa menettäneistä vanhemmista on keinoja taistella tällaisia syytöksiä vastaan. Jotkut ovat seuranneet, miten heidän lastensa valokuvia käytetään salaliittoteorioita levittävissä kirjoituksissa. He tarkistavat kuvien ja videoiden tekijänoikeudet ja huomauttavat, jos ne eivät ole kunnossa. Jotkut vanhemmat ovat onnistuneet vetoamaan yksityisyyden suojaan liittyviin lakeihin.

Kolme lapsensa Sandy Hookissa menettänyttä vanhempaa haastoi Alex Jonesin oikeuteen kunnianloukkauksista. InfoWars-ohjelmassa esitettiin yli vuoden ajan, että vanhemmat olisivat osallistuneet salaliittoon ja rikosten salailuun. Heidän nimiään ja kasvojaan esitettiin toistuvasti ohjelmissa ja Infowars-sivuston kirjoituksissa.

Noah Pozner oli nuorin Sandy Hookissa surmattu koululainen. Hänen isänsä Leonard Pozner on yksi oikeushaasteeseen osallistuvista vanhemmista. Leonard sai ensikosketuksen Alex Jonesin ja kumppaneiden väitteisiin, kun hän toipui tilastaan joukkosurman jälkeen ja latasi Noahin kuvia uhrien muistosivulle. Kommentteihin ilmestyi välittömästi väitteitä siitä, ettei Noah oikeasti kuollut. Tai ettei Noahia oikeasti edes ollut olemassa ennen joukkosurmia, vaan hän oli valehenkilö. Leonardia syytettiin valehtelijaksi.

Leonard sai myös tappouhkauksia. Yksi uhkauksen lähettäneistä sai pidätysmääräyksen vasta viime vuonna. Lissäksi Leonardon kodista laitettiin valokuvia salaliittoteorioita käsitteleville keskustelupalstoille. Hänestä tehtiin myös anonyymejä ilmoituksia lastensuojeluviranomaisille.

Kaiken lisäksi Infowars.com väitti FBI:n tietojen ker-

tovan, ettei kukaan kuollut Sandy Hookin koulussa. Väite perustuu väärinkäsitykseen siitä, miten lainvalvojat tilastoivat joukkosurmien uhreja. Kouluissa tapahtuneet kuolemat tilastoidaan osavaltion poliisin tietoihin, eikä siihen tietokantaan josta InfoWars.com yritti etsiä jotain epäilyttävää. Samasta InfoWars.com:in esittelemästä raportista löytyy oma sivunsa, jossa esitetään erikseen Sandy Hookin joukkosurmassa kuolleiden tiedot, sekä kerrotaan, miksi niitä ei luetteloida kyseiseen FBI:n raporttiin. Pelkkä alkeellinen aiheeseen perehtyminen olisi ratkaissut mysteerin.

Alex Jonesin vastaus vanhempien haasteisiin oli uhuriutuminen. Hän oli kunnianloukkauksen kohde. Eikä hän koskaan kuulemma oikeasti väittänyt, ettei Sandy Hookissa kuollut lapsia. Hän on pelkästään näytellyt paholaisen asianajajaa, joka kyseenalaistaa virallisen tarinan tapahtumista. Eli toistuvat kuvailut näyttelevistä surijoista ja tekokyyneleistä sekä todisteiden tuhoamisesta olivat vain osa Jonesin roolia.

Toinen haaste lähetettiin Marcel Fontainen lakimieheltä. Fontaine joutuu yllättäen myllerryksen keskelle, kun internetissä hänen väitettiin olevan helmikuisen Marjory Stoneman Douglas -lukion joukkosurman ampuja. Fontaine ei liittynyt mitenkään tapahtumiin. Hänestä levitetyissä valokuviissa ja keskusteluissa häntä luultiin kommunistiksi ja ISIS-terroristien tukijaksi. Valokuva poimittiin ilman mitään lähdekritiikkiä tai edes alkeellista faktojen tarkistusta InfoWarsin sivustolle uutiseksi. Siitä se kopioitiin sellaisenaan kilpaileville ja vielä huonomaineisemmille sivustoille, jotka rahastavat muiden työllä. Valitusten jälkeen InfoWars poisti Fontainen kuvan sivultaan, mutta mies joutui vieläkin häiriköinnin kohteeksi.

Väärän miehen yhdistäminen joukkosurmaan ei tunnut haittaavan Alex Jonesin faneja. Vaikka keskustelupalstoilla selitettiin, ettei kuvassa oleva mies ollut ampuja, niin he eivät helposti muuttaneet mieltään. InfoWars on toittottanut, ettei valtamediaan kannata luottaa, eikä varsinkaan valtamedian puolustajiin. Siksi Fontainen väittelyt häntä syyttäviä kommentoijia kohtaan tuntuivat toistuvasti toivottomilta.

Vuosia jatkunut kamppailu salaliittoteorioita vastaan näyttää vihdoinkin taipuvan uhrien puolelle. Salaliittoteorioiden kohteena olevilla on keinoja taistella takaisin. Valitettavasti se vaatii runsaasti aikaa, energiaa ja rahoitusta – kaikki asioita, joita surutyötä tekevät ihmiset mieluummin käyttäisivät johonkin muuhun. Taistelu väärä väitteitä vastaan jatkuu edelleen.

JUHA LEINIVAARA

MUHAMMEDIA EI OLLUT OLEMASSA

Ilmari Hiidenlehto: *Profeetta Muhammedin haamu*. BoD: 2018.

MUHAMMED ALKAA OLLA yleinen lasten nimi Suomessa. Kiinnostus islamiin on herännyt myös kirjamarkkinoilla. Myös islamin kritiikkiä on alkanut ilmestyä, mistä voi poimia pari esimerkkiä. Hollannissa vaikuttanut Ayaan Hirsi Ali arvostelee rankasti entistä uskontoaan kirjassa *Harhaoppinen* (2016). Teoksen suomentaja käyttää viisaasti salanimeä. Norjalaisen toimittajan Hege Storhaugin kirja *Islam – yhdestoista vitsaus* (2017) on herättänyt huomiota myös Suomessa. Kristillistä, kritistä dialogia islamin kanssa edustaa Martti Ahvenaisen *Kristinuskko ja islam* (2017). Näille kirjoille on yhteistä se, että julkaisijat ovat rohkeita tai aatteellisia pienkustantamoita. Otava sai harjoittamastaan sensuurista nennilleen Hirsi Alin edellisen kirjan yhteydessä ja katsoo nyt ilmeisesti tarkemmin, mitä lähtee julkaisemaan.

Kiinnostava uutuuksena skeptikon näkökulmasta on Ilmari Hiidenlehdon kirja. Se vie islamin kritiikin uuteen ulottuvuuteen, jota edellä mainitut teoksetkaan eivät tunne. Hiidenlehto näet esittelee eurooppalaista, 1800-luvulla alkanutta tutkimusta, joka on päätyntä moniin yllättäviin tuloksiin. Teos on muutenkin mielenkiintoinen, sillä opus on omakustanne ja julkaistu salanimellä. Kirja siis seuraa samoja jälkiä kuin uskonnonvastainen klandestiinikirjallisuus Ranskassa 1700-luvulla tai järjestelmänvastainen samizdat-kirjallisuus Neuvostoliitossa 1900-luvulla. Epäilyjä omakustanteen laadusta hälventää historian professori Timo Vihavaisen antama myönteinen blogiarvio.

Perimätiedon mukaan vuosina 570–632 elänyt Muhammed saneli Koraanin ja perusti Länsi-Euroopan kokoisen islamilaisen jättiläisvaltion Arabian niemimaalle. Nämä väitteet on hyväksytty varmaksi faktatiedoksi myös lännessä. Hiidenlehto kumoaa ne helpon oloisesti vetoamalla eri alojen tutkimustuloksiin. Se panee kirjan lukijan pohtimaan, miten jokin käsitys historiasta oikein pääsee vakiintumaan yleiseksi totuudeksi.

On kai niin, että kun joku asia aletaan yleisesti hyväksyä, tulee harvemmin kysyneeksi, mihin yhteisesti jaettu tieto perustuu. Islamin historian osalta lähimpiä tietolähteitä ovat tietenkin populaarit tietokirjat. Niiden lähteinä taas ovat toiset samanlaiset kirjat. Tekijät ovat kielitieteilijöitä, tiedetoimittajia ja tietokirjailijoita. Joukosta tuntuu kuitenkin puuttuvan se ryhmä, jota ainakin välillä tarvittaisiin: varsinaiseen aiheeseen erikoistuneet historioitsijat. Juuri tämä seikka voi lopulta johtaa vääristymiin. Yli-innokas, mutta median suosima journalisti tai tietokirjailija pystyy levittämään omaa harhaista historiankuvaansa hyvinkin laajalle.

Kun haetaan islamin historian alkuperäislähteitä, ensimmäiseksi tulevat mieleen arabian kielen laitokset asiantuntijoineen. Niissä ei kuitenkaan istu historioitsijoita, vaan kielen ja kulttuurin tutkijoita. Heidän käyttämänsä lähteet voivat ulottua muslimien keskiaikaisiin kirjoituksiin, mutta eivät sitä pidemmälle. Läntinen kuva islamin synnystä näyttääkin olevan peräisin tästä kirjallisuudesta, jota kielitieteilijät ovat meille välittäneet. Se ei kuitenkaan tarjoa historiallista totuutta, vaan oman aikansa todistuksen. Keskiaikainen islamilainen kirjoittelu on mahtailevaa ja liioittelevaa. Nykyajan mitapuilla kyse ei ole historiankirjoituksesta vaan nuotio-tarinoista, kuten Hiidenlehto niitä luonnehtii.

Mieleen tulee toinenkin seikka, joka on voinut johtaa vääristymiin. Arabian laitokset ovat eri tavoin sidoksissa islamilaisiin maihin, sillä arabiaa puhutaan vain niissä. Useat arabian laitokset ovat saaneet rahoitusta Saudi-Arabiasta. Sellaisiin kuuluu myös Edinburghin yliopiston islamin tutkimuksen laitos, missä Jaakko Hämeen-Anttila vaikuttaa. Tällaiset yhteydet luonnollisesti rajoittavat objektiivista tutkimusta.

Hiidenlehto on löytänyt arabian laitosten ulkopuolella harjoitetun islamin tutkimuksen. Sen tulokset ovat valtaviirran vastaisia ja siksi jääneet tutkijoiden kammiioihin. Islamilaisen perimätiedon onttoisuus alkoi silti paljastua jo 1800-luvulla. Vuonna 1843 Gustav Weil julkaisi Muhammed-tutkimuksensa, jossa hän osoitti, ettei Muhammedista ollut luotettavia aikalaislähteitä. Vuonna 1887 Julius Wellhausen osoitti, ettei liioin Mekan kaupunkia tunnettu missään lähteessä vielä 600-luvulla. Hiidenlehto toteaa, että Muhammedista alkaa löytyä mainintoja vasta runsaat sata vuotta hänen oletetun kuolemansa jälkeen. Lähteiden puute tietysti herättää ajatuksen, että Muhammed-tarina kaikkine sivuhenkilöineen voisi olla vain vilkkaan mielikuvituksen tuotetta aivan kuten näennäisesti historialliset kertomukset Robin Hoodista iloisine veikkoineen. Tähän tulokseen lopulta tultiinkin neuvostoliittolaisessa islamologiassa vuonna 1930.

Tämän jälkeen – alikersantti Lahtisen sanoja lainaten – Muhammedin epähistoriallisuuden on alkanut tunnustaa myös kapitalistinen tiedemies. Hiidenlehto selostaa paikoitellen hyvin tarkasti länsimaisen tutkimuksen avaintuloksia. Brittiläinen John Wansbrough uskoi, että Koraani koottiin kirjaksi aikaisintaan 700-luvun lopulla. Saksalainen Günter Lüling todisteli väitöskirjassaan, että Koraani on alun perin kokoelma syyrialaisen kirkon hartaustekstejä, joita luettiin kristillisissä jumalanpalveluksissa. Tunnettu Koraanin tutkija Christoph

Luxenberg katsoi, että profeetta Muhammed syntyi väärinkäsityksen pohjalta. Arabiankielinen sana ”muhammad” tarkoittaa ”ylistettyä”. Kaikkein varhaisimmissa teksteissä se esiintyy Jeesuksen kunnianimenä, mutta alkaa sitten elää omaa elämäänsä ja muuttuu 700-luvun lopulla arabiprofeetaksi pitkin partoineen.

Kirjan merkittävin anti ei kuitenkaan liene hupaisa johtopäätös, että profeetta Muhammed olisi Jeesuksen kunnianimen personifikaatio. Hiidenlehdon tärkein sanoma tuntuu liittyvän siihen, miten nykyislamia tulisi ymmärtää. Islamin erikoisuuksia ei voi selittää Muhammedin persoonallisuuden avulla, koska häntä ei ollut olemassakaan.

Hiidenlehto väittää, että islam kehitti erityispiirteensä, kun se hitaasti kehittyi itäisestä kristinuskon lahkosta uuden arabimahdin valtionuskonnoksi. Lähi-idän valtiot olivat romahtaneet 600-luvun alussa. Tyhjiön täyttivät takapajuiset arabipaimentolaiset, jotka olivat kääntyneet monoteistiseen itäiseen kristinuskoon. He tuhosivat altaan roomalaisen ja persialaisen sivistyksen ja rakensivat omaperäisen sivilisaation, joka oli edellisiä alkeellisempi ja raampi. Uuden supervallan virallinen uskonto imi beduiiniperinteestä itseensä ominaisuuksia, joita kehittymätön yhteiskunta ilmeisesti tarvitsi toimia: lainsäädäntö delegoitiin uskonnolle, oikeuslaitos papistolle ja poliisiasiat katurahvaalle. Tärkeintä oli kansalaisten tiukka ja hierarkkinen valvonta, mitä palvelivat sokea auktoriteetti-usko, patriarkaatti, arabirasismi sekä ihmisen ulkonäköön saakka ulottuva julkinen kontrolli. Avainsana oli alistuminen. Kuolemankultti ja pyhä sota täydensivät valtionuskonnon arsenaalin.

Hiidenlehdon mukaan islam kasvoi isäntäyhteiskunnan ympärille päällyskasviksi, joka ei ollut pelkkä loinen vaan myös ravitsi isäntäänsä. Lopulta se silti kuristi tämän hengiltä tai ainakin seisautti sen verenkierron. Kalifaatti mureni, päällyskasvi jäi. Kalifien hovin tiedemyönteisen kulta-ajan Hiidenlehto kuittaa kukistettujen sivilisaatioiden jälkihehkuksi. Tällainen kuva islamista on tietysti aika rankka hartaan muslimin näkökulmasta, miksei myös edistysmieliselle länsimaiselle ihmiselle, joka on oppinut näkemään islamin suvaitsevaisena ja tiedemyönteisenä vaihtoehtona kristinuskolle.

Hiidenlehto ei selvästikään itse ole alan tutkija, joten kirjasta voi uumoilla löytyvän asiavirheitä. Arabian kielen litterointiin on ainakin suhtauduttu rennosti eikä kaikkia lähdeviitteitäkään tunnu löytyvän. Tekijä vaikuttaa silti kokeneelta kirjoittajalta. Hän popularisoi lähinnä englannin- ja saksankielisen alueen tutkimuskirjallisuutta, mutta romaanisen kielialueen tutkimukset jäävät kielitaidon tai harrastuksen ulkopuolelle.

Kaikesta päätellen klandestiini- ja samizdat-kirjallisuus on saanut jatkokseen uuden lajityypin, vaikka en tiedä pitäisikö siitä onnitella. Varotoimet voivat kuitenkin olla tarpeen, mistä kirja antaa esimerkkejäkin. Opiskelijat heittivät Palestiinassa Muhammed-kriittisen professori Suliman Bashearin ulos luentosalinsa ikkunasta. Saksalainen professori Sven Kalisch istuu salaisessa työhuoneessa poliisivartiossa. Christoph Luxenberg on salanimi. Günter Lüling taas eli loppuelämänsä työttömyyskorvauksella, koska ei saanut väitöskirjansa jälkeen enää töitä arabian laitoksilta.

 SKEPTIKOT NAAMAKIRJASSA
FACEBOOK.COM/GROUPS/SKEPSISRY

KIRJAT

MINNE MENET FEMINISMI?

Osa 1: Syrjivät rakenteet

Maryan Abdulkarim ja Eveliina Talvitie: *Noin 10 myyttiä feminismistä*, SKS 2018.

Suunnittelin arvioivani tähän Abdulkarimin ja Talvitien teoksen ”Noin 10 myyttiä feminismistä”. Kirja kuitenkin kompastui jo ensimmäisellä esteellä. Esimerkiksi naisia syrjivät rakenteet mainitaan usein, mutta niistä ei anneta kunnollisia esimerkkejä. Lisäksi lukijalle jätetään epäselväksi, millaista tasa-arvoa feminismi toivoo. Analysoin kirjasia esitettyjä myyttejä vasta tämän konkreettisuutta ja päteviä perusteluja vaativan keskustelunavaukseni jälkeen, siis Skeptikossa 3/2018.

MIKSI KAIKKI SUKUPUOLISEN TASA-ARVON kannattajat eivät kutsu itseään feministiksi? Ylen toimittaja Reetta Rätty närkästyi siitä, että tämä nimityskysymys on niin monelle tärkeä: ”Olen kyllästynyt houkuttelemaan ihmisiä kutsumaan itseään feministeiksi. Mitä feminismi tekee feministillä, joka joutuu miettimään, onko jokin sana hänelle sopiva?” (Yle Uutisten kolumni 3.4.2018)

Kysymys on kuitenkin aatteen sisällöstä, ei turhanai-
kaisuudesta lokeroitumisesta. Feminismillä ei ole kantaa esimerkiksi pornoon, prostituutioon tai seksiturismiin. Tai asevelvollisuuteen, työnjakoon perheen sisällä tai liikuntatuntien sukupuolijakoon. Useimmissa käytännön kysymyksissä kullakin feministillä on siis omat mielipiteensä. Tähän kun lisätään akateemisen feminismin harrastama tieteen politisointi, ei ole ihme, että jopa kaltaiseni yhtäläisiä oikeuksia kannattava koti-isätyyppi voi termiä karsastaa.

Mutta kai feminismissä on jokin käytännön yksityiskohdista riippumaton ydinajatus? Maryan Abdulkarimin ja Eveliina Talvitien kirjan mukaan feministien päämäärä on ”tasa-arvoinen ja yhdenvertainen maailma, jossa sorto ei juhli”. Linjaus kuulostaa ylevältä ja yksinkertaiselta, mutta lähemmässä tarkastelussa törmätään ongelmiin.

Tasa-arvo lain edessä on esimerkiksi eri asia kuin taloudellinen tasa-arvo. Käytännössä nämä kaksi ovat myös ristiriidassa. Mikäli lait sallivat kansalaisille vapauden käyttää ominaisuuksiaan, vaurautta kertyy enemmän ahkerammille ja kyvykkäimmille. Tämä puolestaan tarkoittaa taloudellista epätasa-arvoa. Jokainen poliittinen aate painottaa omaa versiotaan vapaudesta ja tasa-arvosta, mutta ymmärtääkseni feminismi ei ole kantaansa päättänyt. En siis ole perillä, millaiseen tasa-arvoon feminismi pyrkii ja minkä verran ja keiden vapauksia se on tasa-arvon eteen valmis uhraamaan. Vastauksista riippuen minut voi tai ei voi laskea mukaan.

Toinen kysymysmerkki on feministinen väite naisia syrjivistä rakenteista. Suomessa lainsäädäntö on pyrkinyt poistamaan sukupuolisen syrjinnän. Naisilla ja miehillä on esimerkiksi yhtäläinen oppivelvollisuus ja yhtäläiset oikeudet hakea työ- ja opiskelupaikkoja. Laista löytyy oikeastaan vain yksi ilmeinen syrjivä rakenne, ja se syrjii nuoria miehiä. Naisia syrjivien rakenteiden täytyy siis olla hienovaraisempia.

Etsitään näitä rakenteita koulumaailmasta. Oletetaan, että pojille on keskimäärin tyttöjä työläämpää istua paikoillaan luokkahuoneessa. Oletus ei ole kaukaa haettu, sillä pojilla on enemmän keskittymiseen ja sosiaalisuuteen liittyviä neurologisia ongelmia. Perinteinen kouluopetus on kuitenkin perustunut lähinnä paikalla istumiseen. Voidaanko tässä tapauksessa puhua poikia syrjineistä rakenteista? Kaikkien piti pysyä pulpetissa, mutta osalta se vaati enemmän. Entä mitä tehdä tällaisille kirjaimeltaan tasa-arvoisille mutta käytännössä eriarvoisille toimintatavoille?

Useimmat sukupuolierot ovat tilastollisia: moni poika osaa keskittyä ja monella työllä on keskittymisen kanssa ongelmia. Tämän päällekkäisyyden takia vastaukset eivät ole ilmeisiä. Luokkahuoneet ja opetuskäytännöt ovat aina sellaisia, että ne sopivat keskimäärin paremmin toiselle sukupuolelle. Opetusta voitaisiin toki muuttaa toiselle sukupuolelle sopivammaksi. Oppilaat voitaisiin jopa jakaa opetusryhmiin sukupuolen mukaan. Ei kuitenkaan ole selvää, milloin on perusteltua tehdä tällaisia päätöksiä tai mitä kukin toimenpide saisi maksaa.

Reiluin vaihtoehto yleisesti ottaen on yksilöllisten ominaisuuksien huomioiminen. Tämä vaatii kuitenkin vielä enemmän voimavaroja kuin oppilaiden kohtelu sukupuolen mukaan. Ongelma feminismin kannalta on se, että kustannuksista päättäminen edellyttää poliittisia neuvotteluja ja kompromisseja. Niissä feminismiin kaltaiset ryhmäidentiteettiin perustuvat liikkeet eivät ole kunnostautuneet.

Mitä myyttikirja sanoo naisia syrjivistä rakenteista? Abdulkarimin esimerkkinä ovat Suomen ”eurooppalaisittain todella eriytyneet työmarkkinat”, siis miesten ja naisten erilaiset osuudet eri ammateissa. Tämä eriytyneisyys ohjaa Abdulkarimin mukaan työelämään siirtyviä nuoria, mikä on hänelle osoitus syrjinnän rakenteellisuudesta. Talvitie on samoilla linjoilla: ”Luutuneista rooleista toimii hyvänä esimerkkinä mainitsemasi työmarkkinoiden eriytyminen.” Pohdinnassaan kirjoittajat päätyvät

amerikkalaiseen komediasarjaan: ”Vaikea keksiä ammat-
tia, jossa työtehtävä liittyy sukupuoleen. Frendeissä poh-
dittiin tätä, ja lopulta päätyivät siihen, että penismalli”,
johon Talvitie vastaa: ”Ihan mahtavaa, että sinäkin olet
Frendisi katsonut. Muistan hyvin tuon kohdan.”

On totta, että nykyään suuri osa ammasteista on sel-
laisia, että miehet ja naiset voivat hoitaa niitä yhtä hy-
vin. Puhelimeen vastailu toimistolla ei riipu sukupuole-
sta. Työpaikkojen jakautuminen ei silti sellaisenaan ole
pätevä todiste syrjivistä rakenteista. Työpaikkojen eriyty-
minen todistaisi syrjinnästä vain, jos sukupuolet olisivat
samanlaisia. Mutta koska sukupuolet ovat erilaisia, tasa-
arvoisessa ja vapaassa yhteiskunnassa sukupuolia päätyy
eri määrä eri ammatteihin ja eri asemiin ilman syrjintää-
kin. Toisin sanoen epätasa-arvo lopputuloksissa ei ole to-
diste siitä, että myös lähtökohdat olivat epätasa-arvoisia.

Miehet ja naiset ovat siis erilaisia tavalla, joka näkyy
työelämässä. Tämä ei ole argumentti, että syrjintä olisi
kadonnut tai että naisten vuosisataisella syrjinnällä ei oli-
si vaikutusta. Pointti on vain se, että syrjintä tulee osoit-
taa pätevämmillä menetelmillä kuin työpaikkojen su-
kupuolisella eriytymisellä. Vastaava pätee yksilötasolla.
Osa ihmisistä esimerkiksi haluaa vähentää työtuntejaan
(eli pienentää tulojaan) nauttiakseen lisääntyvästä vapaa-
ajasta. Pelkät palkka- tai statuserot eivät tällaisessa tilan-
teessa riitä todisteeksi syrjinnästä.

Liiallisen toiston uhalla: vaikka kaikenlainen syrjin-
tä poistettaisiin, naisia ja miehiä olisi edelleen eri mää-
rä useimmissa ammasteissa. Keskipalkkatkaan eivät oli-
si identtisiä. [1] Etenkin työpaikat, joissa aggressiivises-
ta energisyydestä ja kilpailullisuudesta on etua, olisivat
vapailta työmarkkinoilla miesvaltaisia. Näiden seikkojen
toteaminen ei ole konservatiivisuutta tai halua kaventaa
naisten mahdollisuuksia. Vastaavasti sen selittäminen,
miksi miehet kuolevat naisia nuorempina, ei ole toiveen
esittämistä, että kuolisivatpa vanhat miehet pois.

SYRJIVÄT ASEENTEET JA POLITIIKKA

JOS NAISILLA ON MIESTEN kanssa samanlaiset synnyn-
näiset kyvyt ja toiveet päätyä jollekin alalle, mutta nai-
set välttelevät alaa sen takia, että heitä kohdellaan työpai-
koilla miehiä huonommin, alan on luonnollisesti muu-
tuttava. On kuitenkin ongelmallista nimittää tilannetta
rakenteelliseksi, jos yksilöiden asenneongelmat selittävät
sitä paremmin.

Mikäli syrjivät rakenteet ovat yhtä kuin ikävä asen-
neilmapiiri, termistöä on muutettava sen mukaisek-
si. Rakenteiden sijasta puhuttakoon asenteista. Toki on
myös pyrittävä selittämään, mistä naisia syrjivät asen-
teet tulevat. Ei esimerkiksi ole ilman todisteita perustel-
tua sanoa, että miehet syrjivät naisia, koska he pelkää-
vät etuoikeuksiensa menettämistä, kuten Abdulkarim ja
Talvitie vihjaavat. Väite on purettava osiin. Missä määrin
esimerkiksi työmarkkinoilla miehet ovat asennoituneet
kilpailemaan naisia vastaan verrattuna siihen, että mie-
het kilpailevat kaikkia vastaan? Nämä kaksi on pystyttävä
erottelemaan.

On mahdollista, että miespuoliset työnantajat palk-
kaavat mieluummin miehiä. Ehkä työnantajat ajattele-

vat ymmärtävänsä toista miestä paremmin ja täten pysty-
vänsä tehokkaampaan kommunikaatioon. Tällaisakaan
tilannetta tuskin on mielekästä kutsua rakenteelliseksi,
koska se pohjautuu miesten ja naisten – kuviteltuihin tai
todellisiin – eroihin kommunikaatioavoissa.

Poliittisista asenteista tiedetään, että etenkin nuo-
ret naiset ajattelevat keskimäärin vasemmistolaisemmin
ja kannattavat valtiolle suurempaa roolia kuin miehet.
Tässä kohdin voitaneenkin karkeasti yleistää, että mie-
het ovat asennoituneet naisia vastaan. Kyse on kuiten-
kin taloudellista vapautta koskevista poliittisista näkemy-
seroista, ei syrjivistä rakenteista tai syrjivistä asenteista.
Vapauksien suosiminen ei ole sama kuin patriarkaatin
puolustaminen.

Feminismi on kuitenkin rivien välissä antanut ym-
märtää, että talousliberaalit näkemykset olisivat osa
naisten syrjintää. Aate on tällä tavoin omaksunut piir-
teitä, jotka enää edesauttavat sen itsensä eloonjäämistä.
Feminismi on toisin sanoen lopettanut vapautta ja yhtä-
läisiä oikeuksia lisäävien oivallusten tuottamisen. Tilalle
on syntynyt todellisuudesta irtaantunut peilisali, jonka
haaveelliset heijastukset voivat huumata varomattoman
kulkijan.

Feministinen teoria on myös sivuuttanut merkittävän
osan työmarkkinoita koskevaa talous- ja sosiaalitieetillis-
tä tutkimusta. On esimerkiksi vahvaa näyttöä, että suku-
puolinen syrjintä ei ole pääsyy miesten ja naisten eroil-
le työkokemuksessa, tehdyissä tunneissa, työvoiman liik-
kuvuudessa ja vaihtuvuudessa tai tulotasossa. Syrjintää
epäilemättä tapahtuu joillakin aloilla ja joillakin työpai-
koilla, ja joskus syrjintä kohdistuu tiettyihin yksilöihin,
mutta kokonaisuutena feministinen teoria liioittelee su-
kupuolisen syrjinnän merkitystä. Samassa hengessä femi-
nistinen teoria on kyseenalaistanut ihmisten tekemien
valintojen ja mieltymysten aitouden, aivan kuin naiset
tiedostamattaan olisivat sisäistäneet patriarkaatin pyrki-
mykset osaksi omia tavoitteitaan. (Perään toki on todet-
tava, että salaliitot ja uhriutumisen eivät ole feministisen
teorian yksinomaisuutta.)

Entä pelkääkö patriarkaatti etuoikeuksiensa menettä-
mistä, kuten kirjoittajat esittävät? Tällaiset väitteet ovat
erikoisia, sillä samainen etuoikeutettu patriarkaatti on
sallinut, että miehet kuolevat naisia nuorempina, alko-
holisoituvat naisia useammin, joutuvat tapaturmiin nai-
sia useammin, tekevät naisia enemmän itsemurhia ja että
vain miehet ovat asevelvollisia. Miksi joidenkin miesten
annetaan siis syrjäytyä ja joidenkin naisten nousta joh-
tajiksi? Miksi patriarkaatti olisi niin valikoiva? Ja miksi
etuoikeuksiensa puolesta pelkäävä ja valtaa pitävä patri-
arkaatti olisi osallistunut naisten aseman parantamiseen
ja yhdenvertaisuuseetoksen luomiseen?

ONKO TASAJAKO HYVÄ IDEA?

YHTEISKUNTIA VOIDAAN VERTAILLA sen mukaan, kuin-
ka sitoutuneita ne ovat valinnanvapauteen ja tasa-arvoi-
siin lähtökohtiin. Tällöin nähdään, että tasa-arvoisem-
missa maissa työ- ja opiskelupaikat ovat sukupuolten
suhteen usein eriytyneempiä. Myös useimmat psykologi-
set sukupuolierot – persoonallisuudessa, seksuaalisuudes-

sa, asenteissa ja kognitiivisissa kyvyissä – ovat suurempia kulttuureissa, joissa sukupuolten välinen sosiopolitiittinen tasa-arvo on suurempaa. Jopa sukupuolierot joissakin fyysisissä piirteissä – pituus, painoindeksi, ylipaino ja verenpaine – ovat suurempia tasa-arvoisemmissa kulttuureissa. Nämä löydökset, joista feministinen liike on lähes täydellisesti vaiennut, ovat ristiriidassa patriarkaaliin syntyneen syrjintään perustuvan selityksen kanssa.

Edellä mainitut havainnot eivät luonnollisesti ota kantaa siihen, onko oikein pyrkiä työpaikkojen ja palkkojen tasajakoon. Tieteeltä sellaista on turha kysyä. Mutta tasajakoon pyrkivästä politiikasta tiede osaa jotakin kertoa. Tutkimus on esimerkiksi antanut viitteitä, että työpaikkojen täydellinen tasajako olisi tehoton ja tuottavuutta laskeva tapa järjestää yhteiskunta. Molempien sukupuolten taloudellinen hyvinvointi luultavimmin kärsisi, mikäli työllistyminen perustuisi johonkin muuhun kuin työpaikkojen ja hakijoiden ominaisuuksien mahdollisimman hyvään vastaavuuteen. [2] Historiasta voidaan myös päätellä, että mitä täydellisempään tasajakoon varallisuudessa pyritään, sitä työläemmäksi tulee ylläpitää tasajaan toteutumista vahtivaa byrokratiaa.

Toinen haitta yhteiskunnan pakottamasta miesnaistasajasta olisi se, että muut voisivat perustellusti epäillä kykyjäsi. Epäilyä tapahtuu koko ajan muutoinkin, mutta pakotetussa tasajaossa sille olisi pätevämpiä syitä. Jos työpaikat tai akateemiset apurahat siis jaettaisiin sukupuolen perusteella, ihmisten osaaminen olisi helppo kyseenalaistaa.

Työ- tai opiskelupaikkojen sukupuolinen tasajako ei myöskään tee yhteiskunnasta sosiaalisesti oikeudenmukaista. Päävastoin, tasajaossa moni mies ja moni nainen olisi pakotettu lähtemään alalta, jolla hän mieluiten olisi, työhön, jossa hän ei viihdy. Viimeisenä argumenttina tasajakoa vastaan mainittakoon se, että yhteiskunnan ei ole hyvä antaa ymmärtää, että nainen on vähemmän arvokas opettajana ja sairaanhoitajana kuin hän on insinöörinä ja fyysikkona.

Ydinkysymys feminismille on lopulta se, missä määrin valtio saa määrätä tai ohjailla yksilöiden, perheiden ja työnantajien käyttäytymistä. Tätä kautta feminismi tulee aina kietoutumaan työn tuottavuuteen ja taloudelliseen vapauteen. Tulisiko meidän tuottavuuden kustannuksella esimerkiksi tehdä työpaikkojen olosuhteista miellyttävämpiä? Tai tulisiko tasa-arvon nimissä firmoissa edellyttää sukupuolikiintiöitä?

Millaista työelämää ja tasa-arvon versiota feminismi päätyykään kannattamaan, sen tulee pyrkiä tavoitteisiinsa moraalisiin perustein. Sillä ei tule olla merkitystä, mitä tieteellinen tutkimus sanoo sukupuolieroista. Tiede tulee aina löytämään ihmisryhmien väliltä keskimääräisiä eroja, jotka vaikuttavat tasa-arvon kannalta epämiellyttäviltä. Tämä on yksi syy lisää, miksi meidän tulee suhtautua ihmisiin yksilöinä, ei ryhmän tai identiteetin edustajina. Sukupuolikiintiöt – joita Abdulkarim ja Talvitie kannattavat – jarruttavat tähän johtavaa kehitystä. Ruotsalainen Lena Andersson on todennut osuvasti: ”Sen ei pitäisi merkitä mitään, oletko mies vai nainen. Monet feministit sanovat nykyään, että se on myös heidän tavoitteensa, mutta en näe sitä käytännössä” (HS 18.3.2018, katso arvioni Anderssonin kirjasta Skeptikko 4/2016 -lehdestä).

Naisten vapautuminen on yksi ihmiskunnan suurimmista moraalisista edistysaskeleista. [3] Tutkijoiden löytämät sukupuolierot tai vaatimukset pätevistä perusteista eivät sitä voi mitätöidä. Feminismi siihen kuitenkin kykenee, jos aate ei onnistu kasvamaan sukupuolidentiteettien yli. Olisi riipaisevaa nähdä hyväntahtoisten tarkoituksien jälleen kerran kääntyvän itseään vastaan.

ALAVIITTEET

[1] Keskimääräiset palkkaerot sukupuolten välillä johtuvat osaksi siitä, että julkisella sektorilla on monopolinkaltainen asema hoiva- ja opetusaloilla. Järjestelyssä on monia hyviä puolia; se esimerkiksi helpotti sotien jälkeen naisten siirtymistä työmarkkinoille. Mutta samalla se on luonut esteitä naisten ura- ja palkkakehitykselle. Julkisen sektorin käytäntöjen nimittäminen syrjinnäksi on kuitenkin keino strategia muuttaa tilannetta. (Esimerkiksi rakenteellinen työttömyys -termin käytölle on sen sijaan selkeämmät perusteet: osa luoduista tukirakenteista kannustaa työttömyyteen, koulutusjärjestelmä ei pysty tuottamaan yritysten toivomaa osaamista, työpaikat ja työntekijät ovat maantieteellisesti erällä ja niin edelleen.)

[2] Työntekijöiden kyvyt ja työnantajan tarpeet ovat väistämättä epätasapainossa. Edes vapaat markkinat eivät kykene järjestämään työntekijöiden osaamista ja työpaikkoja tuottavimmalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi aggressiivinen kilpailullisuus, jopa psykopatia, saattaa osaamista enemmän auttaa korkeaan asemaan pääsemisessä. Tällöin pätevin henkilö ei päädykään johtajaksi. Vapaus toimii silti keskusjohtoista sääntelyä tehokkaammin.

[3] Naisten oikeus äänestää, oikeus seksuaaliseen ja taloudelliseen itsemääräämiseen sekä kotiväkivallan väheneminen ovat esimerkkejä valistuksen voimasta. Viimeisimpänä mukaan saattaa tulla metoo-kampanjan siivittämä seksuaalisen häirinnän radikaali väheneminen. Mikään ei kuitenkaan takaa, että kampanjamaiset kansalaisoikeusliikkeet saavat riittävästi kannatusta muuttaakseen käytäntöjä. Monissa maissa esimerkiksi pikkulasten sukeluksen leikkely on yleistä, vaikka siitä on tullut lailla kiellettyä. Syytteitä silpomisesta myös nostetaan harvoin. Seksuaalisen häirinnän suhteen tilanne on toistaiseksi avoin. Esimiesasemassa olevat miehet epäilemättä ovat nyt tarkempia toimiessaan naisalaistensa kanssa, mutta asiat eivät välttämättä pitkällä aikavälillä parane. Jos riittävän suuri osa miehistä kokee, että työpaikan säännöistä tuli ahdistelutapausten takia mielivaltaisia, he eivät kenties asetukaan tukemaan naiskollegan valituksia.

KIRJALLISUUTTA

Abdulkarim, M. Ja Talvitie E. (2018): Noin 10 myyttiä feminismistä. SKS. Helsinki.
Hakim, C. (2004): Key Issues in Women's Work. 2.p. Glasshouse Press. Lontoo.
Niemelä, J. K. & Tammisalo, O. (2006): Keisarinna uudet (v)aatteet – Naistutkimus luonnontieteen näkökulmasta. Terra Cognita. Helsinki.
Pinker, S. (2002): The Blank Slate – Modern Denial of Human Nature. Penguin. New York.
Schmitt, D. P. (2015): The Evolution of Culturally-Variable Sex Differences: Men and Women Are Not Always Different, but When They Are... It Appears Not to Result from Patriarchy or Sex Role Socialization. Teoksessa: Shackelford, T. & Hansen, R. toim. The Evolution of Sexuality. Springer.
Shorrocks, R. (2018): Young women are more left wing than men. The Conversation. May 3rd.
Sommers, C. H. (1994): Who Stole Feminism? Touchstone. New York

TUONELAN PORTILLA

Miia Kontro: *Portilla – suomalaisia kuolemanrajakokemuksia*. Atena, 2018.

MIIA KONTRO teki teologian pro gradu -tutkimuksensa siitä, mikä ihmisiä odottaa kuoleman jälkeen (”En enää pelkää kuolemaa”: Kuolemanrajakokemusten vaikutus kokiijan spiritualiteettiin. Helsingin yliopisto.) Tutkimuksesta syntyi kirja ”Portilla – suomalaisia kuolemanrajakokemuksia”. Teos sisältää 22 kuoleman rajalla käyneen suomalaisen haastattelun, lisäksi Kontro käy läpi ilmiöstä karttunutta tutkimustietoa.

”Kuolemanrajakokemus voi tapahtua uskonnolliselle ihmiselle, kapinoivalle ateistille, hengenvaarassa olevalle tai terveelle ihmiselle kesken aamukahvin. Se voi tapahtua ihmiselle, joka uskoo tuonpuoleiseen. Se voi tapahtua ihmiselle, joka ei usko tuonpuoleiseen sen jälkeenkään, kun on itse käynyt rajalla”, Kontro kirjoittaa.

Kuolemanrajakokemukset haastavat Kontron mukaan omalta osaltaan evankelisluterilaisen kirkon opin kuolemasta tarjoamalla vaihtoehtoisia näkökulmia kuolemaan ja tuonpuoleiseen. Kontron tarkoitus kirjassa ei ole pohdita kuolemanrajakokemuksia ainoastaan lääketieteellisestä, fysiologisesta näkökulmasta, vaan tuoda esille kokemusten ainutlaatuisuus ja monimuotoisuus, erityisesti kokiijan oma tulkinta kokemuksestaan sekä sen vaikutus elämänarvoihin ja elämään kokonaisuudessaan.

Kirjan kuolemanrajakokemukset ovat toden totta monimuotoisia. Matti koki kuolemanrajakokemuksen 26-vuotiaana hengenvaarallisen sairauskohtauksen seurauksena ja tarkkaili ruumiistaan irtautuneena, kun häntä vietiin leikkaukseen. Tuuli tapasi 43-vuotiaana leikkauksen aikana itse taivaan isän. Emilialle tapahtui 20-vuotiaana seksin yhteydessä spontaani kuolemanrajakokemus. 36-vuotiaalle Kertulle kuolemanrajakokemus jätti tuskan ja epä tietoisuuden tunteita. Toisin kuin monella muulla, kokemus ei poistanut häneltä kuolemanpelkoa.

Kuolemanrajakokemuksiin liittyy yleensä jossakin määrin häpeää. Yliluonnolliset kokemukset ovat edelleenkin tabu yhteiskunnassa, joka perustuu pitkälti rationaaliseen, järjellä ymmärrettävään ja tieteellisesti todistettavaan maailmankuvaan. Vuonna 2010 julkaistusta EU-komission tiedebarometrista käy ilmi, että suomalaiset ovat euroopan unionin jäsenmaista vähiten taikauskoisinta kansaa. Toisaalta vain 17 prosenttia suomalaisista uskoo siihen, että luonnontieteiden avulla on mahdol-

lista esittää täydellinen selitys luonnon ja maailmankaikkeuden toiminnasta. ”Barometrin mukaan suomalaiset eivät siis ole kriittisiä ainoastaan taikauskoa, vaan myös tiedettä kohtaan”, Kontro kirjoittaa.

Suomalaisten kuolemanrajakokemuksissa voidaan Kontron mukaan nähdä yhtymäkohtia sekä ulkomaiseen tutkimusaineistoon että myös omaan kulttuuriperinteesemme aina muinaisuskosta luterilaisuuteen. Yhtenäisiä toistuvia piirteitä Suomessa ja ulkomailla muistiin merkityissä kuolemanrajakokemuksissa ovat valo, hyvänolon tunne, universaali rakkaus, kokemukset tunnelista, kohtaamiset yliluonnollisten hahmojen tai edesmenneiden omaisten kanssa sekä takaisin paluun valintatilanne.

Kontro on järkevästi valinnut kuolemanrajakokemusten tutkimiseen uskontotieteellisen ja teologisen näkökulman. Tämä poistaa ilmiöltä rajatieteellistä leimaa, kun sitä ei yritetäkään todistaa oikeaksi, vaan keskitytään sen sijaan selvittämään, miten kuolemanrajakokemukset ovat muuttaneet kokijoiden elämää ja millaisia merkityksiä he kokemuksilleen antavat. Silti hän ei malta olla nostamatta esiin Hiljan kertomusta, jossa kuolemanrajakokemuksen jälkeen saatiin vahvistus sille, että kokemuksen aikana leikkaussalissa nähdyt tapahtumat pitivät paikkaansa.

”Kun palasin takaisin, kysyin hoitajalta, oliko tämä jokin unen näky. Hän sanoi, että olin niin kriittinen tapaus, että kaikki lääkärit olivat olleet paikalla. Kysyin, tuliko tänne koneita – ja kyllä tuli! Minä olin nähnyt sen kaiken ylhäältä päin!”

Kontro nostaa esiin myös Kirstin kertomuksen.

”Kirsti kertoo kuullessa kollegansa kuolemasta kokemuksensa aikana. Heräämisen jälkeen kävi ilmi, että Kirstin kollega todellakin oli kuollut. Tieto on yllättävä, muttei lainkaan tavaton. Esimerkiksi Intiassa on merkitty muistiin vastaavanlaisia tapauksia, joissa kokija lähetetään takaisin, sillä jonkun toisen olisi pitänyt kuolla hänen sijastaan.”

Tällaiset vahvistukset ja selvänäköisyydet eivät tietenkään todista, että kuolemanrajakokemukset ovat totta, vaan pelkästään kertojien tulkintoja tapahtumista. Erikoista on, että kirjaan puretussa Kirstin haastattelussa tämä ei mitenkään mainitse, että kollega olisi todellisuudessa kuollut hänen kuolemanrajakokemuksensa aikana.

Pieniä skeptisiä paloja

FIMEAN VERKKOLEHDESSÄ KERROTTIIN teekupillisen sisältävän enemmän alumiinia kuin rokotteen. No, ei oikeasti kerrottu. Lehdessä oli artikkeli otsikolla ”Myyntiluvallisten rokotteiden sisältämään alumiiniin ei liity turvallisuusriskiä”. Mutta tekstissä oikeasti vertailtiin rokotteen sisältämää alumiinimäärää siihen, mitä tavallisesta ruuasta saamme. Ihailtavan konkreettista. Toisaalta suora vertailu on tietysti huttua, vereen ruiskutettava aine voi vaikuttaa paljon enemmän kuin nielty tai hengitetty aine. Jutussa tosin kerrottiin, että alle 1 % ruuan alumiinista imeytyy.

Teekupin ja rokotteen vertailu on pieni skeptinen pala. Sellaisia me tarvitsemme. Tällaisen palan tarkoitus ei saa olla vakuuttaa mistään, mutta on kai luvallista herättää ajattelemaan.

Annan muutaman esimerkin tällaisista paloista:

- Jos aspartaami on ei-luonnollisena vaarallista, muuttuuko se vaarattomaksi, jos Amazonilta löytyy kasvi, jossa on aspartaamia luonnostaan?

- Himalajan suolan kerrotaan sisältävän 84 alkuainetta. Stabiileja alkuaineita on muutama vähemmän, joten suolan on siis pakko olla radioaktiivista.

- Ehtoollinen on symbolista ihmissyöntiä.

- Röntgenkuvauksessa saa säteilyä suunnilleen yhtä paljon kuin pitkällä lentomatalla.

- Sinihomejuustossa on luonnostaan runsaasti natriumglutamaattia eli lisäainetta E621.

Oikea tieto löytyy vain tutkimalla: aspartaami olisi voinut olla vaarallista ja stevia suorastaan terveellistä, ei tätä voitu tietää ennen kokeita. Röntgensäteily voisi olla vaarallisempaa kuin kosminen säteily lentomatalla, ja niin edelleen.

Olennaista olisikin käynnistää ei-niin-skeptisten henkilöiden ajattelu. Millä perusteella pelätään lisäaineita tai syödään kallista erikoissuolaa? Minä kaipaan lisää näitä pieniä skeptisiä paloja, ja Skeptikko on oikea paikka niiden keräämiseen.

JORI MÄNTYSALO

skepsis.fi

SKEPSIKSEN HAASTE

20 000 €

**PUHTAANA KÄTEEN SILLE, JOKA TUOTTA
VALVOTUISSA OLOSUHTEISSA
PARANORMAALIN ILMION.**

Mentalisti Pete Poskiparta ja toimittaja Ivan Puopolo ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 5000 euroa em. kokonaissummasta. Tähtitieteen tohtori Hannu Karttunen ja elokuva tuottaja Iiro Seppänen ovat lupautuneet maksamaan kumpikin 2500 euroa. Skepsis ry maksaa summasta 5000 euroa. Haastesumma voidaan maksaa myös humanoidistipendinä – 20 000 euroa puhtaana ulottimeen sille humanoidille, joka itse noutaa stipendin ja antaa samalla DNA-näytteen tai vastaavan. Poikkeustapauksessa summa voidaan myös maksaa mukana seuraavalle ihmiskontaktiseuralaiselle.

LIITY SKEPSIKSEN JÄSENEKSI!!

Kuka tahansa kiinnostunut voi hakea jäsenyyttä koulutustaustasta ja elämäkokemuksesta riippumatta, kun hän hyväksyy yhdistyksen säännöissä määritellyn tarkoituksen ja toimintaperiaatteet.

Yhdistyksen kalenterivuositainen jäsenmaksu vuodelle 2018 (sis. Skeptikko-lehden tilauksen) on 30 € tai alle 24-vuotialta 15 € (jos olet alle 24-vuotias, ilmoita syntymäaikasi).

Voit myös tilata Skeptikko-lehden liittymättä jäseneksi. Tilausmaksu on 30 € / vuosi.

Jos liityt keskellä vuotta, sinulle toimitetaan kaikki kuluvana vuonna ilmestyneet Skeptikko-lehdet jälkeinpäin.

Voit liittyä Skepsikseen netissä tai lähettämällä vapaamuotoisen hakemuksen sihteerillemme:

Skepsis ry, Paula Heinonen,
Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Täytä jäsenhakemuskavake: www.skepsis.fi/liity

Skepsis ry:n yhteystiedot

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

Internet: www.skepsis.fi

Pankkiyhteys:

IBAN: FI13 4055 2920 1119 88 BIC: HELSFIHH (Aktia)

IBAN: FI75 7997 7997 4476 07 BIC: HOLVFIHH (Holvi)

Jäsenasiat, lehtitilaukset, osoitteenmuutokset

Paula Heinonen

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki

puh. 040 820 9166, secretary@skepsis.fi

Taloudenhoitaja

Toni Heikkinen

Keskuskatu 14 B 13, 04600 Mäntsälä

puh. 050 537 3792, treasurer@skepsis.fi

Skepsiksen hallitus vuonna 2018

Puheenjohtaja **Otto J. Mäkelä**.

varapuheenjohtaja **Denis Galkin**

Ville Aarnikko, Juha Leinivaara, Santtu Puukka,

Osmo Tammisalo, Mikko Ville Valjento.

Alueyhteyshenkilöt

Joensuu: Vesa Tenhunen

puh. 0400 935 893

vesa.tenhunen@skepsis.fi

Jyväskylä: Juha Merikoski

puh. 040 755 1820

juha.merikoski@skepsis.fi

Kuopio: Aulis Koivistoinen

puh. 050 5439 647

aulis.koivistoinen@skepsis.fi

Oulu: Jouko Salo

puh. 040 766 0743

jouko.salo@skepsis.fi

Tampere: Jose Ahonen

puh. 040 558 7497

jose.ahonen@skepsis.fi

Turku: Heikki Kujanpää

puh. 044 022 0420

heikki.kujanpaa@skepsis.fi

Skepsis ry:n tieteellinen neuvottelukunta

TNK:n puheenjohtaja, prof. **Jukka Maalampi** (fysiikka), prof. **Kari Enqvist** (fysiikka), prof. **Mika Hemmo** (oikeustiede), tohtori **Harri Högmander** (tilastotiede), tohtori **Virpi Kalakoski** (psykologia), dosentti **Hannu Karttunen** (tähtitiede), tohtori **Mikko Kiviharju** (tietotekniikka), tohtori **S. Albert Kivinen** (filosofia), prof. **Hanna Kokko** (biologia, ekologia), prof. **Eerik Lagerspetz** (yhteiskuntatiede, filosofia), prof. **Hannu Lauerma** (lääketiede), prof. **Anto Leikola** (biologia, oppihistoria), dosentti **Marjaana Lindeman** (psykologia), dosentti **Juha Merikoski** (fysiikka), tohtori **Markku Myllykangas** (terveyssosiologia), tohtori **Pauli Ohukainen** (lääketiede), dosentti **Ilkka Pyysiäinen** (uskontotiede), prof. **Jeja Pekka Roos** (sosiaalipolitiikka), tohtori **Veijo Saano** (lääketiede), prof. **Samuli Siltanen** (teollisuusmatematiikka).

Skepsis ry on vuonna 1987 perustettu suomalaisten skeptikkojen yhdistys.

Skepsiksen vuonna 2009 muutettujen sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoitus on:

- Edistää kriittistä ajattelua, tieteellisen tiedon hankintamenetelmien opetusta sekä tieteeseen ja järkeen perustuvaa käsitystä maailmasta.
- Edistää kiisteltyjen tai erityisen poikkeuksellisten väitteiden tieteellistä tarkastelua.
- Edistää keskustelua tieteelliseen maailmankuvaan liittyvistä tärkeistä aiheista.
- Ylläpitää tällaisesta toiminnasta kiinnostuneiden ihmisten verkostoa, järjestää kokouksia ja keskustelu- ja luentotilaisuuksia sekä harjoittaa tiedotus- ja valistustoimintaa.

Yhdistys on poliittisesti, aatteellisesti sekä uskonnollisesti sitoutumaton. Yhdistyksen varsinaiseksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai

oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen ja toimintaperiaatteet. Kannattavaksi jäseneksi voidaan hyväksyä yksityinen henkilö tai oikeustoimikelpoinen yhteisö, joka haluaa tukea yhdistyksen tarkoitusta ja toimintaa.

Yhdistys julkaisee neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Skeptikko-lehteä.

Mallia yhdistykselle haettiin Yhdysvalloissa 1976 perustetusta CSICOPista (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal), mikä ilmenee mm. yhdistysten samankaltaisina toimintaperiaatteina. Skepsis ry toimii kuitenkin itsenäisesti, vaikkakin yhteistyössä CSICOPin (nykyään CSI – the Committee for Skeptical Inquiry) ja muiden vastaavien järjestöjen kanssa.

Yhdistys on ECSOn (European Council of Skeptical Organisations) ja Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsenjärjestö.

Tiina Raevaara (toim.)

VOIKO SE OLLA TOTTA?

– Skeptisiä näkökulmia nykymenoon

Nid. | 228 sivua | sh. 27 €

Julkaisija Skepsis ry
Kustantaja Ursa ry

Kirjoittajat

Tiina Raevaara	Vesa Linja-aho
Kari Enqvist	Hannu Lauerma
Arno Kotro	Heikki Nevala
Raimo Puustinen	Jukka Häkkinen
Markku Myllykangas	Marjaana Lindeman
Anja Nystén	Risto K. Järvinen

Tiedon valtaväylällä on synkkiä sivupolkuja. Internetin piti tuoda maailman kaikki tieto kaikkien ulottuville, mutta verkossa jylläävät pseudotiede, salaliittoteoriat ja suoranainen humpuuki. Ihmisten eristäytyminen samanmielisten some-kupliin takaa, ettei korjaava tieto koskaan eksykään silmien eteen. Miten luotettavan tiedon voi löytää kokemusasiantuntijoiden ja tunteisiin vetoavan populistin joukosta?

Tässä kirjassa eturivin skeptikot tarjoavat tieteen näkökulmia meille tarjottavaan informaatiiovirtaan sekä neuvoja, kuinka siihen kannattaa suhtautua. Verkkomaailman ottaessa yhä suurempaa otetta elämästämme tietoa ja tiedoksi naamioitua huuhaata on tarjolla aina vain enemmän. Skeptisyys ja kriittinen suhde annettuun tietoon on tärkeämpää kuin koskaan.

Kirjan on toimittanut Skepsiksen varapuheenjohtaja Tiina Raevaara, FT, joka työskentelee kirjailijana ja vapaana tiedetoimittajana. Vuonna 2015 hänelle myönnettiin tiedonjulkistamisen valtionpalkinto "ajankohtaisesta ja asiantuntevasta tiedonjulkistamisesta eri medioissa".

Skepsiksen jäsenet voivat ostaa kirjan Ursan jäsenhintaan 20 € Ursan verkkokaupasta sekä Ursan myymälästä, Tiedekirjasta ja Rosebudin Kaisa-talon myymälästä.

www.ursa.fi/kirjakauppa

Tähdet
ja avaruus

Posti Green

Vain 15 €

NÄYTÄ SKEPTIKOLTA!

HANKI SKEPSIS RY:N T-PAITA

Myydään yhdistyksen järjestämissä tilaisuuksissa ja postitse.

Tilaukset: holvi.com/shop/skepsis
Holvista voit myös tilata Skeptikko-lehden ja hankkia vanhoja irtonumeroita!

Mallit:
1. Ihanko totta? 2. Sapere Aude
Koot: S, M, L, XL.

Tilaa myös Skepsis ry:n haalarimerkki!
Usko, että saat sen hintaan 2,50 €!

